

Uppå Källarbacken i Ekeby

L1979:1488/Ekeby 112
L1979:1489/Ekeby 113
Ekeby Prästgård 1:7
Ekeby, Kumla kommun
Närke
Nina Balknäs

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översigtskarta över Örebro län med platsen
för förundersökningarna markerat i rött.*

© 2018 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2018:50

Författare Nina Balknäs

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Ebba Knabe undersöker djurgraven A2164. Foto från söder.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_170001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:50

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSTÖKNING

Uppå Källarbacken i Ekeby

L1979:1488/Ekeby 112

L1979:1489/Ekeby 113

Ekeby Prästgård 1:7

Ekeby, Kumla kommun

Närke

Nina Balknäs

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Örebro
Kommun	Kumla
Landskap	Närke
Socken	Ekeby
Fastighet	Ekeby Prästgård 1:7
Fornlämningsnummer	L1979:1488/Ekeby 112 L1979:1489/Ekeby 113
Lämnings typ	Ekeby 112 övrig kulturhistorisk lämning Ekeby 113 boplat
Datering	Ekeby 112 medeltid – nyare tid Ekeby 113 bronsålder, järnålder, medeltid, nyare tid

Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-04-18
Länsstyrelsens diarienummer	431-5962-2017
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2018_22

Projektledare	Nina Balknäs
Fältpersonal	Nina Balknäs, Ebba Knabe, Erica Strengbom

Undersökningstid	2018-05-14 till 2018-06-01
Exploateringsyta	Ekeby 112: 2 200 m ² Ekeby 113: 16 600 m ²
Undersökt yta	Ekeby 112: 377 m ² Ekeby 113: 1 875 m ²
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tills vidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

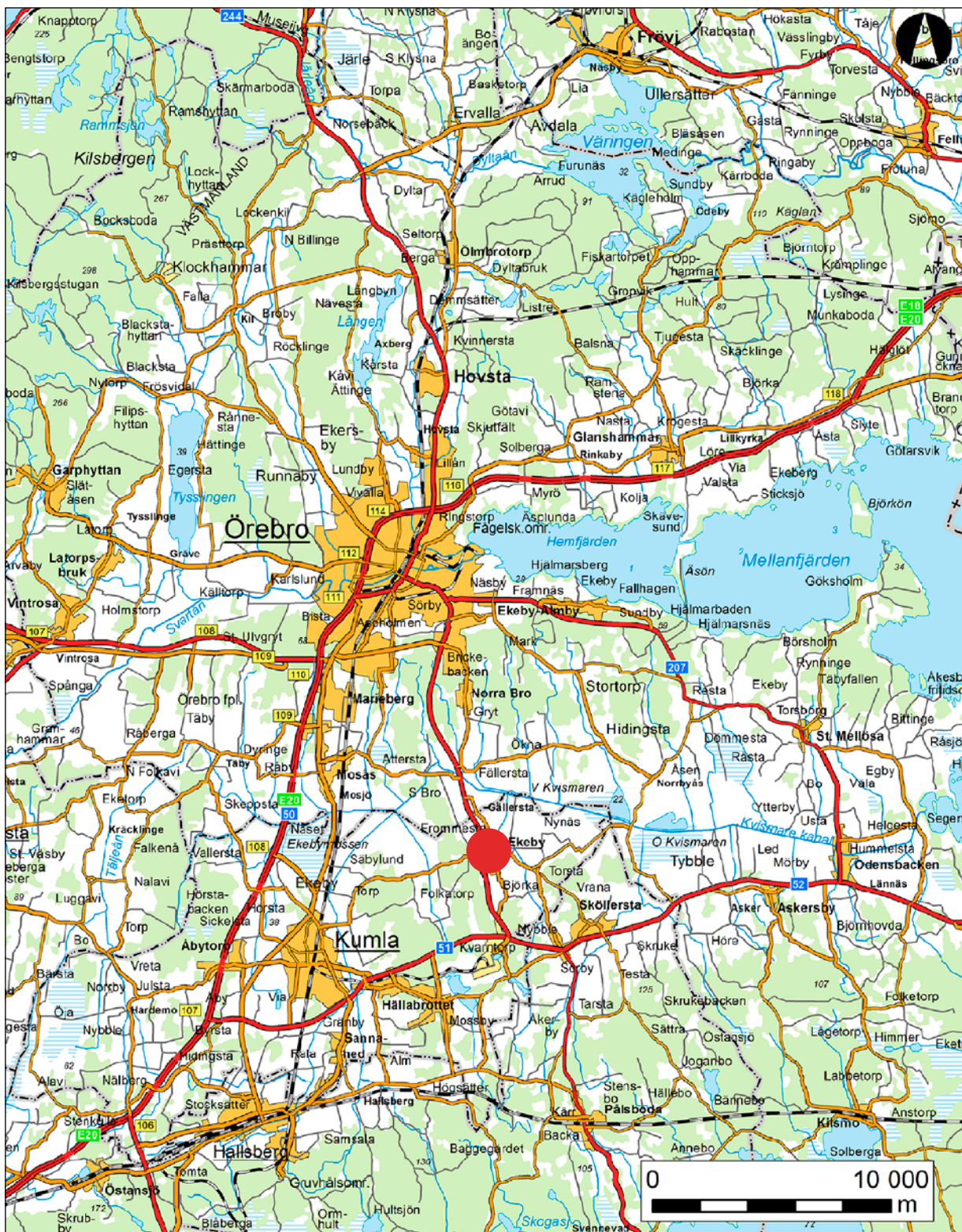
Digitala data förvaras tills vidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Fynden förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7	Delområde 7	55
Inledning	7	Delområde 8	57
Bakgrund och kulturmiljö	9	Delområde 9	59
Odaterade fornlämningar	9	Källaren A510	59
Stenålder	9	Naturvetenskapliga analyser	
Bronsålder	11	– datering, vedart och makrofossil	61
Järnålder	11	Bronsålder – förromersk järnålder	62
Medeltid	12	Järnålder – tidig medeltid	63
Historisk tid	12	Tidigare vedartsanalys och datering	63
Förundersökningsområdena		Fynd	64
i arkiv och kartor	13	Ben	64
Tidigare undersökningar	17	Keramik, bränd lera och lerkalk?	64
Syfte och ambitionsnivå	17	Bergart	65
Målgrupper och förmedling	18	Metall	66
Metod	19	Tolkning av Ekeby 113	68
Ekeby 112	19	Bronsålder i Örebro län – en utblick	68
Ekeby 113	19	Äldre bronsålder	
Resultat för Ekeby 112	21	på Källarbacken	68
Tolkning av Ekeby 112	24	Skärvstenshögen	69
Resultat för Ekeby 113	26	Skärvstenshögar och -flak i Örebro län	70
Anläggningar	28	En djurgrav	72
Stolphål och störhål	28	En storgård från vikingatid och tidig medeltid?	73
Gropar	28	Stenhägnaderna	74
Härdar och kokgropar	28	Källaren	75
Diken och rännor	28	Sammanfattande tolkning	75
Stenpackningar		Utvärdering av resultaten	
och odlingsrösen	28	i förhållande till undersökningsplanen	76
Skärvstenshög	28	Fornlämningarnas bevarandegrad	76
Skärvstensflak	28	Avgränsning av fornlämningarna	76
Djurgrav	28	Bedömning av typ av aktiviteter	78
Källare	28	Bedömning av vetenskaplig potential	78
Lager	29	Referenser	80
Analys av resultat Ekeby 113	33	Bilagor	82
Delområden	33	Bilaga 1a) Schakttabell Ekeby 112	82
Delområde 1	35	Bilaga 1b) Schakttabell Ekeby 113	83
Skärvstensflaket A510 och lager A529	37	Bilaga 2a) Anläggningstabell Ekeby 112	84
Övriga lämningar	39	Bilaga 2b) Anläggningstabell Ekeby 113	86
Delområde 2	41	Bilaga 3. Fyndtabell	100
Delområde 3	43	Bilaga 4. Osteologisk rapport	102
Delområde 4	45	Bilaga 5. Vedartsanalys	104
Delområde 5	47	Bilaga 6. ¹⁴ C-dateringar	106
Delområde 6	49	Bilaga 7. Makroskopisk analys	114
S1626, S1605 och S1590	49	Bilaga 8. Keramikanalys	117
Skärvstenshögen A953	51		
S4325	52		
S2713 och S3864	52		

Figur 1. Karta över sydvästra Närke med de aktuella undersökningsplatserna markerade med en röd prick. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Under maj 2018 genomförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk förundersökning av fornlämningarna Ekeby 112 och 113 i Ekeby, Kumla. Under rapportarbetets gång har det nya forminnesregistret *Fornreg* införts vilket medför att lämningarna fått nya beteckningar. Ekeby 112 heter nu L1979:1488 och Ekeby 113 heter L1979:1489. Fortsatt i rapporten kommer de gamla numren att användas.

Förundersökningsområdet för Ekeby 112 var 2 200 kvadratmeter stort. Lämningarna bestod till största delen av odlingsdiken från historisk tid. Endast fem stolphål som kan ha tillhört en hägnad kvarstår. En medeltida datering från utredningen kommer sannolikt från odling. Sammanlagt dokumenterades 24 anläggningar och lager.

Ekeby 113 var 16 600 kvadratmeter stort. Där påträffades sammanlagt 296 anläggningar och lager som sträcker sig från äldsta bronsålder fram till historisk tid. Det är tveksamt om det finns en kontinuitet på platsen under hela den

tiden. Två perioder framstår tydligt: äldre bronsålder och yngre järnålder – tidig medeltid. Däremellan finns två dateringar till förromersk järnålder respektive folkvandringstid.

Lämningarna från äldre bronsålder är av rituell karaktär. De består av en skärvstenshög, en djurgrav med skelett av ett nötdjur och en härd. Från yngre järnålder och tidig medeltid finns lämningar av boplatsskär, sannolikt en större gård. Lämningarna består av stolphål, gropar, grophus, härdar och kokgropar samt ett skärvstenflak. Även flera större lager finns i området.

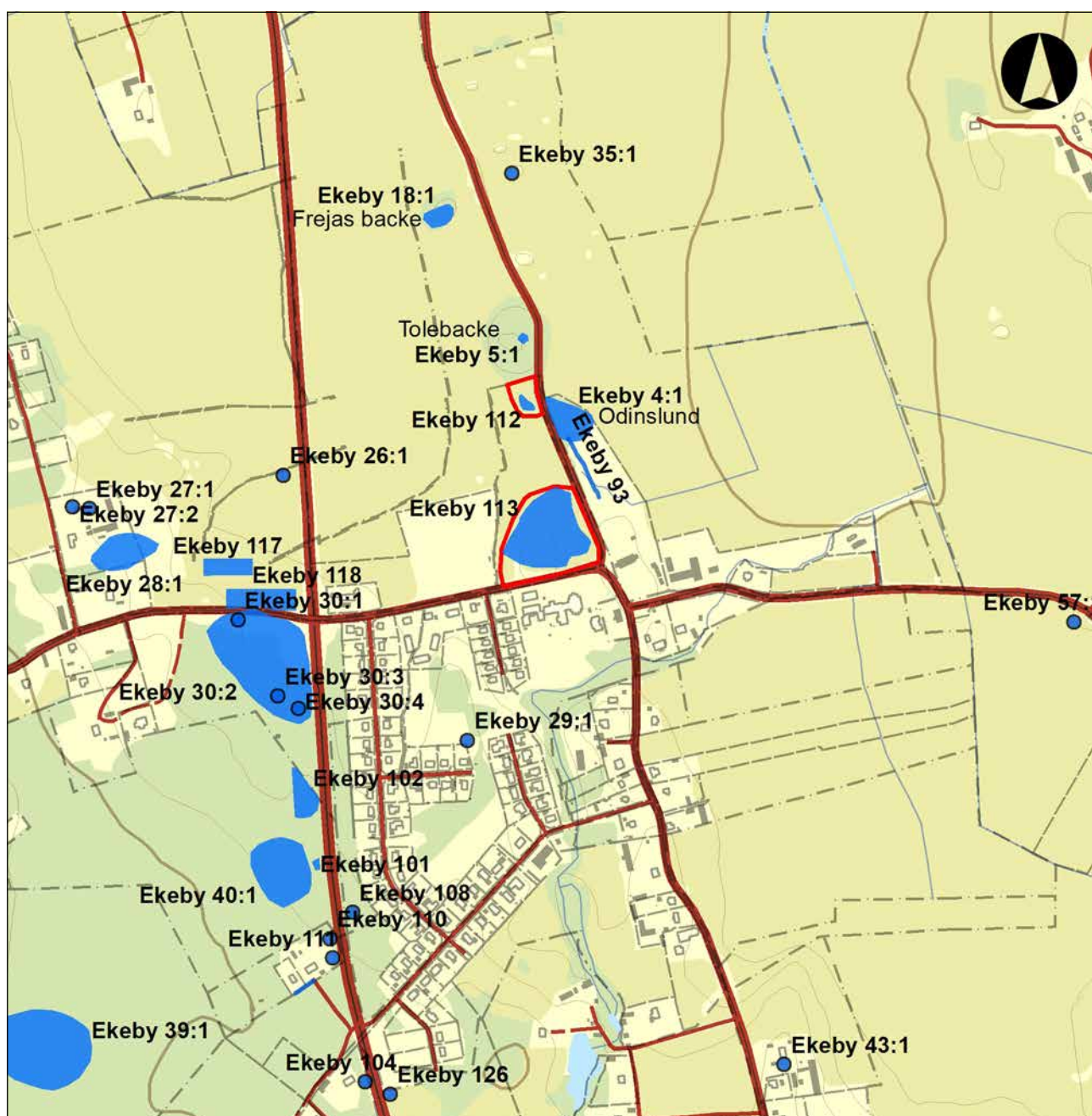
De rester av stenhägnader som funnits runt kullen har inte kunnat dateras, men tolkas som agrara lämningar.

Fynden består av huvudsakligen av ben, men även några föremål i bergart och metall påträffades samt bränd lera och keramik. Bland keramiken finns östersjökeramik och troligtvis slavisk Feldbergkeramik.

Inledning

I samband med Kumla kommuns detaljplanering för bostäder inom det aktuella området har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk förundersökning av RAÄ-nr Ekeby 112 och Ekeby 113.

Förundersökningen genomfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län (dnr 431-5962-2017) och bekostades av Kumla kommun. Förundersökningen genomfördes 14 maj–1 juni 2018.

Figur 2. Fornlämningsmiljön runt Ekeby 112 och 113. Förundersökningsområdena är markerade med röda ramfigurer. Skala 1:10 000.

Bakgrund och kulturmiljö

Ekeby 112 och Ekeby 113 är belägna nordväst respektive väster om Ekeby kyrka i Kumla kommun. Marken nyttjas som åkermark på Ekeby 112 och som vall på Ekeby 113.

Ekeby 112 ligger 27–29 meter över havet. Marken sluttar svagt mot söder där det finns ett lägre, lerigt parti med ett krondike som löper i öst-västlig riktning. Detta lägre parti ligger mellan Ekeby 112 och 113.

Ekeby 113 ligger på en moränkulle, 28–31 meter över havet. Kullen blev land runt 3100 f.Kr., men det var inte förrän vid sjösänkningen i slutet av 1800-talet som ett större område runt om blev helt torrlagt. Fortfarande under 1700-talet gick vatten upp öster om Ekeby kyrka (se figur 3).

Landskapet runt om är fornlämningsrikt med lämningar från stenålder och framåt. Nedan presenteras fornlämningsmiljön efter tidsåldrar. Uppdelningen ska inte tas alltför bokstavligt. Odaterade fornlämningar presenteras separat. Gravfält och högar som har placerats under järnålder, kan vara från bronsåldern, liksom de hällkistor det finns uppgift om kan vara från senneolitikum eller bronsålderns äldsta fas.

Odaterade fornlämningar

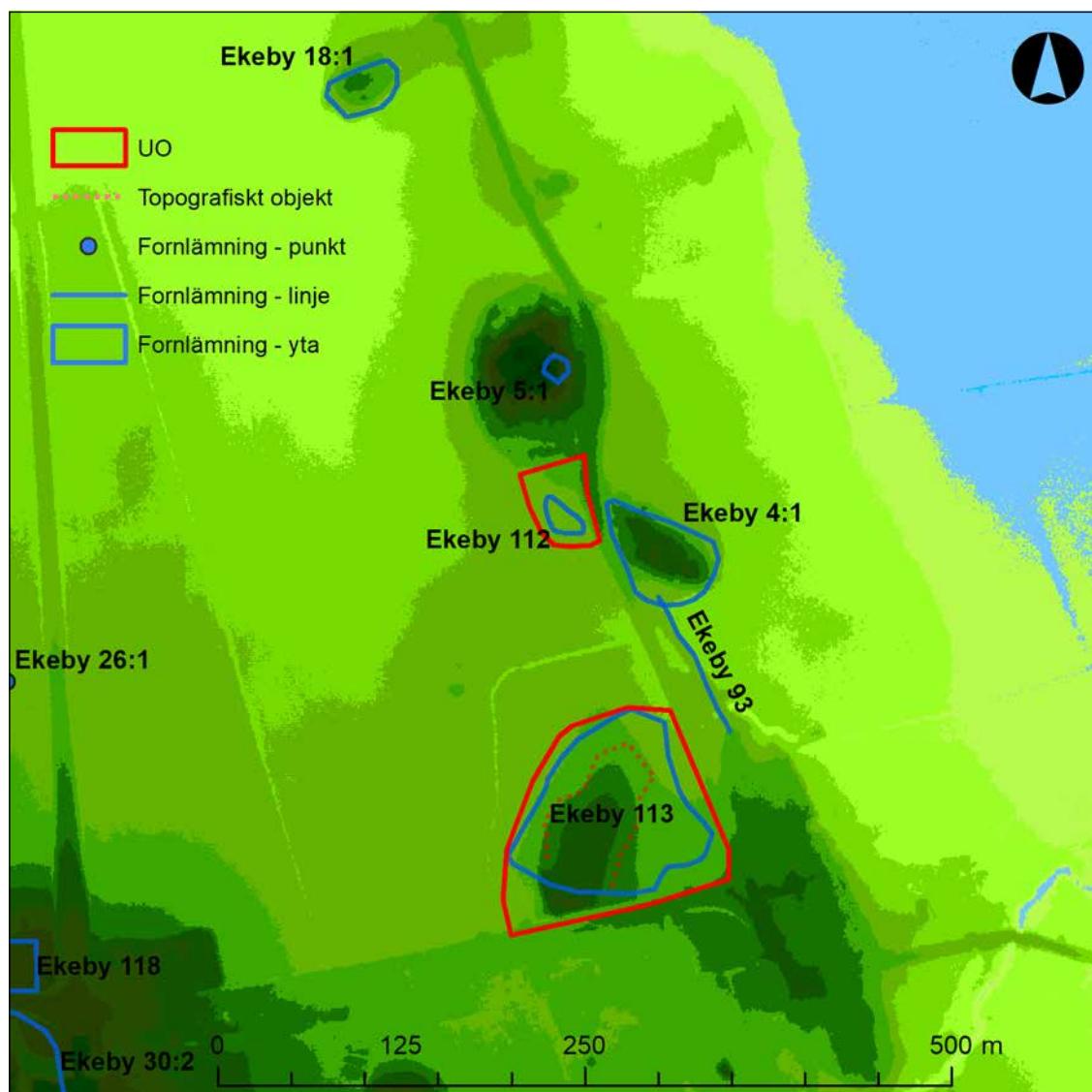
Väster om förundersökningsområdet finns två boplatslämningar (Ekeby 117, 118) som påträffades vid en utredning år 2017, liksom två röjningsröseområden (Ekeby 30:1, 102) (Emanuelsson 2018; Fornsök).

Stenålder

Det finns ett 30-tal lös- och depåfynd, varav flera är stenyxor hittade i Ekeby och byarna runt omkring, exempelvis i Nävesta och Frommesta (Fornsök; historiska.se).

I Frogesta, cirka 2 kilometer öster om Ekeby 113, påträffades under 1920-talet en hällkista "med stora stenblock och med en flat häll till tak." Fyndet rapporterades inte in till "museifolk" (Davidsson-Friberg 2000).

Enligt en Hjalmar Hjalmarsson påträffades även en "stenkista av stora, flata, stående stenar" sydväst om Ekebykorset "på Sörgårdens åkermark", i samband med att ett röse togs bort på 1920-talet. Inga ben fanns i röset, men en skaft-hålsyxa påträffades (Davidsson-Friberg 2000). Stenkistan finns nämnd i Fornsök under gravfältet Ekeby 30:2.

Figur 3. Höjdkarta över området med fornlämningar, förundersökningsområden. Den i fält inmätta gränsen mellan morän och lera är markerad med prickad linje. Gränsen till sjön i öster har varit den samma från cirka 2500 f.Kr. fram till sjösänkningen åren 1878–1887. Skala 1:5 000.

Bronsålder

Bronsålder är generellt underrepresenterat i Närke. Det finns inga kända fornlämningar från bronsåldern i anslutning till Ekeby 112 och 113, men från Ekeby socken finns tre lösfynd från bronsålder (Fornsök; historiska.se):

- *yxa. Torsta; SHM inventarienummer 13233, "massiv skafthålsyxa af brons utan ornering, ganska anfräkt."*
- *holkyxa. Högtorp; SHM inventarienummer 15262*
- *ben. Högtorpsmossen, Kvarntorp; SHM inventarienummer 24217, "Mossfynd brå.: skelettrest, nämligen kranium av människa, två underkäksfragment av tamhund, lårben av föl och svin, skulderblad av nötkreatur samt två ej närmare bestämda revben. - Tillvaratagna vid schaktningsarbeten. Benbestämning utförd av antikvarie N.-G. Gejvall; pollenanalys utförd av assistent C. Larsson."*

Järnålder

Många av byarna i trakten, däribland Ekeby, har ett namnskick som kan ha sitt ursprung i förhistorien. Ortnamn som slutar på *-by* anses vara från järnåldern. *By*-namn vars förled innehåller träd eller högre vegetation hör till ett äldre namnskikt där *-by* syftar på någon slags ägomark, möjligen träd bärande hårdvallsängar och de kan vara så gamla som århundradena före Kristi födelse (Vikstrand 2003).

I förundersökningsområdenas närhet finns flera gravfält. Öster om Ekeby 112 ligger gravfältet Ekeby 4:1. Det består av 4 högar, 25 runda stensättningar och 1 treudd. Gravfältet är beläget på en liten moränkulle som kallas "Odinslund".

Direkt norr om Ekeby 112 finns en större stensättning (Ekeby 5:1) i krönläge, även den belägen på en moränkulle. Idag ligger stensättningen ensam, men inventeringsböckerna anger att det även ska ha funnits en treudd i anslutning till stensättningen (Fornsök). Vid utredningen år 2017 konstaterades att kullen blivit hårt täktad. Kullen går i folkmun under namnet "Tolebacke", tidigare kallad "Thorsbacke".

300 meter norrut ligger Ekeby 18:1, ett gravfält kallat "Frejas backe" bestående av 2 kvadratiske stensättningar och 3 närmast runda stensättningar samt Ekeby 35:1 som är en hög.

350 meter sydväst om Ekeby 113 finns uppgift om 5-6 "rösen" som ska ha tagits bort under 1920-talet (Ekeby 30:2).

En hög (Ekeby 57:1) och ett gravfält (Ekeby 3:1) bestående av "runda stensättningar, några med oregelbunden form (en möjlig fyrsidig) samt ett par höglignande" finns 750 respektive 1100 meter öster om Ekeby 113 (Fornsök).

Medeltid

Äldsta skriftliga belägg för Ekeby är från år 1312 (Ortnamnsregistret). Från 1300- och 1400-talet finns ett stort antal skriftliga belägg. Från 1400-talet finns även belagt ett Sankt Olofs-gille i Ekeby.

Bebyggelse lämningar beståede av ett tiotal grunder (Ekeby 28:1) finns 550 meter väster om Ekeby 113. I eller i anslutning till Ekeby 28:1 har "järnmalmsklumpar" hittats i en grop (Davidsson-Friberg 2000). Ekeby 28:1 ligger direkt väster om tomtmarken på 1688 års karta. Sannolikt utgör bebyggelse lämningarna byns medeltida läge.

Den första stenkyrkan i Ekeby byggdes under 1100- eller 1200-talet och finns delvis kvar i dagens kyrka. Vid en golvrestaurering år 1994 hittades en del av en gavelhäll till en Eskilstunakista. Den typen av gravmonument dateras till slutet av 1000-talet eller början av 1100-talet. Fyndet antyder att det före den första stenkyrkan funnits en träkyrka på platsen (www.lansstyrelsen.se).

Historisk tid

Dagens Ekebygatan följer en äldre vägsträckning som återfinns på den äldsta kartan från år 1688. Vägen leder från gamla Ekeby by (väster om dagens väg 52) till kyrkan i öster. I och med att även byns medeltida läge sannolikt ligger väster om nuvarande väg 52 torde vägsträckningen vara medeltida.

Raä-nr Ekeby 93 är en färdväg som löper mellan gravfältet Ekeby 4:1 och kyrkan. Vägen består av en vägbank och rester av en stenbro av huggen sten med borrhår. Bron finns markerad på 1864 års häradslista (Bergold 2008). Själva vägsträckningen syns redan på den äldsta kartan från år 1688, men är troligen äldre än så beaktat de gravfält och medeltida kyrkor (Gällersta, Ekeby, Sköllersta) som kantar vägen.

Förundersökningsområdena i arkiv och kartor

I det historiska kartmaterialet som går att följa från år 1688 har undersökningsområdena legat som åkermark fram till idag. Medan det norra förundersökningsområdet (Ekeby 112) inte genomgått några större förändringar så har Källarbacken bearbetats på olika sätt.

På kartan från år 1688 (geometrisk avmätning, S2:26-27) syns ett stenigt område i den södra delen av backen. Dess avgränsning överensstämmer någorlunda med dagens stenighet förutom i väster där den år 1688 breder ut sig ända till kanten av förundersökningsområdet. I övrigt syns varken röjningsrösen eller vägar inom området. Dock är inte kartan detaljerad, varför vissa företeelser troligen inte har ritats ut.

Går vi fram i tid cirka 100 år till år 1784 (storskifte på inägor, S11-5:3) så har det steniga partiet i söder minskat i storlek, speciellt i väster där kullen är skuren. Sedan syns det i norr två, närmast parallella stenvallar, som möts i öster. Vallarna ligger innanför en rektangulär hägnad som sträcker sig från strängarna i norr till Ekebyvägen i söder och på så sätt inhägnar kullens krön. Det finns ett dike i sydöst och flera rösen som ligger i ett nord-sydligt stråk. Stråket passerar Källarbacken på dess östra sida. Även på

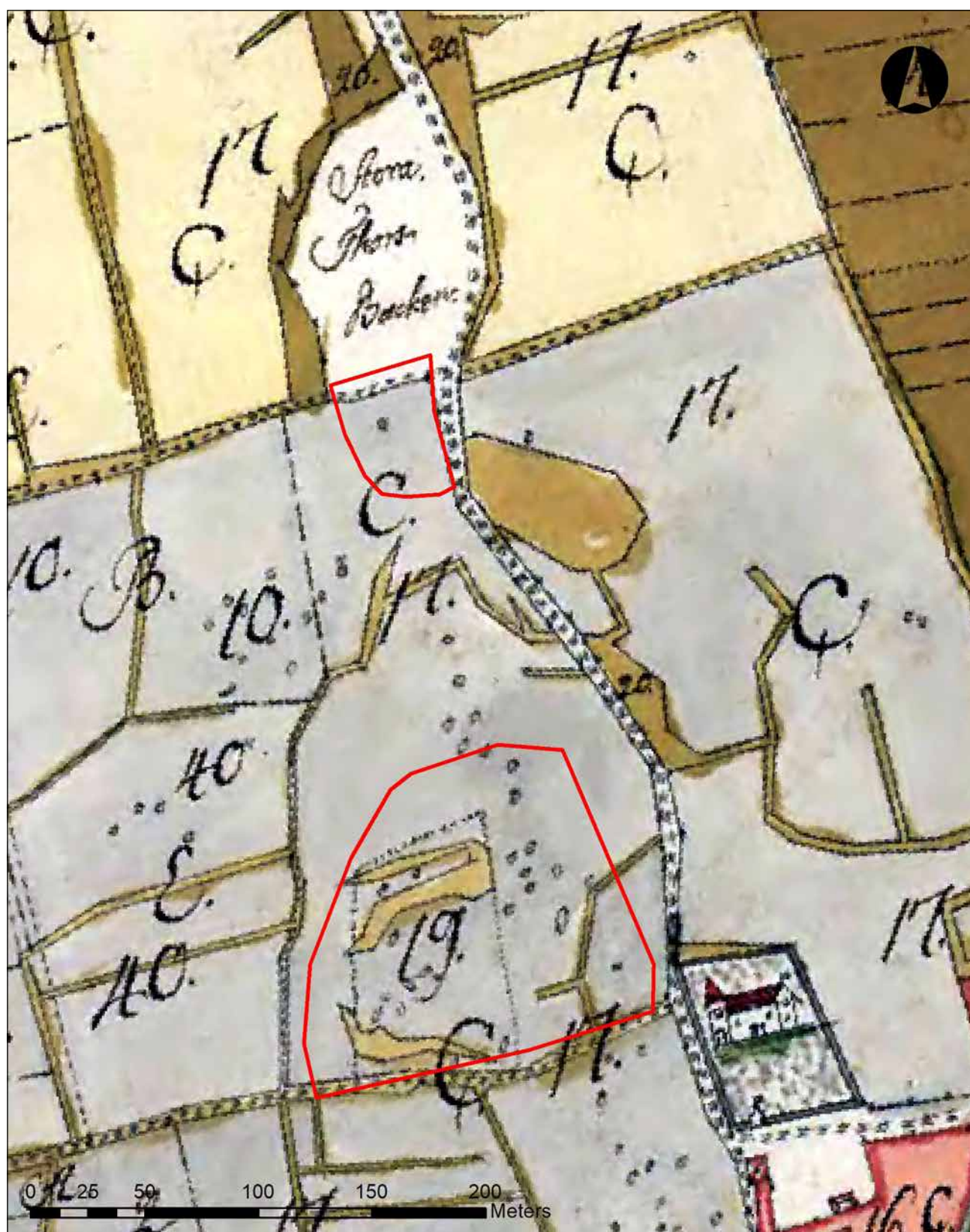
toppen av backen syns rösen. Enligt kartans uppgifter används marken innanför den rektangulära avgränsningen, numrerad 19, som "åkermark". Förundersökningsområdet ingår i en del av byn som kallas för Myrängen (B, C, D, G, H på kartan). Marken har varit fuktig under 1700-talet. Område C ägs av kyrkoherdebolet, det vill säga att marken tillhörde kyrkan.

Den rektangulära hägnaden finns kvar på 1843 års karta (laga skifte, akt S-11-5:5). Sannolikt är den då påbyggd med sten, möjligen från de norra stenhägnaderna som då är borttagna. Där emot finns fortfarande flera rösen kvar, både innanför och utanför hägnaden. Den rektangulära hägnaden syns inte på den mindre detaljerade sockenkartan från år 1857.

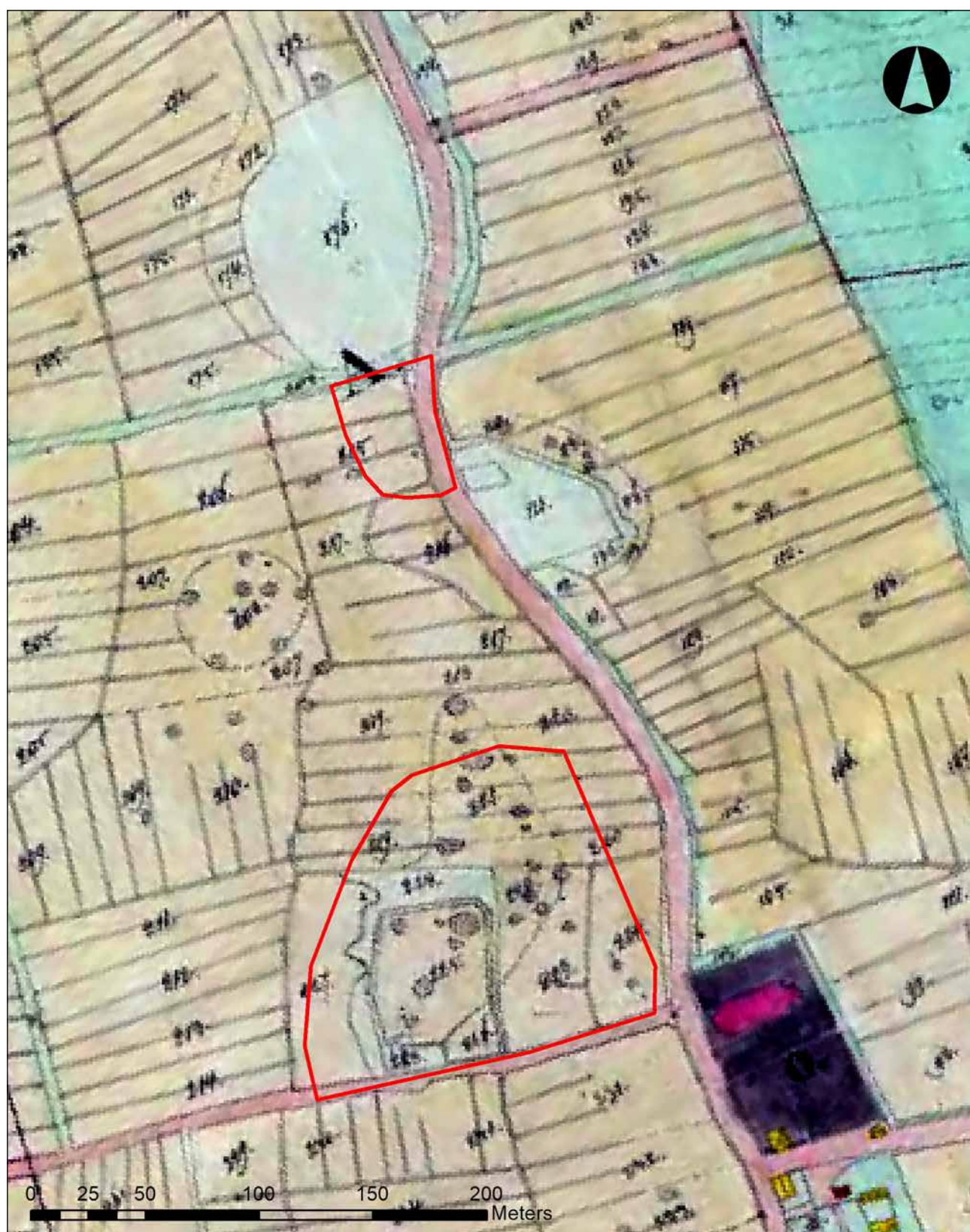
På laga skifteskartan från år 1843 finns alla åkrar utritade och det blir tydligt att Källarbacken brukats i större sammanhängande ytor jämfört med omgivande åkrar som fortfarande liknar avlånga tegar. Detta beror sannolikt på att Källarbacken fortfarande ägs av kyrkan.

På kartan från år 1857 (akt S-11-1:2) återfinns en källare i den sydvästliga delen av Ekeby 113, alldeles intill dagens Ekebygatan. Källaren har ingen koppling till någon känd bebyggelse.

— 14 —

Figur 5. Karta från år 1784. Förundersökningsområdena är markerade med röd linje. Skala 1:2 500.

Figur 6. Karta från år 1843. Förundersökningsområdena är markerade med röd linje. Skala 1:2 500.

Tidigare undersökningar

Under våren 2017 genomförde Arkeologgruppen AB en utredning inom detaljplaneområdet. Det framkom då lämningar i både den norra och den södra delen av utredningsområdet.

Lämningarna i den norra delen (objekt 2) gavs RAÄ-nr Ekeby 112. Kol från en ränna daterades till 1160–1265 e. Kr.

I den södra delen av utredningsområdet (objekt 1, Ekeby 113) påträffades en stor mängd lämningar, varav de flesta var stolphål. Även en skärvstenshög och ett skärvstensflak påträffades. Skärvstenshögen daterades till 1420–1260 f. Kr. Tolkningen gjordes att platsen sannolikt varit brukad i flera perioder.

Syfte och ambitionsnivå

Syftet med förundersökningen var att skapa underlag för Länsstyrelsens bedömning av om tillstånd till att ta bort aktuella delar av fornlämningarna kan ges. Underlaget baseras på dokumentationen av:

- *eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder*
- *eventuell förekomst av anläggningar och en bedömning av deras typ, antal och ålder*
- *eventuellt fyndinnehåll, vilket ska inkludera en bedömning av fyndens typ, antal och ålder*
- *en bedömning av fornlämningarnas bevarandegrad på aktuell plats*
- *den rumsliga avgränsningen av fornlämningarna inom exploateringsområdet*
- *en bedömning av vilka typer av aktiviteter som ligger bakom de kulturlager, anläggningar och fynd som påträffas.*

Förundersökningen ska också klargöra i vad mån en arkeologisk undersökning måste utföras av aktuella delar av fornlämningarna innan bygg- och anläggningsverksamhet får ske inom området för fornlämningarna. Som underlag görs en bedömning av fornlämningarnas vetenskapliga kunskapsvärde, det vill säga en bedömning av i vilken utsträckning som en arkeologisk undersökning kan bidra med ny och meningsfull arkeologisk kunskap. Förundersökningen har, i enlighet med beslutet, genomförts med hög ambitionsnivå.

Målgrupper och förmedling

Figur 7. Omslag på flyern som fanns att hämta i en brevlåda vid utgrävningen.

Förundersökningen ska i första hand utgöra ett besluts- och planeringsunderlag för Länsstyrelsen och Kumla kommun i den fortsatta hanteringen av ärendet. Genomförande och avrapportering av undersökningen har anpassats efter detta förhållande.

På Länsstyrelsens anmodan togs kontakt med Ekeby skola före fältarbetet och visningar för skolbarnen planerades in. Sammanlagt hölls fyra visningar för årskurserna F–6. För mellanstadieeleverna hölls dessutom en klassrumslektion före visningen där vi pratade om arkeologiskt fältarbete och tolkning.

En flyer med information om förundersökningen togs fram och placerades i en brevlåda utmed Ekebyvägen. Flera intresserade kom förbi och tittade. Grävningen sammanföll också med Ekebydagen där vi närvarade och höll en visning för allmänheten. Nerikes Allehanda gjorde ett reportage som publicerades före Ekebydagen (www.na.se 25 maj 2018), något som säkert bidrog till det stora intresset. Ett 60-tal personer besökte visningen.

Slutligen höll vi två visningar för personal på Kumla kommun som önskade få en ökad förståelse för vårt arbete och vad det innebär för beslutsprocessen.

Metod

Schakt och större ytor grävdes med grävmaskin ner till översta anläggningsnivå. Därefter grävdes kulturlager skiktvis för att dokumentera stratigrafi och eventuella underliggande kontexter. Vid schaktning gjordes metalledetektering inom delar av de intensiva ytorna för att skapa underlag för en bedömning av mängden metallfynd, fyndens karaktär och behov av konservering.

Kontexter, fynd och prover mättes in med RTK-GPS. Fynd och prover relaterades till kontext medan lösfynd relaterades till schakt. I de fall lämningarna bestod av en nedgrävning och en fyllning fick de samma nummer. Endast om det fanns flera fyllningar i en nedgrävning mättes fyllningar in separat.

Daglig säkerhetskopiering gjordes av det digitala dokumentationsmaterialet. Alla inmätningar registrerades i Intrasys 3 och redigerades under rapportarbetet i ArcGIS 10.3.

Undersökta anläggningar dokumenterades skriftligt på kontextblanketter med plats för sektionsritning i skala 1:20. Som komplement fördes en fältdagbok. Fotografier togs av undersökta anläggningar. Översiktsbilder togs dels med handhållen kamera, dels med drönare. En kortare film spelades in med inflygning över området. Drönarfotograf var Lasse Parbring.

Ekeby 112

Av den 2 200 kvadratmeter stora ytan beräknades cirka 350 kvadratmeter schaktas. Detta överstegs något då 377 kvadratmeter schaktades totalt. Det motsvarar 17 procent av förundersökningsområdet. Ytan fördelades på åtta schakt med en bredd av 1,5 meter vardera och en större yta som var cirka 195 kvadratmeter stor.

Ett urval av anläggningarna undersöktes kontextuellt med handredskap. Av 24 anläggningar undersöktes 15 stycken, vilket motsvarar 57 procent. Kol- och makrofossilprov togs i lämpliga kontexter.

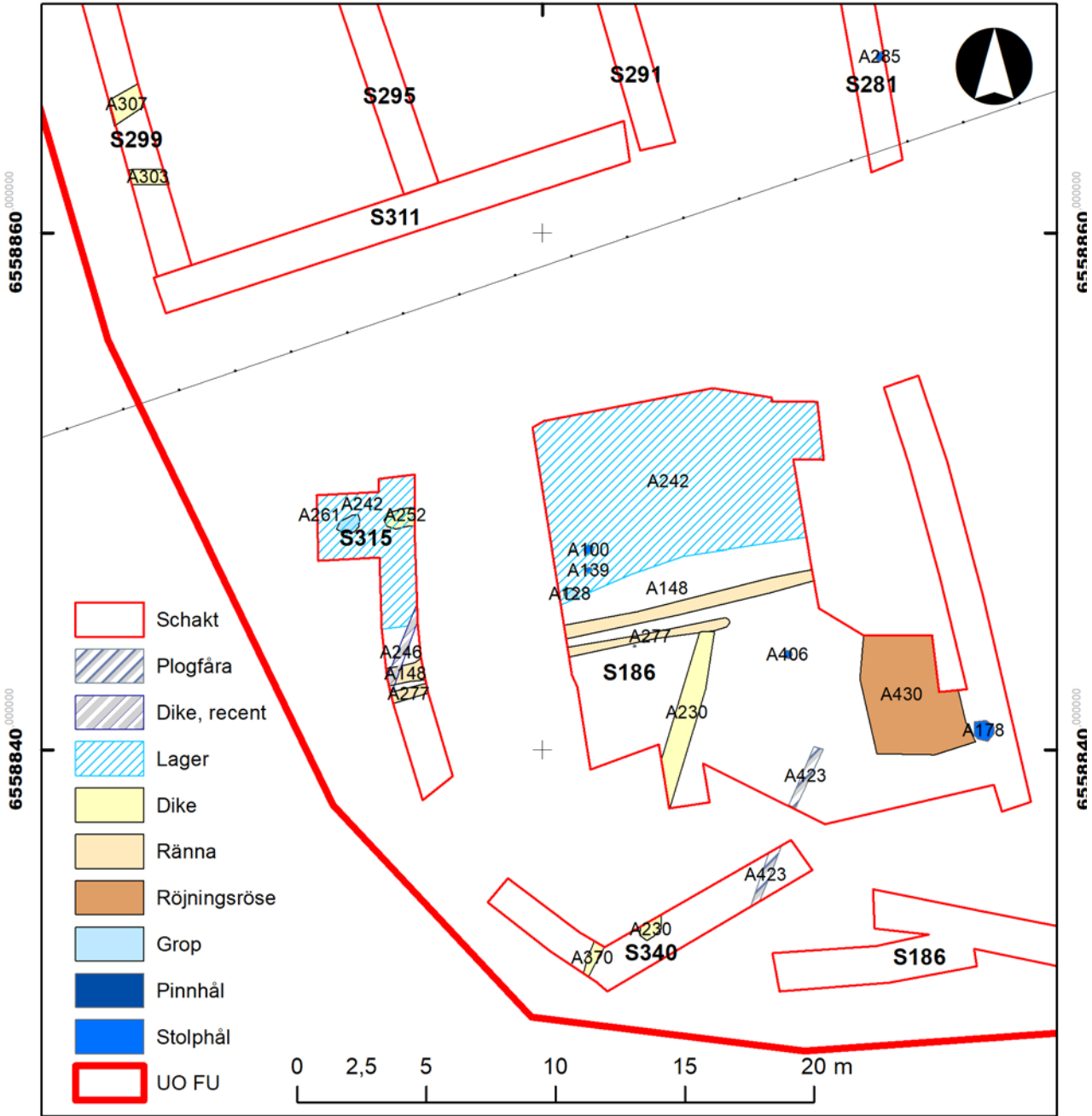
Ekeby 113

Av den 16 600 kvadratmeter stora ytan beräknades 3 250 kvadratmeter schaktas. Då Kumla kommun ville behålla träden i den södra delen så minskade den schaktbara ytan. Den schaktade ytan uppgick till 1 875 kvadratmeter vilket motsvarar 11 procent.

Av 296 lager och anläggningar undersöktes 109 stycken, motsvarande 39 procent. Kol- och makrofossilprov togs i lämpliga kontexter.

Källaren i den södra slänten schaktades ur invändigt i syfte att datera den närmare och för att om möjligt förstå dess funktion. Cirka 20 procent grävdes ned till botten.

Skärvstenshögen och skärvstensflaket avgränsades och ytorna metalledetekterades. En ruta grävdes med handverktyg genom skärvstensflaket A510 och det underliggande lagret A529.

Figur 8. Plan över Ekeby 112.
Skala 1:250.

Figur 9. Schaktplan. Skala 1:1 000.

Resultat för Ekeby 112

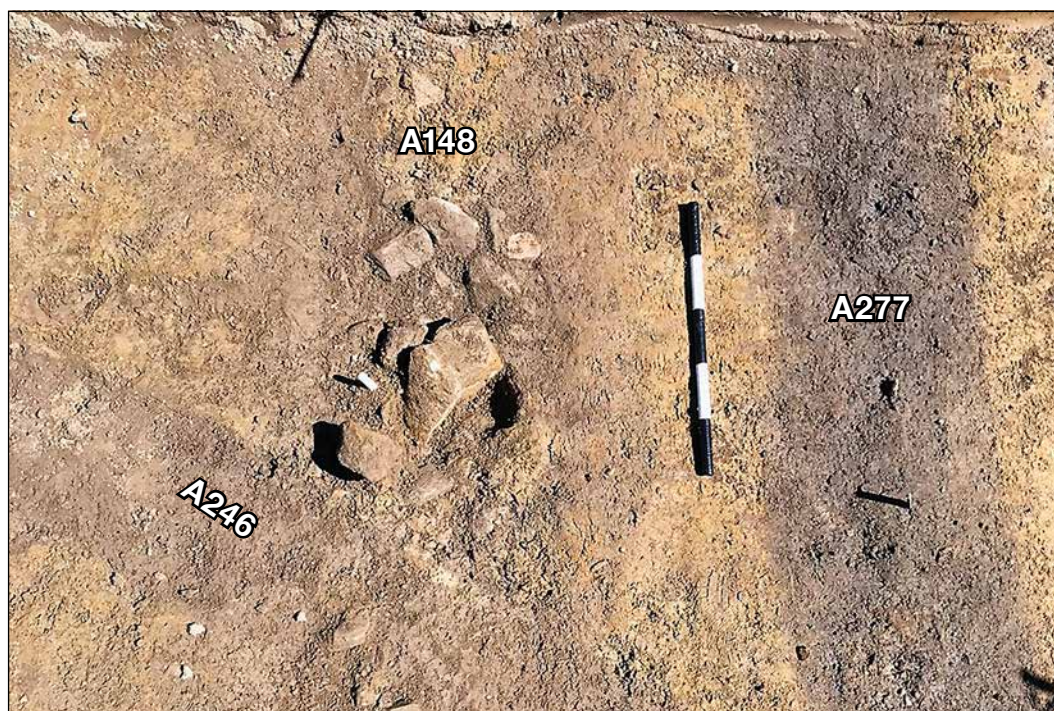

Figur 10. Översikt över Ekeby 112 sett från Ekeby 113 i söder. Norr om förundersökningsområdet syns Tolebacke med stensättningen Ekeby 5:1 och till höger i bild syns den moränkulle som kallas Odinslund med gravfältet Ekeby 4:1.

Den schaktade ytan uppgick till 377 kvadratmeter fördelat på åtta schakt med en bredd av 1,5 meter vardera och en större yta. Sammanlagt mättes 24 anläggningar in. Av dessa undersöktes 15 stycken. Anläggningarna registrerades som 5 diken och 2 rännor (gränsen mellan dike och ränna drogs vid bredden 0,6 meter där diken är bredare än 0,6 meter), 2 gropar, 1 lager, 1 röjningsröse samt 5 stolphål och 2 störhål. Två inmätningar utgjordes av ett maskingrävt dräneringsdike och en plogfåra. Fyra anläggningar utgick efter undersökning.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	5
Störhål	2
Grop	2
Dike	5
Ränna	2
Stenpackning/röjningsröse	1
Lager	1
Recent dike	1
Plogfåra	1
Utgår	4
Summa	24

Tabell 1. Anläggningar inom Ekeby 112.

Figur 11. Diken och rännor som visar på flera generationers åkerbruk på platsen.

Figur 12. Det mörka och steniga lagret A242 schaktas bort.

De rännor med störhål som dokumenterades vid utredningen togs fram och visade sig bestå av två svagt divergerande, parallella dräneringsdiken (A148, A277). Två störhål (A111, A118) fanns söder om den södra rännans (A277) södra sida. Under utredningen påträffades fyra störhål som hör samman med dem. Rännan A148 var 0,55 meter bred och 0,2 meter djup med trattformig profil. Fyllningen bestod av brun lerig silt med 50–70 procent knytnävsstora, kantiga stenar. I fyllningen påträffades modernt glas. Rännan A277 var 0,38 meter bred och 0,18 meter djup. Fyllningen bestod av mörk gråbrun och svagt humös siltig lera med ett litet inslag av kol. Även A277 hade en trattformig profil med plan botten.

Ett stort lager (A242) fanns norr om de två rännorna. Lagret bestod av mörkt gråbrun, sandig silt med koncentrationer av kol. I lagret fanns järnutfällningar och cirka 30 procent sten i storleken 0,05–0,25 meter. Vissa av stenarna såg eldpåverkade ut. Lagret sluttade mot söder och var tjockast i norr.

Norr om och under lagret fanns ytterligare diken (A252, A303, A307) som löpte i samma öst-västliga riktning som A148 och A277. Söder om dem fanns två diken (A230, A370) som löpte i sydsydvästlig-nordnordöstlig riktning. De var parallella med ett maskingrävt dike (A246) och en plogfåra (A423).

Utöver diken, rännor och lager fanns spridda stolphål. A285 innehöll matjord och är följaktligen av sent datum. Övriga stolphål (A100, A139, A178 och A406) kan möjligen höra samman. A178 – som påträffades redan under utredningen – var det enda rejäla stolphålet. Det var 0,8 meter i diameter, hade stenskoning och innehöll mörkgrå lerig silt med enstaka kolfnyk. Övriga stolphål var 0,3 meter i diameter och innehöll grå lerig silt. Det går att dra en rak linje från A178 via A406 till A139. Avståndet är närmre 18 meter med 9 meter mellan anläggningarna.

Slutligen registrerades två gropar och ett röjningsröse (A430). Groparna A128 och A261 är tveksamma som anläggningar. A261 tolkades i plan som en härd, men vid undersökning visade det sig att formen var oregelbunden och störd av djurgångar. Möjligen är hela anläggningen en djurhåla. Fyllningen bestod av mörk brungrå lera av sotig karaktär, men saknade synligt kol.

Tolkning av Ekeby 112

Från utredningen finns en datering av rännan A277 (inmätt som A855 vid utredningen). Kolprovet var mycket litet, men kunde bestämmas till ek och daterades till 1160–1265 e. Kr. (Balknäs 2017). När större ytor togs upp framgick att rännan var ett äldre åkerdike. Flera inmätningar av mörkfärgningar som utgått, liksom gropen A261 är tecken på en röjningsfas som sannolikt är samtida med dateringen av kolet i diket. Kolet är förmodligen sekundärt i diket eftersom det fanns modernt glas i fyllningen.

Lämningar från liknande rännor, så kallade parcelldiken, har påträffats i Marieberg och Moholm. Även de är daterade till tidig medeltid (Karlenby 2018).

Odlingsspåren bestod av grunda rännor som utgjort avgränsningar mellan vad man får förmoda varit ryggade åkrar. Liknande lämningar har påträffats vid Moholm strax norr om Nytorp. Där har de daterats till tidig medeltid.

Den väg som löper öster om Ekeby 112 är del av en gammal vägsträckning som tidigare löpt något längre västerut, i förundersökningsområdets östra kant. Detta har medfört att rännan A277 har skurits av plogen längre västerut än den intilliggande rännan A148 som är av senare datum. De diken och rännor som löper i sydsydvästlig-nordnordöstlig riktning tolkas som de yngsta åkerdikena baserat på att de har samma riktning som det maskingrävda diket A246 och plogfåran A423.

Avseende stolphålen kan de möjligen vara samtida och del i en hägnad som löpt i nordvästlig-sydöstlig riktning. De tillhör troligen den äldsta fasen på platsen eftersom de låg stratigrafiskt under lagret A242, som i sin tur avgränsas av rännorna A148 och A277.

I och med förundersökningens magra resultat anser Arkeologgruppen AB att Ekeby 112 inte behöver undersökas vidare. Den antikvarisk bedömningen är att stolphålen på Ekeby 112 utgör fornlämning, medan rännorna och diken avskrivs. Dock har den medeltida dateringen fortsatt relevans i relation till Ekeby 113.

Figur 13. Förundersökningen skedde i varmt och soligt väder. Här syns Ekeby 112 i förgrunden och Ekeby 113, Källarbacken, i bakgrunden. Träden till vänster i bild växer på gravfältet Ekeby 4:1, Odinslund.

Resultat för Ekeby 113

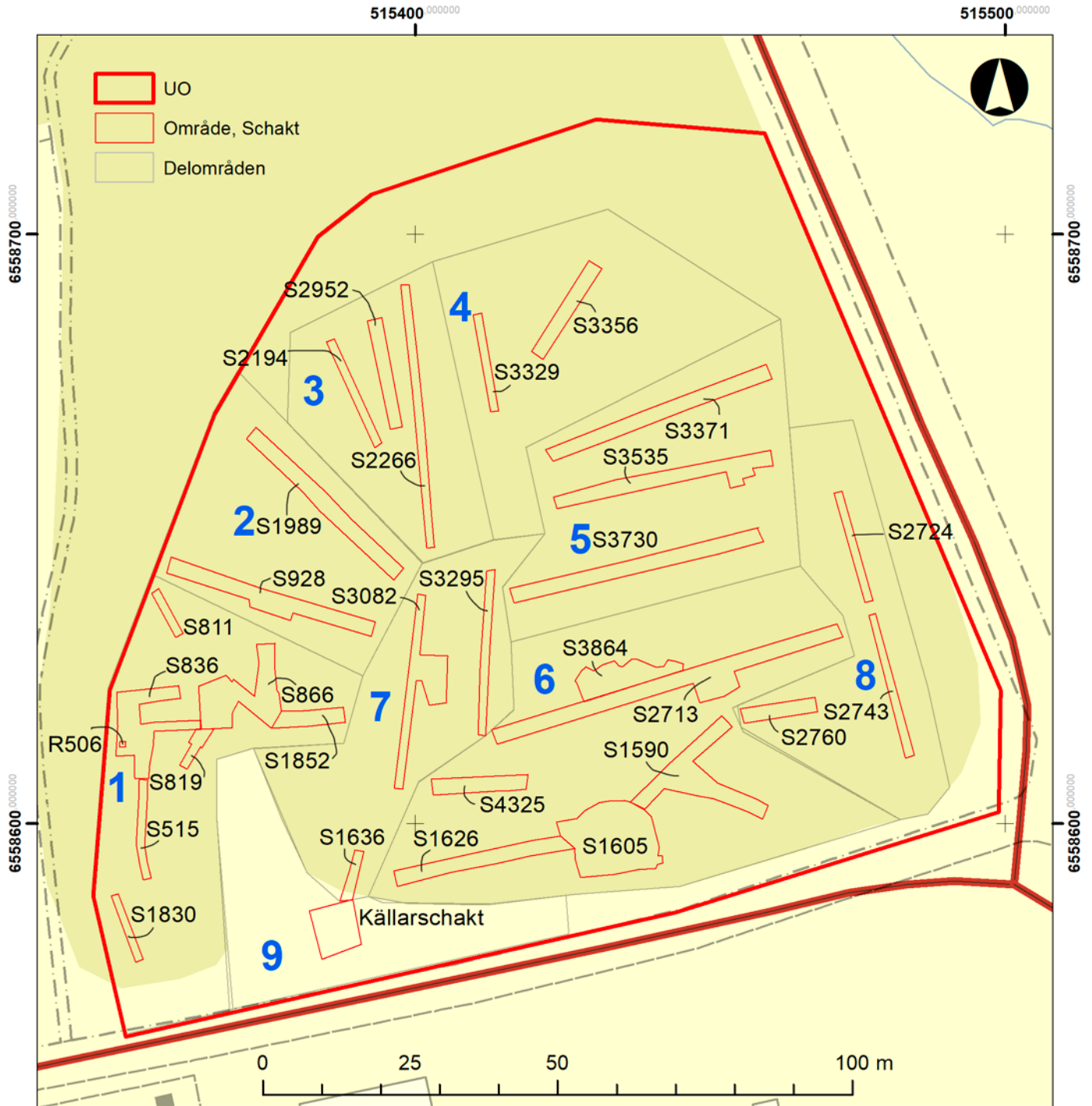
Sammanlagt schaktades 1 875 kvadratmeter fördelat på 29 schakt och ytor. Totalt mättes 319 kontexter in. Utav dem är 282 anläggningar och 14 är lager. Övriga kontexter utgörs av lagerrester, fyllningar och stenlyft. 12 anläggningar har utgått. Av de 282 anläggningarna undersöktes 109 stycken, motsvarande 39 procent.

Den överväldigande majoriteten av anläggningarna är stolphål (202 stycken). De upptar 71 procent av anläggningarna, lagren ej inräknade. Näst största grupp är gropar (36 stycken), följt av diken och rännor (18 stycken). Utöver det påträffades 3 störhål, 4 stenpackningar och 4 odlingsrösen, 6 grophärdar och 3 kokgropar. Det fanns en av varje följande anläggningstyp: skärvstenshö, skärvstensflak, djurgrav, brunn, grophus, husgrund (källare).

För att göra resultatredovisningen tydlig presenteras först anläggnings typer och lager överskådligt. Därefter följer en analys av Ekeby 113 där området har delats upp i nio delområden (se figur 16 på sidan 32). Det har inte varit möjligt att göra uppdelningen utifrån dateringar eller anläggningstyper på ett lättöverskådligt sätt. Avgränsningen har gjorts utifrån hela schakt och delområdenas karaktär.

Kontext	Antal
Brunn	1
Djurgrav	1
Dike & ränna	18
Grop	36
Grophus	1
Grophärd	6
Husgrund	1
Kokgrop	3
Lager	14
Lagerrest	4
Odlingsrösen	4
Stenpackningar	4
Skärvstensflak	1
Skärvstenshö	1
Stolphål	202
Störhål	3
Fyllning	3
Stenlyft	4
Utgår	12
Summa	319

Tabell 2. Totalt mättes 319 kontexter in. Utav dem är 282 anläggningar – borträknat lager och lagerrester samt fyllning, stenlyft och utgår.

Figur 14. Schaktplan över Ekeby 113 med delområde 1–9. Skala 1:1 000.

Anläggningar

STOLPHÅL OCH STÖRHÅL

Sammanlagt påträffades 202 stolphål och 3 störhål. Av stolphålen har 51 dokumenterats med stenskonung. Stolphålen finns i kluster i västra slänten (delområde 1: 24 stycken), östra slänten (delområde 5: 20 stycken; delområde 6: 83 stycken) och i nordväst (delområde 3: 29 stycken). Även högst upp på toppen fanns flera stolphål (delområde 2: 24 stycken; delområde 7: 16 stycken). Störhålen finns i delområde 2 och är relaterade till stenpackningarna i samma område.

GROPAR

Groparna uppgår till 36 stycken. De flesta är mellan 0,5 och 1,0 meter stora, men det fanns även enstaka större. Av dem var en stenfylld (A3620) och två innehöll spridda djurben (A3477, A3505).

HÄRDAR OCH KOKGROPAR

Antalet hårdar och kokgropar uppgår till 9 stycken fördelat på 6 grophårdar och 3 kokgropar. I nordväst, delområde 2, fanns ett härdområde med 4 grophårdar och 1 kokgrop. Övriga hårdar och kokgropar fanns spridda över ytan.

DIKEN OCH RÄNNOR

Det har registrerats 10 diken och 8 rännor och de påträffades företrädesvis i samma områden som stolphålen och groparna. Två av rännorna (A3891, A4001) utgör väggrännor. I den norra delen, delområde 3, finns ett större dike (inmätt i tre schakt: A2261, A3077, A2366).

STENPACKNINGAR

OCH ODLINGSRÖSEN

Det finns 4 stenpackningar och 4 odlingsrösen. Stenpackningarna (A890, A2128, A1944, A1938) finns i den västra slänten och är rester av en eller flera stenhägnader. Odlingsrösen (A3527, A3643, A3722, A3784) påträffades i den nordöstra slänten, delområde 5.

SKÄRVSTENSHÖG

En skärvstenshö (A953) finns i sydöstra delen av området. Skärvstenshögen är 10,2×11,2 meter stor med mörkbrun, ställvis svart fyllning bestående av skärvig och skörbränd sten samt sot och kol. Höjden uppgår till 0,4 meter. I fyllningen syns uppstickande, större stenar som varierar från 0,2 till 0,6 meter i storlek. De flesta av dem är inte eldpåverkade. Flera stenar har en flat sida uppåt. Centralt i anläggningen finns ett markfast block. Tillsammans ger stenarna en antydning till koncentriskt cirklar.

SKÄRVSTENSFLAK

Ett skärvstensflak (A510) finns längst i väster. Flaket mäter 8,8×5,7 meter, men fortsätter mot väster utanför förundersökningsområdet. Det är 0,2 meter tjockt och har en gråbrun färg med koncentrationer av kol och skörbränd sten.

GROPHUS

Ett 2,58×2,15 meter stort grophus (A4066) finns i den östra slänten, i ett område med stolphål, delområde 6.

BRUNN

Brunnen A2775 ligger längst i öster. Den är 2,7 meter stor med skärvsten utmed kanterna. Den hade en inre fyllning (A2785) av mörkbrun, humös lerig silt.

DJURGRAV

I öster, delområde 6, undersöktes en långsmal grop (A2164) med skelettet av ett nötdjur (F4225). Gropen mätte 1,48×0,63 meter. Benen låg i anatomisk ordning med ryggen mot väster och framdelen mot söder.

KÄLLARE

En 9×7 meter stor, murad stenkällare finns längst i söder. Fyllningen bestod av omrörda massor med skräp från slutet av 1900-talet.

Lager

Anr	Uppskattad yta/m ²	Djup/m	Karaktär	Delområde	Datering
1834 529	870	0,25	Lagret är fyndfattigt och kan utgöra förhistorisk matjord.	1	fvt–vikingatid
2866 4800	170	0,3	Inslag av kol och enstaka skärvsten. Mot botten finns ett tramlager och/eller en äldre markhorisont (A2866).	1	järnålder–medeltid
3523	350?	0,15	Brungrå siltig lera med inslag av spridd skärvsten och lite bränd lera.	5	?
1482	800	0,2	Lagret är fyndfattigt och kan utgöra förhistorisk matjord.	6	förromersk järnålder
4130	300	0,25	Stort inslag av kol, djurben och bränd lera. Överlagrar hus.	6	medeltid
1915			Gråbrun, lätt humös, siltig sand med lite småsten		?
3832			Väg? Grå siltig lera med grus och småsten		?
4189			Stenigt område		?
1973			Brungrå finsand med tegelkross		nyare tid
549		0,25	Äldre matjord		nyare tid
3711			Äldre matjord		nyare tid
3846			Äldre matjord		nyare tid

Tabell 3. Fjorton lager. De översta ljusgrå är förhistoriska.

Sammanlagt har 14 kontexter registrerats som lager. Av dessa är 7 lager förhistoriska eller tidigmedeltida (A529/A1834, A1482, A2866/A4800, A3523, A4130). Tre lager utgör historisk, äldre matjord (A549, A3711, A3846). Lagret A3832 är möjligen en vägbeläggning bestående av grå siltig lera med grus och småsten.

A1834 och A529 är två inmätningar av samma lager sammansatt av mörk brungrå lerig silt med skärvsten och enstaka kolfnyk. Lagret finns inom delområde 1. Det är 0,25 meter tjockt och uppskattningsvis 870 kvadratmeter stort. Lagret överlagras av det vikingatida skärvstensflaket A510 och överlagras

en folkvandringstida härd (A1840) samt stolphålen A541, A710, A861 och AA870. Stolphålen A1860, A1867 och A1873 har en oklar relation till lagret. Lagret är fyndfattigt och tolkas som odlingsjord.

Det historiska odlingslagret A549 finns också inom delområde 1. Det är 0,25 meter tjockt och innehåller omrörda fynd av förhistorisk och historisk karaktär. Lager A4800 ligger under A549 och består av 0,1 meter tjock brungrå lerig silt med inslag av kol och enstaka skärvsten. Lagret innehöll gran, björk, ek och lönn (PK1, utredningen A4) vilket ger en äldsta ålder på 2000 år. Mot botten av lager A4800 finns ett tramplager och/eller en äldre markhorisont (A2866). Lagret A2866 är uppskattningsvis 170 kvadratmeter stort, medan A4800 är något mindre och endast bevarat i svackan.

I delområde 5 finns flera lager (A3711, A4189, A3846, A3832), men endast ett av dem tolkas som förhistoriskt (A3523). Lager A3523 utgörs av upp till 0,5 meter tjock brungrå siltig lera med inslag av spridd skärvsten och lite bränd lera. Alla anläggningar utom groparna A3477, A3505 och A3492 samt diket A3484 skar lagret.

Inom delområde 6 finns två större lager av äldre karaktär: A4130 och A1482. A4130 ligger över ett område med huslämningar. Det består av gråbrun, lätt humös lerig silt med inslag av kol, djurben, bränd lera och spridda småstenar. Lagret är upp till 0,25 meter tjockt och uppskattas vara cirka 300 kvadratmeter stort. Ett makrofossilprov (PM4560) från lagret innehöll en relativt stor mängd benfragment som antagligen har sitt ursprung i köksavfall. Under lagret finns anläggningar som daterats till tidig medeltid.

Lager A1482 ligger vid skärvstenshögen A953. Från lagret daterades ett sädeskorn (PM2939) till 191–38 f.Kr. Ett makroprov (PM2939) innehöll spår av köksavfall i form av sädeskärnor och djurbensfragment samt en glasad mineralsmälta som bildats vid högtemperaturbrand. Köksavfallet visar på närheten till kok- eller bostadshus. Men eftersom lagret är 0,2 meter tjockt kan det också utgöra spår av hushållsnära odling som gödslats med spisaska. Lagret består av brungrå lerig silt med lite småsten och beräknas vara runt 800 kvadratmeter stort. Under fältarbetsfasen uppfattades lager A1482 fortsätta in under skärvstenshögen A549. Det motsägs av dateringar som visar att lagret är yngre än högen. Dock finns från utredningen ett dokumenterat lager under skärvstenshögen (Balknäs 2017). Det innebär att ytterligare ett förhistoriskt lager finns på platsen.

Figur 15. Lager A4130 överlagrade ett område med stolphål, rännor och ett grophus. Lagret innehöll bränd lera/lerklining och obrända djurben.

Analys av resultat

Delområden

De nio delområdena är avgränsade utifrån hela schakt och delområdenas karaktär.

Delområde 1 ligger i sydväst och innefattar en plan yta nedanför kullen och den södra delen av den västra slänten. Delområdet är anläggningstätt och karaktäriseras av stolphål, lager och ett skärvstensflak. Dateringarna inom delområdet spänner från folkvandringstid till nyare tid.

Delområde 2 ligger i den västra slänten, nor om delområde 1. Den östra delen innehåller ett stort antal stolphål. I väster finns ett härdområde. Däremellan finns rester av hägnader. Inga dateringar finns från delområde 2.

Delområde 3 i nordväst innehåller huvudsakligen stolphål, diken och rännor. En datering till vikingatid finns från ett stolphål.

Delområde 4 i nordöst är i det närmaste tomt på anläggningar.

Delområde 5, som ligger i den norra delen av den östra slänten, innehåller historiska lämningar så som odlingsrösen och äldre odlingslager, men där finns också gropar och lager av förhistorisk karaktär. Inga dateringar finns från delområde 5.

Delområde 6 ligger i södra delen av östra slänten. Delområdet är stort och komplext med lämningar från äldre bronsålder, förromersk järnålder och tidig medeltid. Där finns en skärvstenshög, en djurgrav, lager, gropar, kokgrop och mängder av stolphål.

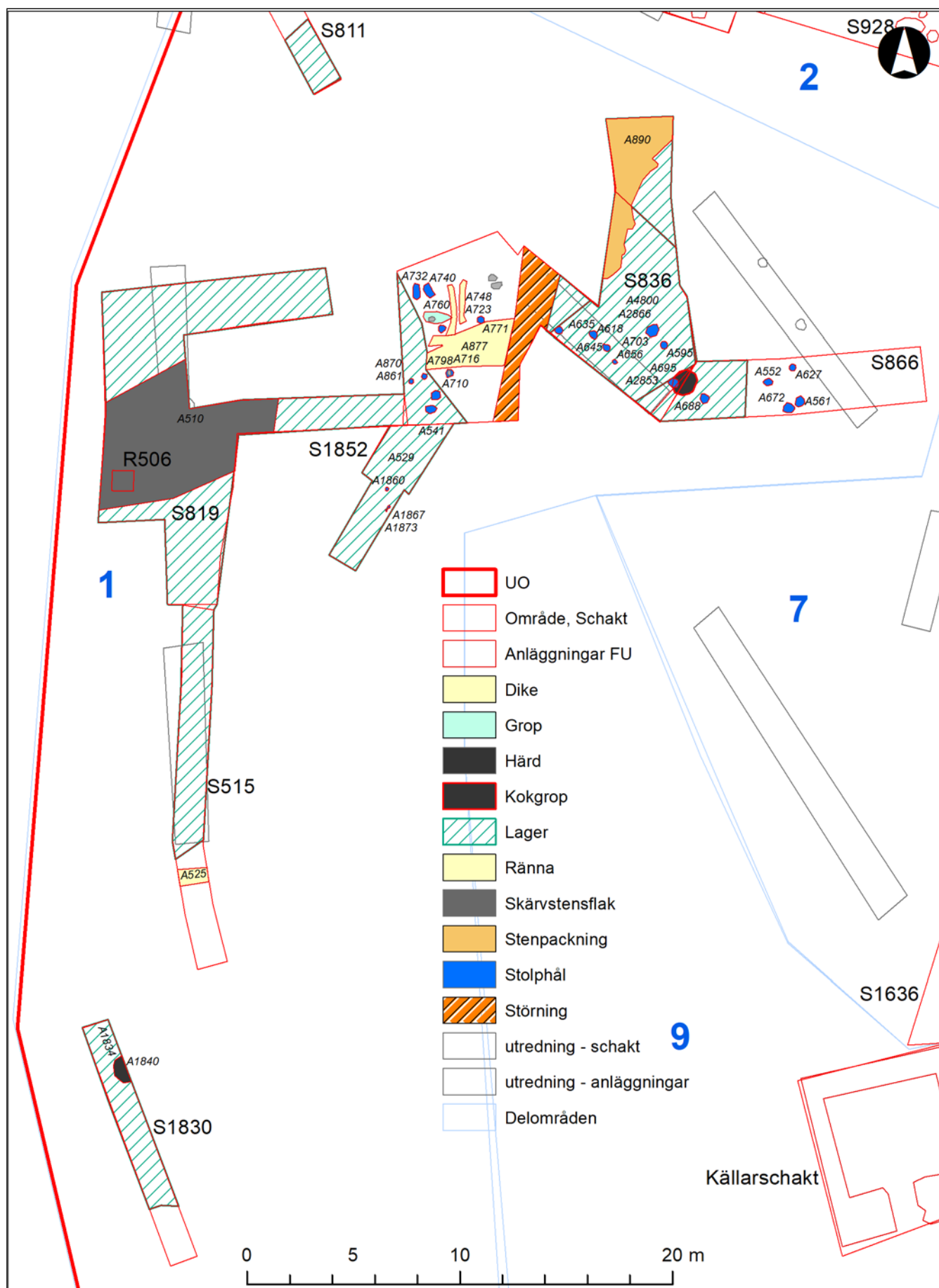
Delområde 7 ligger på krönet. Där finns stolphål och en härd, den senare från äldre bronsålder.

Delområde 8 ligger på plan mark nedanför den östra slänten. Där påträffades enstaka gropar och stolphål samt en brunn. Inga dateringar finns från delområde 8.

Delområde 9 ligger i den södra delen. Området består av trädbeuxen mark med stora mängder sten. I slänten finns en källare från historisk tid.

Nr	Schakt	Karaktär	Dateringar
1	S1830, S819, S1852, S836, S811, S866	Skärvstensflak, lager, stenhägnad anläggningstätt	folkvandringstid - nyare tid
2	S928, S1989	Stolphål, stenhägnad, härdområde	yngre järnålder – nyare tid?
3	S2194, S2952, S2266	Stolphål, hus?, diken	yngre järnålder – nyare tid
4	S3329, S3356	Glest med anläggningar	?
5	S3371, S3535, S3730	Odlingsrösen, gropar, lager	äldre bronsålder?, yngre järnålder?, nyare tid
6	S3864, S2713, S4325, S1590, S1626	Skärvstenshög, lager, stolphål, hus?, grophus, djurgrav, anläggningstätt	äldre bronsålder, förromersk järnålder, yngre järnålder – tidig medeltid
7	S3082, S3295, S1636	Stolphål, härdgrop, hårt brukad mark	äldre bronsålder, okänt
8	S2724, S2743, S2760	Gropar, stolphål, brunn	yngre järnålder – nyare tid?
9	A500	Källare	nyare tid

Tabell 4. Delområden inom Ekeby 113.

Figur 17. Plan över delområde 1. Skala 1:250.

Delområde 1

Delområde 1 består av sex schakt (S1830, S819, S1852, S836, S811, S866) i sydvästra delen av förundersökningsområdet. Alla schakt utom S1830 sitter ihop i en större yta som sträcker sig från toppen av kullen ned till plan mark. Slänten är förhållandevis brant.

Figur 18. Nyligen schaktad del av S836. Notera hur den torra marken på ytan som schaktades dagen innan gömmer alla färgskiftningar. I schaktväggen syns lagret A529. Foto från öster.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	24 (7 stenskodda)
Grop	1
Dike	2
Ränna	2
Stenpackning	1
Lager	4
Grophärd	1
Kokgrop	1
Skärvstensflak	1
Summa	37

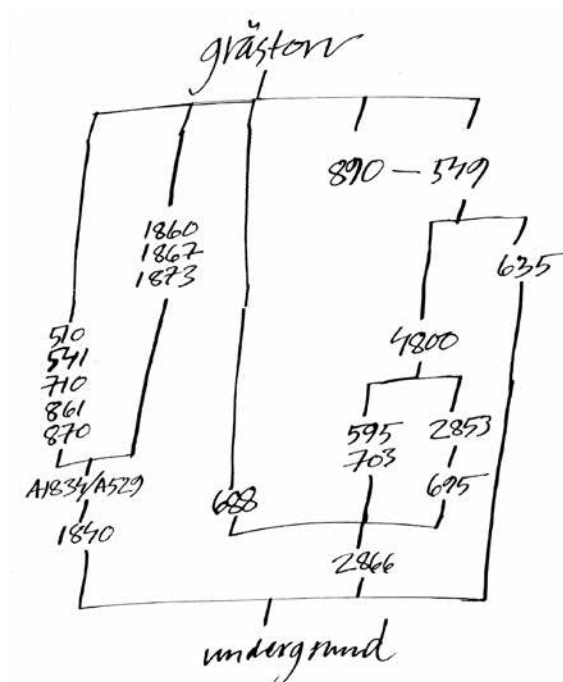
Tabell 5. Anläggningar inom delområde 1.

2000 f.Kr. 1500 f.Kr. 1000 f.Kr. 500 f.Kr. Kristi födelse 500 e.Kr. 1000 e.Kr. 1500 e.Kr.

Östersjökeramik
(F550),
950-1100 e.Kr.
Skärvstens-
flak A510
776-971 e.Kr.
Härd A1840
420-564 e.Kr.

Rödgods
och tegel

Figur 19. Matris¹ över de lager och anläggningar i delområde 1 som har stratigrafiska relationer med andra kontexter. De kontexter som står tillsammans har ingen inbördes relation utan befinner sig på samma stratigrafiska nivå.

SKÄRVSTENSFLAKET A510 OCH LAGER A529

Skärvstensflaket A510 ligger nedanför slänten i schakt 819. Flaket mäter 8,8×5,7 meter, men är inte avgränsat i väster eftersom det fortsätter utanför förundersöknings- och detaljplaneområdena. Flaket är 0,2 meter tjockt och har en gråbrun färg med koncentrationer av kol och skörbränd sten. Vissa stenar är sotiga och skärviga, andra är skörbrända. Inga fynd gjordes i den 1×1 meter stora ruta (R506) som grävdes med hacka. Från flaket har en bit förkolnad björk (PK539) daterats till 776–971 e.Kr. Ett makrofossilprov (PM2935) innehöll brända och obrända benfragment och en kärna av kråkvicker. Flaket har bedömts som en sophög associerad med matlagning (se bilaga 5, 6, 7). I kanterna tunnar lagret ut och avgränsningen övergår gradvis i ett underliggande lager (A529). Lagret är 0,25 meter tjockt och består av mörk brungrå lerig silt, som var tung och blöt mot botten. I lagret finns enstaka kolfnyk och knytnävsstora stenar varav enstaka skärviga. Framtagen utbredning av lagret mäter 56×17 meter och sträcker sig från S1830 i söder via S515, S819, S1852 och S836 till S811 i norra delen av delområdet. Liksom skärvstensflaket är lagret inte avgränsat mot väster där det fortsätter utanför förundersökningsytan och detaljplaneområdet. I S1830 är lagret inmätt som A1834.

1) Matriser visar vad som ligger över och under kontexter. På så sätt bildas en relativ tidsaxel där de understa kontexterna har tillkommit före de som ligger ovanpå.

Figur 20. Erica Strengbom gräver en ruta i skärvstensflaket A510. Foto från väster.

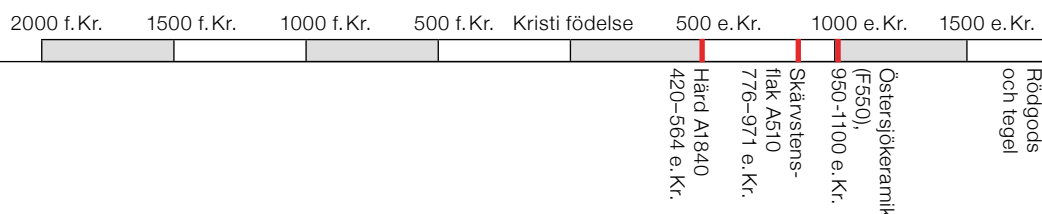
ÖVRIGA LÄMNINGAR

Under lagret A529 påträffades en grop-härd (A1840). Härden mätte 0,9 meter. Den var 0,15 meter djup och mycket kol- och skärvstensrik. Mot botten fanns mycket kol och bottenleran var eldpåverkad. Ett kolprov bestående av snabbvuxen, ung al (PK1847) daterades till 420–564 e.Kr.

Flera lager fanns i slänten, i S836 och S866. Under matjorden fanns ett äldre odlingslager (A549) bestående av 0,4 meter tjock gråbrun, lätt humös silt med spridda stenar. I lagret gjordes fynd av keramik (F550), djurben och yngre rödgods. Keramiken (F550) utgörs av en mynningsskärva till ett mellanstort kärl av östersjökeramik, med en datering till

slutet av 900-talet och 1000-talet (se bilaga 8). Lagret överlagrar ett 0,1 meter tjockt kulturlager (A4800) av brungrå lerig silt med inslag av kol. Under det fanns ett tunt skikt av ett grått tramp-lager och/eller markhorisont (A2866). Några av anläggningarna framträdde i ytan av lager A2866. Ett prov (PK1) från lager A4800 skickades vid utredningen (då benämnd A4) för vedartsanalys. Provet innehöll gran, björk, ek och lönn. Gran kom till Närke för cirka 2 000 år sedan, vilket gör att lagret kan dateras till järn-ålder eller medeltid.

Sammanlagt påträffades 24 stolphål. Av stolphålen var 7 stenskodda i ytan. Två rännor (A760, A748) löpte

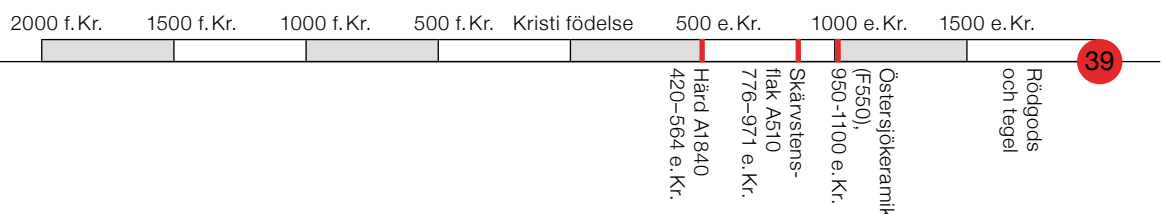
Figur 21. Stolphålen A703 och A595 i lager A2866 sedda från norr.

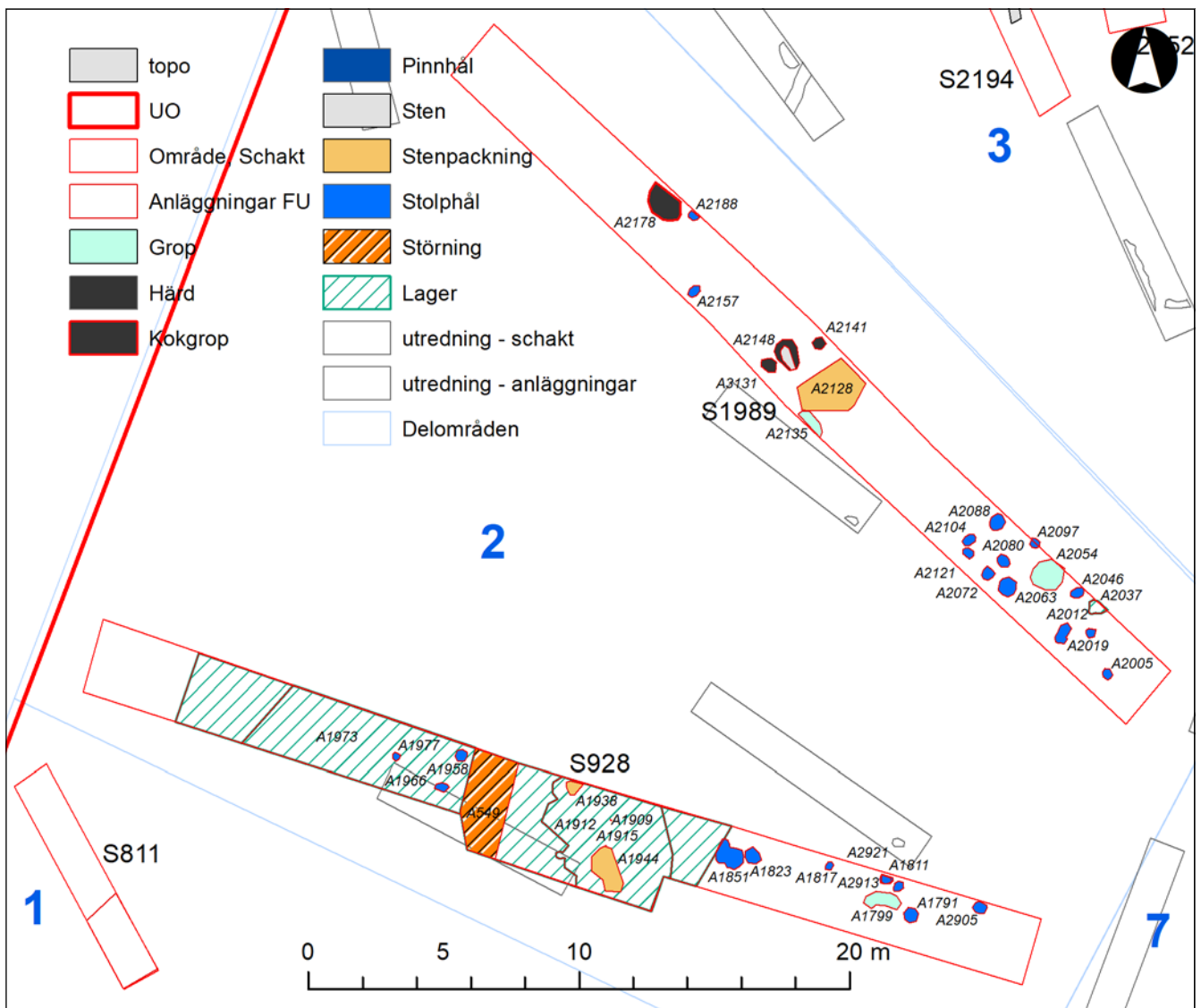

Figur 22. Stenpackningen A890 sedd från norr.

någorlunda parallellt i nord-sydlig riktning. En grop (A723) dokumenterades väster om rännorna. En kokgrop (A695) låg i slänten och hade skurits av stolphålet A2853.

Inom delområde 1 påträffades anläggningar som är från historisk tid. Nedgrävd i slänten i S836 finns en 7,7 meter lång och 2,1 meter bred stenpackning (A890). Stenarna är 0,15–0,5 meter stora och ligger i gråbrun, lätt humös silt, alltså lager A549. Nedgrävningen var 0,5 meter djup i sektionen. Mellan stenarna gjordes fynd av rödgods, djurben och förhistorisk keramik (F914). Den förhistoriska keramiken är en mynningsskärva från ett mindre eller mellanstort kärl som var för litet för att med säkerhet klassificeras. Det dateras antingen till slutet av förromersk järnålder eller till tidigt 800-tal (bilaga 8). Bland stenarna hittades en kvarnsten (F2884). Sydväst om stenpackningen finns två diken (A760, A748) som går ihop till ett brett dike i öster (A877). Fyllningen i A877 påminde om odlingslagret A549 och diket tolkas därför som historiskt. Även det stenskodda stolphålet A635 tolkas som historiskt eftersom det fanns tegelkross i fyllningen. Sannolikt är fler stolphål inom delområde 1 från medeltid eller historisk tid.

Figur 23. Plan över delområde 2. Skala 1:250.

Delområde 2

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	23 (8 med stenskonig)
Grop	3
Stenpackning	3
Lager, lagerrest	3
Grophärd	4
Summa	36

Tabell 6. Anläggningar inom delområde 2.

Delområde 2 innefattar två schakt (S928 och S1989). Schakten sträcker sig från toppen ned för slänten mot väst-nordväst. Högst upp i schakten finns 22 stolphål (varav 8 med synlig stenskonig) och 3 gropar. I slänten påträffades 3 stenpackningar som är rester av hägnader (A2128, A1944, A1938) synliga i det historiska kartmaterialet. Tre lager (A1915, A549, A1973) som tolkas som historiska fanns i S928. I lager A1973 hittades en fragmenterad

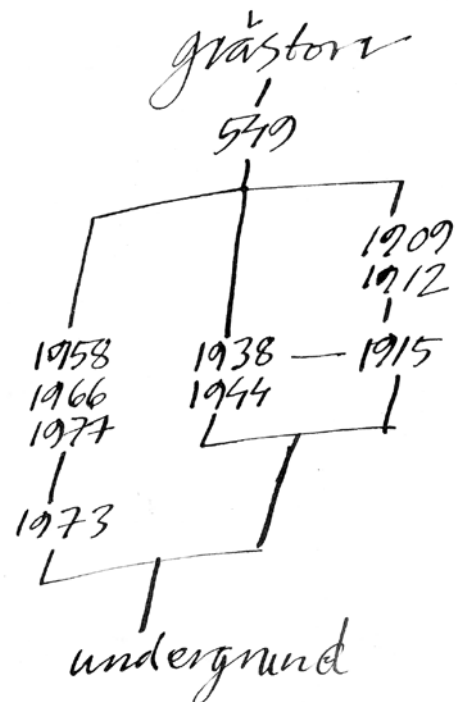

Figur 24. Stenpackningarna A1944 och A1938 (till vänster) syns i lager A1915. Mellan stenpackningarna finns störhålen A1909 och 1912. Foto från sydväst.

platta i bly (F1984). I nordväst, i S1989, finns ett härdområde med tre härdar (A3131, A2148, A2141) och en kokgrop (A2178) med brända ben (F2149).

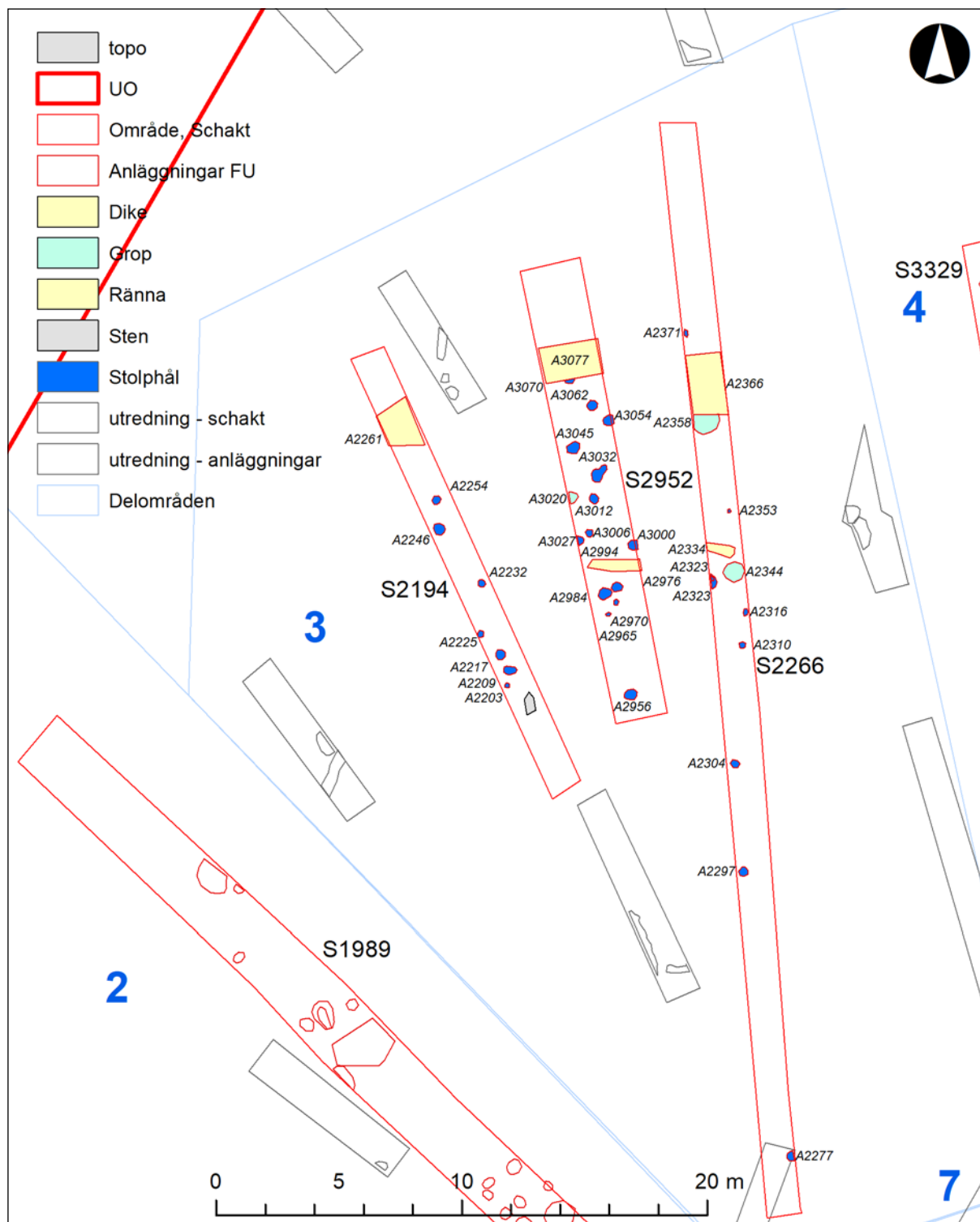
Dateringen av stolphålen är osäker. Härdarna bör vara förhistoriska, men i övrigt karaktäriseras delområde 2 av historiska – eller möjligen medeltida – anläggningar och lager.

Figur 25. Matris¹ över de lager och anläggningar i delområde 2 som har stratigrafiska relationer med andra kontexter. De kontexter som står tillsammans har ingen inbördes relation utan befinner sig på samma stratigrafiska nivå.

2000 f.Kr. 1500 f.Kr. 1000 f.Kr. 500 f.Kr. Kristi födelse 500 e.Kr. 1000 e.Kr. 1500 e.Kr.

1) Matriser visar vad som ligger över och under kontexter. På så sätt bildas en relativ tidsaxel där de understa kontexterna har tillkommit före de som ligger ovanpå.

Figur 26. Plan över delområde 3. Skala 1:250.

Delområde 3

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	29 (2 med stenskonig)
Grop	3
Dike	3
Ränna	2
Summa	37

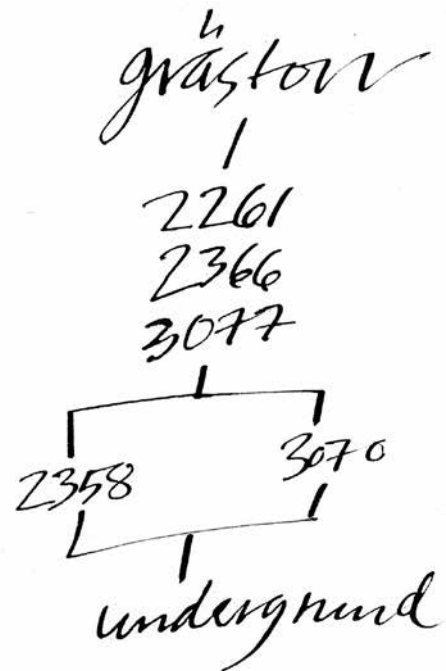
Tabell 7. Anläggningar inom delområde 3.

Delområde 3 består av de tre schakten S2194, S2952 och S2266. Det sistnämnda schaktet löper norrut från toppen, medan de andra är kortare och innefattar slänten väster om S2266. Här i den norra delen av kullen är slänten flackare än i väster och öster.

Delområdet karaktäriseras av ett stort antal stolphål (29 stycken varav endast 2 registrerats med stenskonig). Oornerade buxskärvor från ett mellanstort kärl (F2993) som dateras från förromersk järnålder till och med vikingatid (se bilaga 8) hittades vid framrensning av stolphålet A2976. Förkolnad ek (PK3443) från samma stolphål har daterats till 940–1021 e.Kr. Kolet kom från kärnved, vilket innebär att provet har en hög egenålder. I övrigt fanns tre gropar (A2358, A3020, A2344) samt ett stort dike (inmätt som A2261, A3077, A2366) och en ränna (inmätt som A2994, A2334).

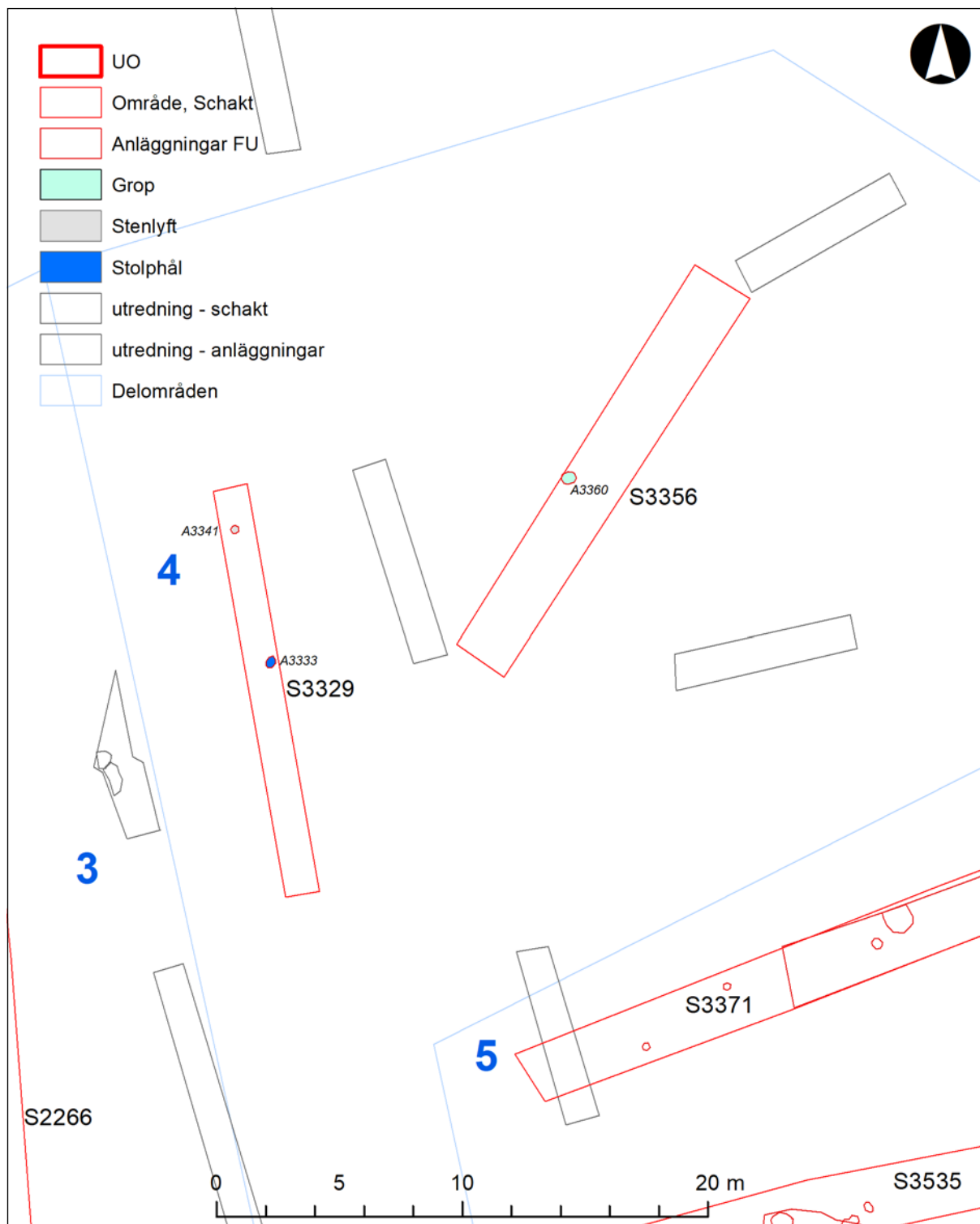

Figur 27. Stolphålet A2323 sett från öster.

Figur 28. Matris¹ över de lager och anläggningar i delområde 3 som har stratigrafiska relationer med andra kontexter. De kontexter som står tillsammans har ingen inbördes relation utan befinner sig på samma stratigrafiska nivå.

1) Matriser visar vad som ligger över och under kontexter. På så sätt bildas en relativ tidsaxel där de understa kontexten har tillkommit före de som ligger ovanpå.

Figur 29. Plan över delområde 4. Skala 1:200.

Delområde 4

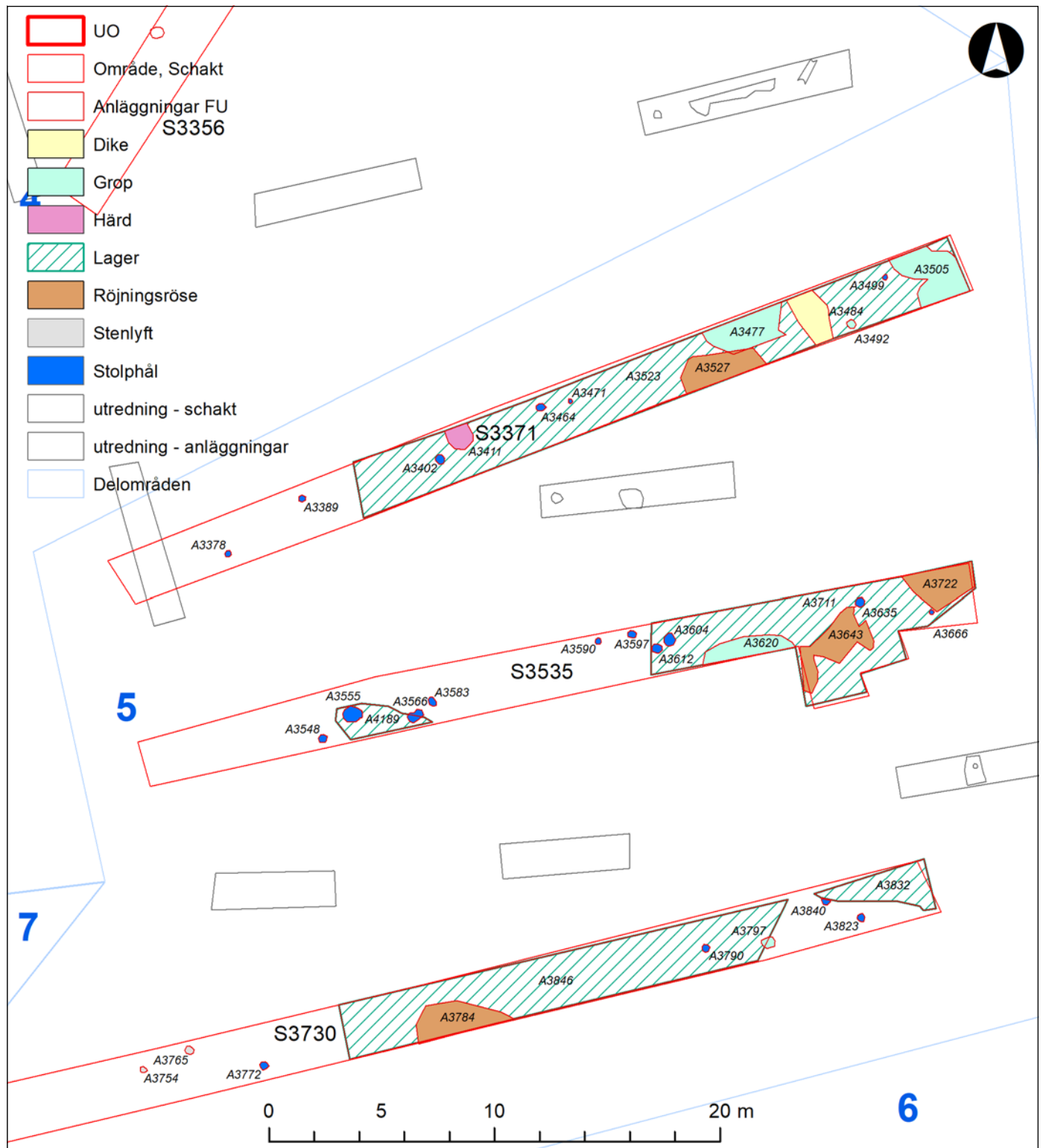
Anläggningstyp	Antal
Stolphål	1
Grop	1
Stenlyft	1
Summa	3

Tabell 8. Anläggningar inom delområde 4.

Inom delområde 4 finns de två schakten S3329 och S3356. Området ligger i nord-nordväst i en flack sluttning norrut. Endast ett stolphål (A3333), en grop (eller stolphål?) (A3360) och ett stenlyft (A3341) påträffades. I S3356 hittades ett avlångt järnföremål (F3369) i övergången mellan matjord och undergrund, vid schaktning.

Figur 30. Stenlyft eller stolphål? A3341 sett i sektion. Foto från söder.

Figur 31. Plan över delområde 5. Skala 1:200.

Delområde 5

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	20 (5 med stenskoning)
Odlingsrösen	4
Grop	5 (3 stora)
Dike	1
Lager	4
Grophärd	1
Stenlyft	2
Summa	37

Tabell 9. Anläggningar inom delområde 5.

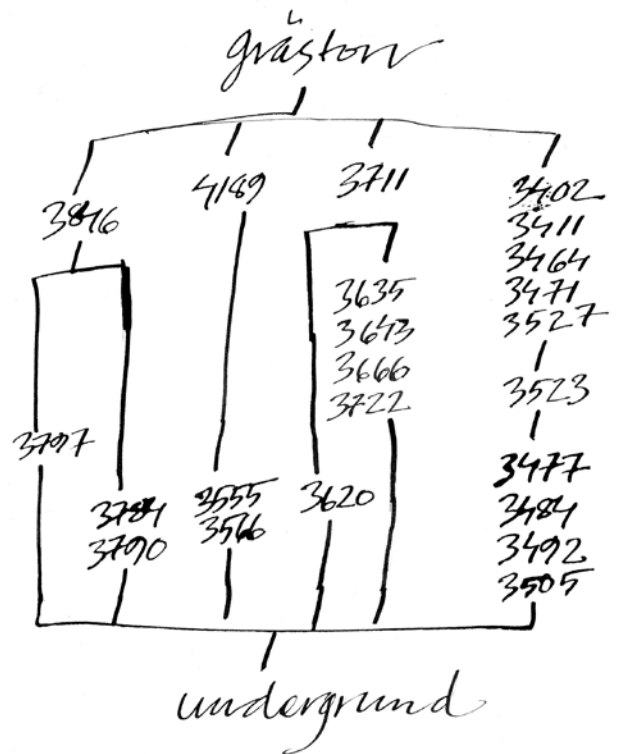
Delområde 5 ligger i den nordöstra delen av kullen och innefattar de tre schakten S3371, S3535 och S3730. Schakten grävdes i öst-västlig riktning från toppen ned till plan mark i öster. Delområdet innehåller främst vad som tolkas som historiska odlingslämningar så som fyra odlingsrösen och fyra lager, men det finns också 20 stolphål (varav 5 med stenskoning), en härd och fem gropar.

Till skillnad från de andra delområdena är stolphålen i delområde 5 spridda över hela ytan. Lagren A3846 och A3711 är äldre odlingslager. Lager A3832 och A4189 är områden med småsten som möjligen utgör en vägbeläggning. Det stora lagret A3523 i S3371 består av brungrå siltig lera med inslag av spridda skärvstenar och lite bränd lera. Lagret överlagrar två stora gropar med spridda djurben (A3477, A3505), en mindre grop (eller stolphål?) (A3492) och ett dike (A3484). I schakt 3535 fanns en stor grop (A3620) med spridda uppstickande 0,05–0,15 meter stora naturstenar.

Groparna med djurben (A3477, A3505) snittades med maskin på grund av den torra kompakta leran. Det visade sig då att de endast var cirka 0,05 meter djupa.

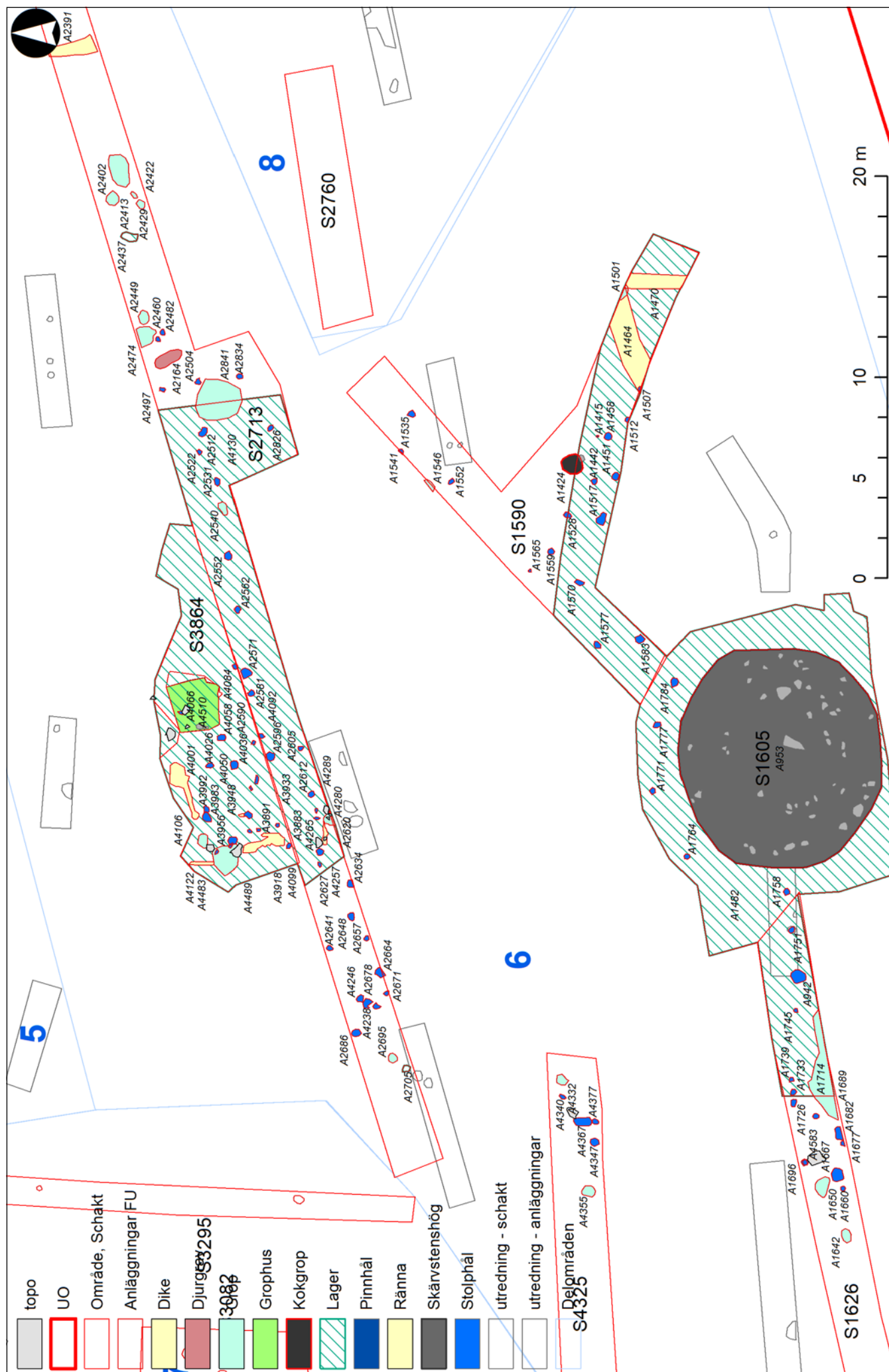

Figur 32. De stora groparna A3477 och A3505. Varje pinne markerar smuliga djurben. Foto från sydväst.

Figur 33. Matris¹ över de lager och anläggningar i delområde 5 som har stratigrafiska relationer med andra kontexter. De kontexter som står tillsammans har ingen inbördes relation utan befinner sig på samma stratigrafiska nivå.

1) Matriser visar vad som ligger över och under kontexter. På så sätt bildas en relativ tidsaxel där de understa kontexterna har tillkommit före de som ligger ovanpå.

Figur 34a-b) Plan över delområdet 6. Skala 1:250.

Delområde 6

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	83 (28 med stenskonig)
Djurgrav	1
Grop	20
Dike	3
Ränna	5
Skärvstenshög	1
Lager	3
Störhål	1
Kokgrop	1
Grophus	1
Summa	119

Tabell 10. Anläggningar inom delområde 6.

Delområde 6 ligger i den sydöstra delen av förundersökningsområdet. Området innefattar schakten S1626, S1605, S1590, S4325, S2713 och S3864. Det är det största och i särklass tätaste och mest komplicerade området.

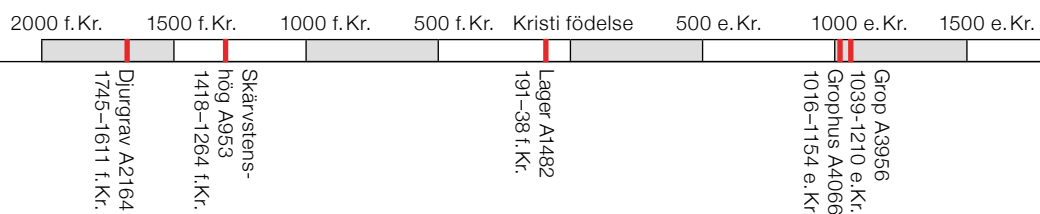
S1626, S1605 OCH S1590

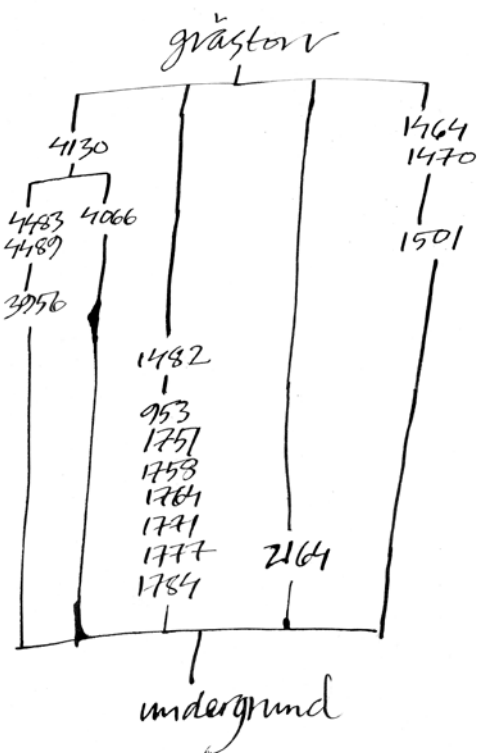
S1626 börjar på toppen av kullen i sydöst och löper längst österut ned för en relativt kraftig slänt till skärvstenshögen A953 som ligger på planare mark. Därifrån fortsätter S1590 mot nordöst. Högst upp i slänten, i S1626, fanns flera mörkfärgningar som utgick på grund av deras humösa karaktär. De utgör sannolikt stenlyft och djurhålor. I slänten finns sedan flera stolphål och några gropar. Där, i höjd med den stora gropen A1714 börjar lagret A1482. Lagret består av brungrå lerig silt med lite småsten och är 0,2 meter tjockt. Från lagret daterades ett sädeskorn (PM2939) till perioden 191–38 f.Kr. Ett makroprov (PM2939) innehöll spår av köksavfall i form av sädeskärnor och djurbensfragment samt en glasad mineralsmälta som bildats vid högtemperaturbrand.

Figur 35. Kokgropen A1424 var stenhård att gräva och mycket mörk. Foto från sydväst.

Köksavfallet visar på närheten till kok- eller bostadshus, men eftersom lagret är 0,2 meter tjockt kan det också utgöra spår av hushållsnära odling som gödslats med spisaska. Lagret tolkades i fält fortsätta in under skärvstenshögen, men eftersom högen sedan utredningen är daterad till 1418–1264 f.Kr. innebär det att lagret antingen växt till under yngre bronsålder och förromersk järnålder på grund av fortsatt aktivitet i området eller att det handlar om två separata lager som inte kunde urskiljas i fält. Lagret grävdes igenom med maskin. Under lagret framkom flera stolphål (A1751, A1758, A1764, A1771, A1777, A1784). Tillsammans bildar stolphålen en halvcirkel runt skärvstenshögens norra del, men det är oklart om de är funktionellt relaterade till skärvstenshögen. Dels har stolphålen A1777 och A1784 – till skillnad från övriga – skoning av skärvsten, dels är det lätt att lura sig av schaktets form som rundar skärvstenshögen. Både stolphål och lager fortsätter i S1590. Där finns även två diken (A1464, A1470) som identifierats i det historiska kartmaterialet och en kokgrop (A1424). I kokgropen påträffades förkolnade örtdeklar och ett fragment av säd (PM4616).

Figur 36. Matris¹ över de lager och anläggningar i delområde 6 som har stratigrafiska relationer med andra kontexter. De kontexter som står tillsammans har ingen inbördes relation utan befinner sig på samma stratigrafiska nivå.

SKÄRVSTENSHÖGEN A953

Skärvstenshögen mäter 10,2×11,2 meter. Fyllningen är mörkbrun och ställvis svart med skärvig och skörbränd sten samt sot och kol över hela ytan. Utmed kanterna är skärvstenshögen välvd, men toppen är hyvlad plan av odling. Höjden uppgår till 0,4 meter. I fyllningen syns uppstickande, större stenar (A982) och enstaka stenlyft med matjord. De uppstickande stenarna varierar från 0,2 till 0,6 meter i storlek. De flesta av dem är inte eldpåverkade. Flera stenar har en flat sida uppåt. Centralt i anläggningen finns ett markfast block. Tillsammans ger stenarna en antydning till koncentriska cirklar. Vid rensning av högen framkom ett litet fragment av en slipad sten (F4401) och spetsen av ett järnföremål (F4402). Tre makrofossilprover togs i ytan. PM2936 och PM2938 innehöll endast träkol och lite förkolnat ris, men i PM2937 fanns även bränt speltvete, både i form av sädeskärnor och de delar axet som normalt separeras från spannmålet i samband med tröskningen. Sammansättningen tolkas som att hela sädesax har bränts. Vid utredningen daterades förkolnad kärnved från ek till 1418–1264 f.Kr.

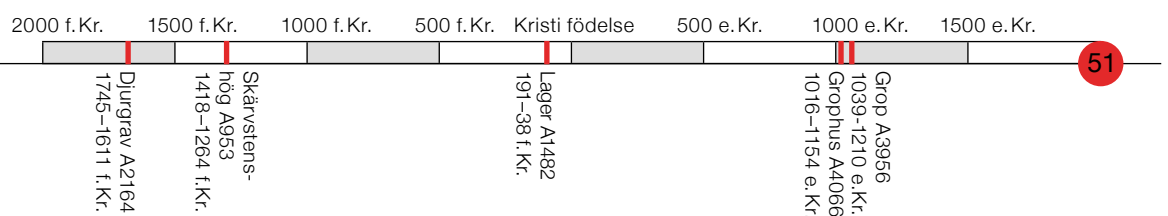
1) Matriser visar vad som ligger över och under kontexter. På så sätt bildas en relativ tidsaxel där de understa kontexten har tillkommit före de som ligger ovanpå.

Figur 37. Skärvtenshögen A953 i lod. Norr är till vänster i bild. Drönarfoto taget av Lasse Parbring.

Figur 38. Skärvtenshögen A953 med Ekeby kyrka i bakgrunden. Foto från västnordväst.

Figur 39. Erica gräver husrännan A3891. Foto taget från nordöst.

S4325

S4325 drogs i öst-västlig riktning i slänten norr om S1626. Den västra halvan av schaktet var tom, men i den östra, lägre liggande delen påträffades fyra stolphål (A4347, A4377, A4367, A4340) och två gropar (A4355, A4332). I stolphålet A4367 hittades brända ben (F4465).

S2713 OCH S3864

S2713 och S3864 drogs i öst-västlig riktning norr om S4325. I den östra delen av S2713 fanns en grop med tillmakad sten (A2841). Anläggningen är den enda i dessa schakt som säkert kan knytas till historisk tid. I anslutning till gropen hittades en skärva rumpkaket (F2833). I övrigt fanns en stor mängd stolphål och väggrännor samt ett grophus (A4066).

Minst ett stolpburet hus har stått på platsen. Det har dock inte utifrån förundersökningsschakten gått att få fram

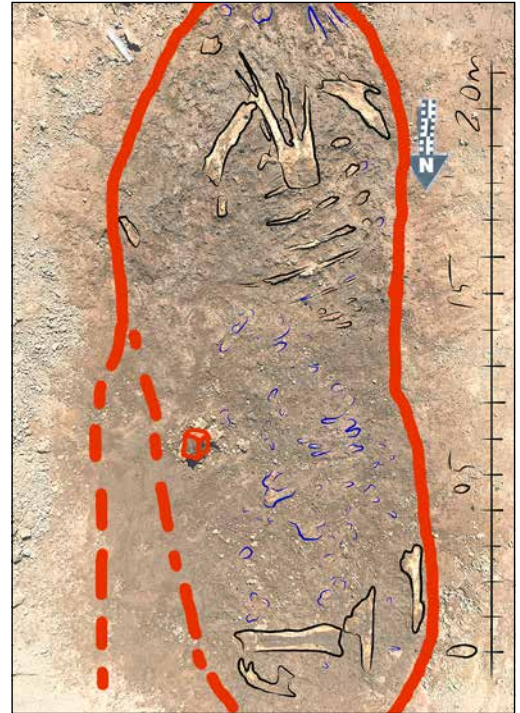
exakt utbredning. Förkolnad ek (PK4481) från en grop (A3956) som tolkas som en del av huslämningarna har daterats till tidig medeltid, 1039-1210 e.Kr. Makrofossilprovet PM4459 från väggrännan A4457 innehöll endast träkol.

Huslämningarna täcktes av ett lager (A4130) som innehöll bränd lera och djurben. Lagret, som var upp till 0,25 meter tjockt, tunnade ut mot öster och tog slut i höjd med det tillmakade blocket i öster. Makrofossilprov (PM4560) från lagret innehöll en relativt stor mängd benfragment som antagligen har sitt ursprung i köksavfall.

Grophuset A4066 mätte 2,58×2,15 meter. Utbredningen mot norr är inte klarlagd eftersom nedgrävningen på grund av markens lutning var obefintlig där. Tre mindre sektioner grävdes genom anläggningen. Djupet uppgick till 0,10 meter. Väggarna var i det närmaste lodräta. I den västra väggen fanns två stenar

Figur 40. Djurgraven A2164 i lod före undersökning. Foto från väster.

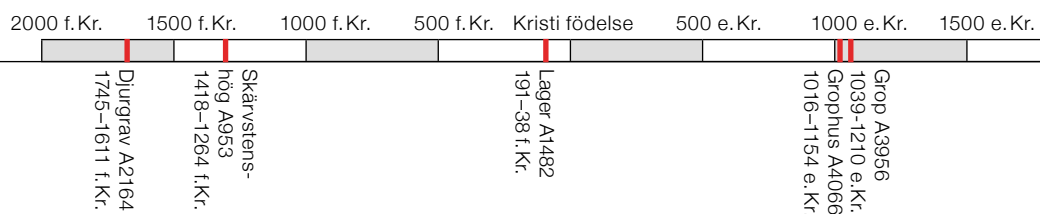
Figur 41. Djurgraven A2164 i lod vid undersökning. Foto från väster. Ritningen är en tolkning av ett underliggande fotografi. Svart utgör säkra ben, blått osäkra ben, rött avgränsning av nedgrävning och sten i fyllning.

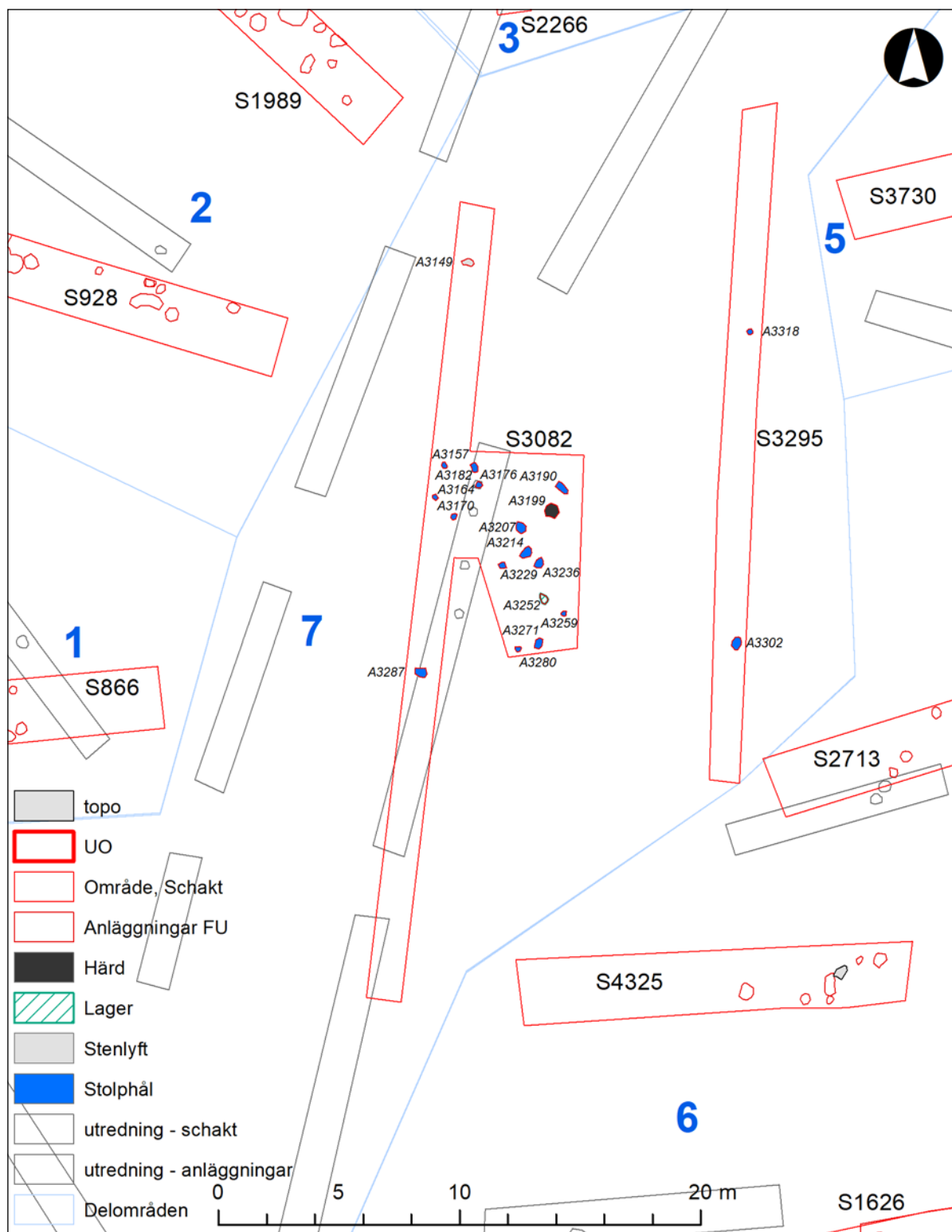
som var 0,3 meter stora. Fyllningen – som inte gick att särskilja från lager A4130 – består av gråbrun siltig lera med inslag av kol, bränd lera och djurben. Förkolnad gran (PK3416) från fyllningen i grophuset daterades till 1016–1154 e. Kr.

Öster om huslämningarna påträffades en långsmal grop (A2164) med skelettet av ett nötdjur (F4225). Gropen, som mätte 1,48×0,63 meter har skurits av plogen så att endast botten var bevarad. Cirka 0,05 meter kvarstod av djupet. Kvarvarande ben låg i anatomisk ordning med ryggen mot väster och framdelen mot söder. Huvudet saknades. Det går inte att säga om det beror på att det försvunnit med plogen eller om det aldrig lagts dit. Förkolnad hassel från fyllningen i gropen har daterats till 1745–1611 f. Kr. (PK2265).

Figur 42. Djurgraven A2164 undersöks av Ebba Knabe. Foto från söder.

Figur 43. Plan över delområde 7. Skala 1:250.

Delområde 7

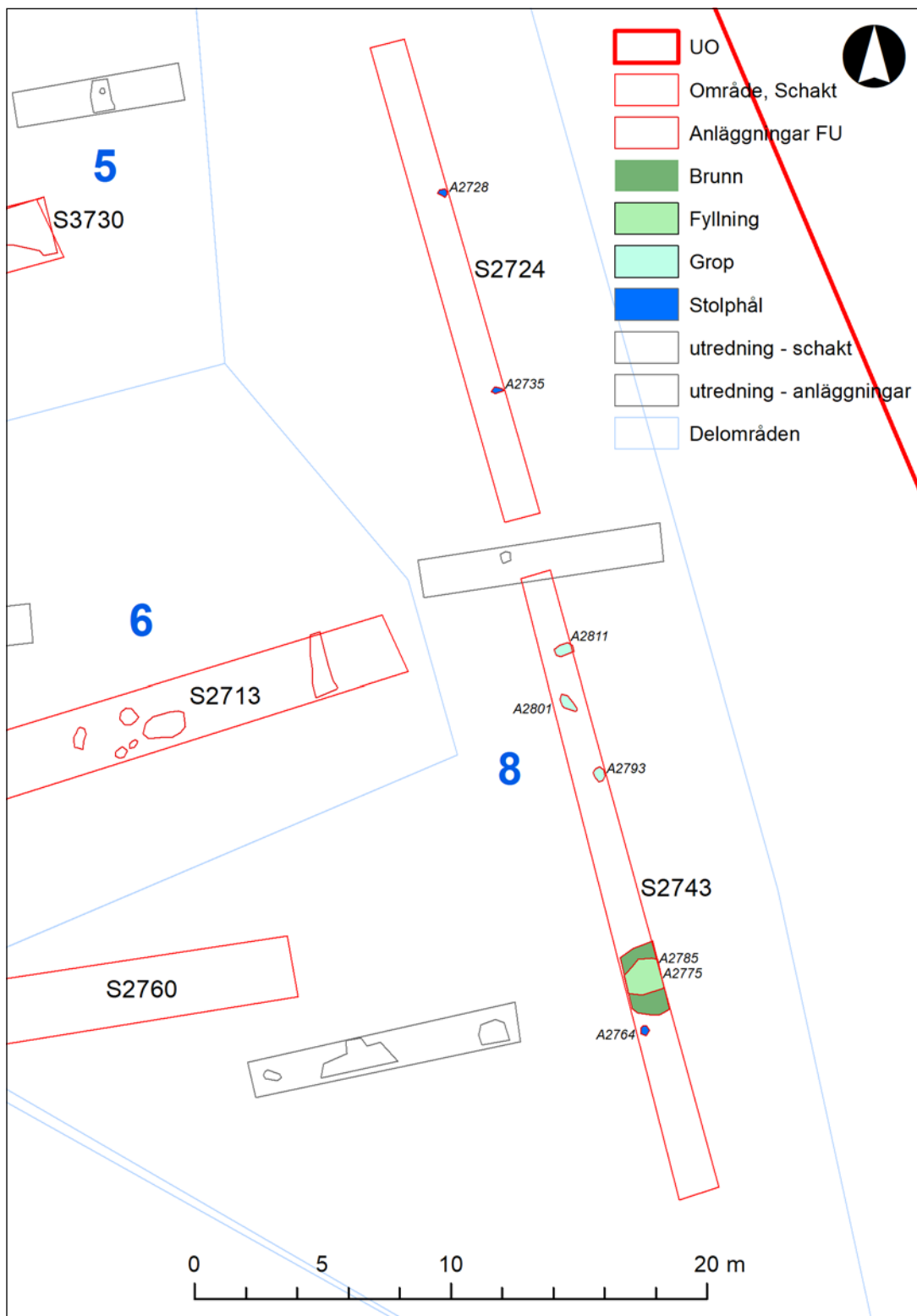
Anläggningstyp	Antal
Stolphål	16
Stenlyft	1
Lagerrest	1
Grophärd	1
Summa	19

Tabell 11. Anläggningar inom delområde 7.

Delområde 7 ligger på krönet av kullen. Här är matjorden mycket tunn och anläggningarna hårt åtgångna. I området grävdes tre schakt: S1637, S3082 och S3295.

S1637, som grävdes norrut från källaren i delområde 9, var helt tomt. S3295, i östra delen av krönet, innehöll två stolphål (A3318, A3302). Fler anläggningar påträffades i S3082. Det schaktet grävdes

först som ett smalt nord-sydligt schakt i västra delen av toppen, men utvidgades centralt mot öster där 14 stolphål och en härd (A3199) påträffades. Alla anläggningar förutom det stenskodda stolphålet A3214 var mycket grunda. A3252 mättes in som stolphål, men var så grunt att det klassificerades om till lagerrest. Stolphålet A3214 var 0,7 meter i diameter och 0,35 meter djupt, med en stolpfärgning som var 0,3 meter bred bestående av brungrå sandig silt. Grophärden A3199 mätte 0,9×0,7 meter och var fylld med gråsvart sandig silt och rikligt med kol. Centralt i den skålade botten fanns en lins av vit lera. Ett kolprov av förkolnad al (PK3676) daterades till tiden 1616–1493 f.Kr. Egenåldern bedöms inte överstiga 30 år.

Figur 44. Plan över delområde 8. Skala 1:250.

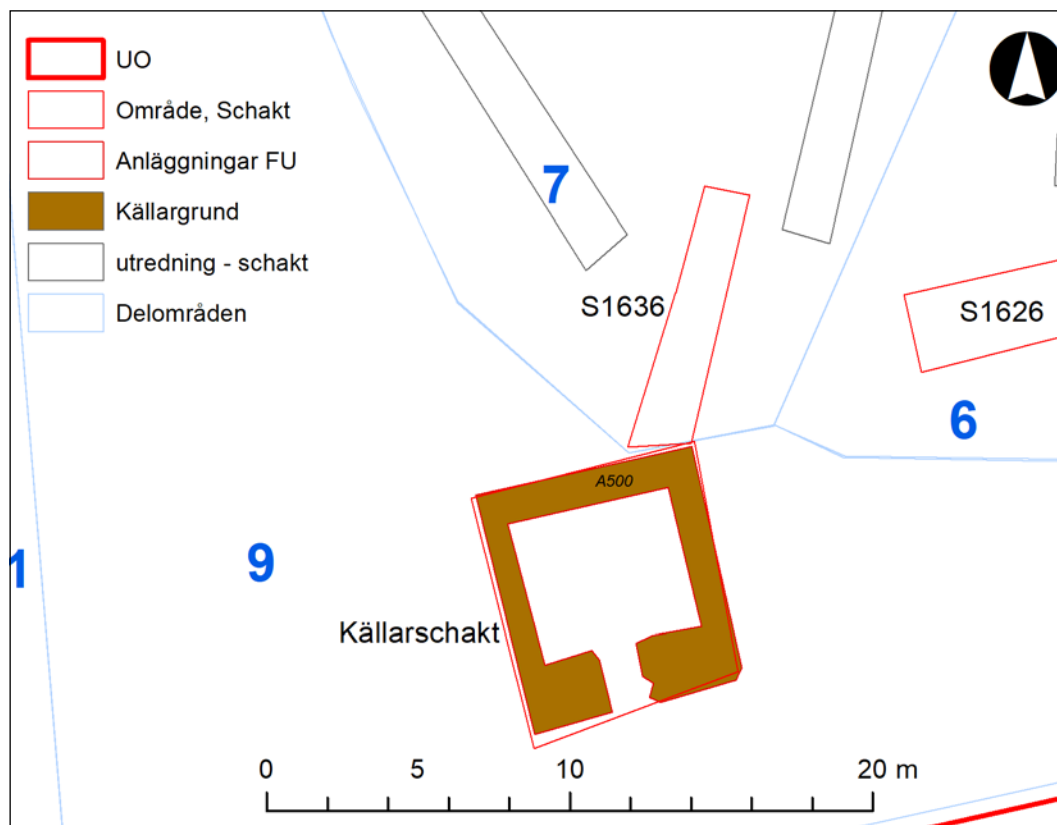
Delområde 8

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	3
Grop	3
Brunn	1
Summa	7

Tabell 12. Anläggningar inom delområde 8.

Delområde 8 ligger längst i öster och utgör ett utkantsområde. S2760 var – trots närheten till skärvstenshögen A953 – helt tomt. I de andra två schakten (S2743, S2724) påträffades tre stolphål (A2764, A2728, A2735), tre gropar (A2811, A2801, A2793) och en brunn (A2775). Alla anläggningar ligger på en nordsydlig linje

och det är därför frestande att tolka dem som delar av en och samma avgränsning. Dock har anläggningarna olika karaktär. Groparna A2801, A2811 och A2793 var 0,65–0,85×0,45 meter stora och bestod av grå eller brungrå siltig lera. Stolphålet A2728 var 0,3 meter i diameter med skoning av 0,1 meter stora stenar, medan stolphålen A2764 och A2735 saknade stenskonig. Brunnen A2775 var 2,7 meter stor med skärvsten utmed kanterna. Den hade en inre fyllning (A2785) av mörkbrun, humös lerig silt.

Figur 45. Plan över delområde 9. Skala 1:200.

Figur 46. Lodfotomontage av källaren sedd från norr.

Delområde 9

Anläggningstyp	Antal
Husgrund	1
Summa	1

Tabell 13. Anläggningar inom delområde 9.

Delområde 9 utgör den södra kanten av förundersökningsområdet. Här är kullen skuren och moränen framträder. Området är bevuxet med lövträd och sly. I den skurna kullen finns en källargrund (A500) nedgrävd med öppning mot Ekebyvägen i söder.

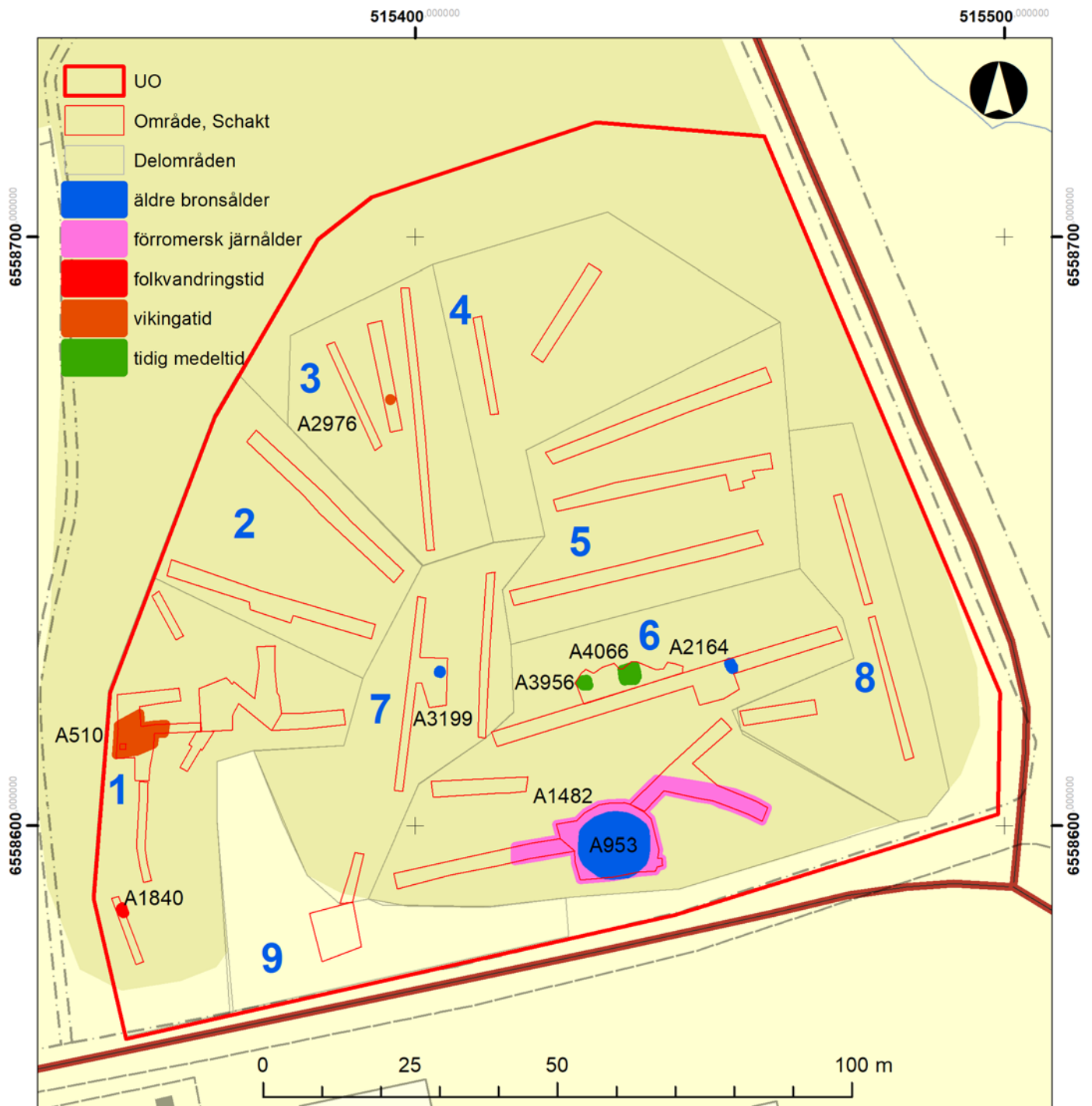
KÄLLAREN A510

Källaren mätte 9×7 meter utvändigt och 5,6×5 meter invändigt. Den schaktades ur invändigt och cirka 20 procent i sydöst grävdes ned till botten. Djupet uppgick till 1,8 meter. Fyllningen bestod av omrörda massor med sten, trädgårdsavfall och skräp från slutet av 1900-talet hela vägen ned till botten. Rester av ett tak med järnbalkar och cementplattor påträffades också. Källaren syns med tak på ett flygfoto från mitten av 1900-talet (eniro.se).

Väggarna var uppbyggda i skalmursteknik med huggna stenar blandat med småsten och sand däremellan. Endast vid ingången togs ytterväggarna fram. Det framgick därför inte om småstenarna och sanden ligger direkt i nedgrävningen eller om det finns ytterstenar i skalmuren även där den är nedgrävd i backen. Stenarna i muren var av varierande storlek och material. Det fanns en tendens till att stenarna var större ut mot vägen och ingången. I sydöst fanns 5 skift bevarade ned till botten, medan det i nordväst dokumenterades 7 skift trots att vi där inte gick ned till botten. I den västra innerväggen fanns ett parti med huggna kalkstensflisor. Det fanns även spridda kalkstensflisor i övriga innerväggar. I de översta skiften fanns inslag av tegel och murbruk. I sydöst påträffades rester av en takbalk i trä som låg på innerstenarna i skalmuren i nord-sydlig riktning. Väggarna är alltså bevarade i hela höjden.

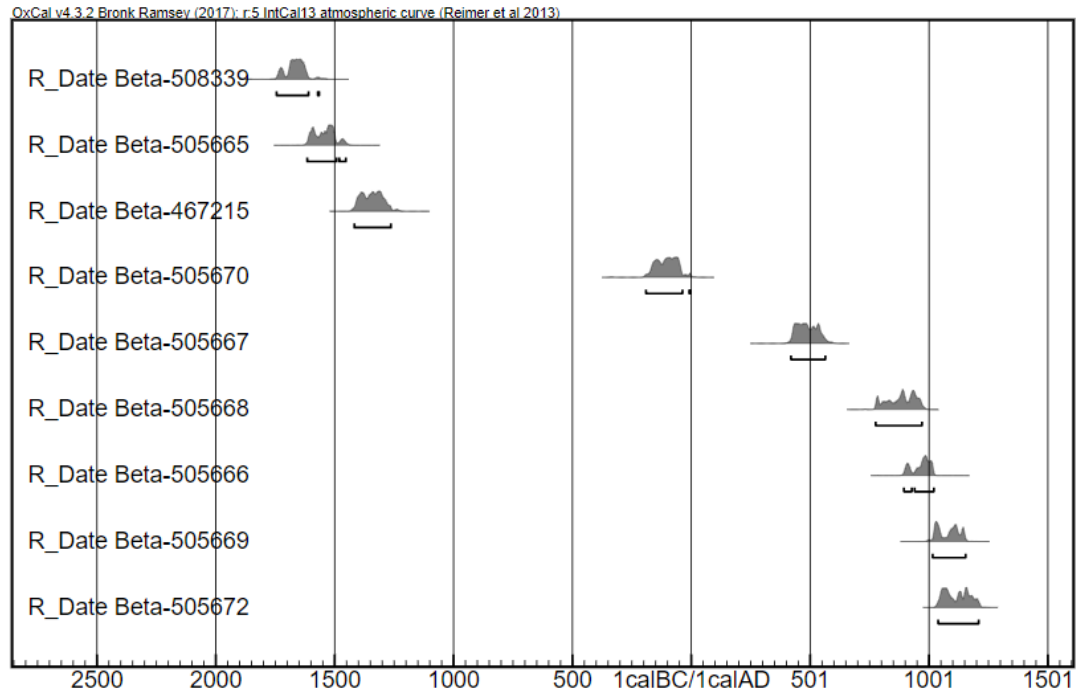

Figur 47. Kalkstensflis i den västra innerväggen.

Figur 48. Plan över Ekeby 113 med daterade anläggningar. Skala 1:1 000.

Naturvetenskapliga analyser – datering, vedart och makrofossil

Figur 49. Sammanställning av kalibrerade ^{14}C -dateringar från Ekeby 113.

Nio prover har skickats för vedartsanalys. Ett av provena har analyserats avseende vedart, men inte daterats. Det rör sig om PK3370 från stolphålet A2097 i delområde 2. Kolet bestod av kärnved från ek.

Åtta prover skickades för datering. Av dem var ett prov (PM2939) från ett sädeskorn. Övriga prover bestod av förkolnat trä.

Åtta jordprover skickades till Jens Heimdal vid Arkeologerna för makrofossilanalys. Endast en av de berörda kontexterna har inte daterats. Det var PM2939 i kokgruppen A1424 som innehöll förkolnade örtdeklar och ett fragment av säd.

Nedan följer en syntes av resultaten från de lager och anläggningar som har genomgått flera analyser. Resultaten presenteras kronologiskt. Dateringarna spänner från äldre bronsålder till tidig medeltid. Det är oklart om det finns en kontinuitet på boplatsten. Lagret A1482 som daterats till 191–38 f.Kr. utgör en ensam datering mellan tre dateringar från äldre till mellersta bronsålder och fem dateringar från folkvandringstid till tidig medeltid.

BRONSÅLDER – FÖRROMERSK JÄRNÅLDER

Lämningarna som daterats till bronsålder återfinns på toppen av kullen, inom delområde 7 och i den sydöstra delen, delområde 6. Även lagret A1482 som daterats till förromersk tid finns inom delområde 6.

Förkolnad hassel (PK2265) från en grop som innehöll ett skelett av ett nötdjur (A2164) har daterats till 1745–1611 f.Kr.

På toppen av kullen fanns en grophärd (A3199) varifrån kol från en välvuxen, ung al (PK3676) daterades till tiden 1616–1493 f.Kr. Egenåldern för kolet bedöms inte överstiga 30 år.

Lager A1482 ligger vid skärvstenshögen A953. Från lagret daterades ett sädeskorn (PM2939) till perioden 191–38 f.Kr. Lagret tolkades under fältarbetsfasen fortsätta in under skärvstenshögen som vid utredningen daterades till tiden 1418–1264 f.Kr. Dateringen är gjord på förkolnad kärnved från ek som kalibrerat med 2 sigma hamnar vid 1418–1264 f.Kr. Sannolikt bör därför dateringen av skärvstenshögen senareläggas något, dock inte

så mycket som 1100 år. Provet för datering av lagret A1482 är inte taget under skärvstenshögen. De motsägelsefulla dateringarna innebär antingen att lagret växt till under yngre bronsålder och förromersk järnålder på grund av fortsatt aktivitet i området eller att det handlar om två separata lager som inte kunde urskiljas i fält. Ett makroprov (PM2939) från lagret innehöll spår av köksavfall i form av sädeskärnor och djurbensfragment samt en glasad mineralsmälta som bildats vid högtemperaturbrand. Köksavfallet visar på närheten till kok- eller bostadshus. Men eftersom lagret är 0,2 meter tjockt kan det också utgöra spår av hushållsnära odling som gödslats med spisaska.

Tre av makrofossilproverna togs i ytan av skärvstenshögen A953. PM2936 och PM2938 innehöll endast träkol och lite förkolnat ris, men i PM2937 fanns även bränt speltvete – både sädeskärnor och de delar axet som normalt separeras från spannmålet i samband med tröskning. Sammansättningen tolkas som att hela sädesax har bränts.

JÄRNÅLDER – TIDIG MEDELTID

Dateringar från järnålder finns inom delområde 1, i sydväst (grophärd A1840, skärvstensflak A510) och i norra delen, delområde 3 (stolphål A2976). De tidig-medeltida dateringarna kommer från den östra slänten, delområde 6 (grophus A4066, grop A3956).

Delområde 1

Ett kolprov bestående av snabbvuxen, ung al (PK1847) från grophärden A1840 daterades till 420–564 e.Kr. Härden låg stratigrafiskt under ett lager (A529) som i sin tur överlagraades av skärvstensflaket A510. Från flaket har en bit förkolnad björk (PK539) daterats till 776–971 e.Kr. Ett jordprov (PM2935) från skärvstensflaket innehöll brända och obrända benfragment samt en kärna av kråkvicker. Flaket tolkas som en sophög associerad med matlagning.

Ett prov (PK1) från lager A4800 i västra slänten (utredningen A4) skickades för vedartsanalys vid utredningen, men daterades inte. Provet innehöll gran, björk, ek och lönn. Granen kom till norra Götaland för cirka 2000 år sedan (gran.sl.se) vilket gör att lagret – och sannolikt relaterade anläggningar – bör höra till lämningarna från yngre järnålder eller medeltid.

Delområde 3

I den norra delen av fornlämningen fanns ett stort antal stolphål. Från ett av dem (A2976) har förkolnad ek (PK3443) daterats till tiden 940–1021 e.Kr. Kolet kom från kärnved, vilket innebär att provet har en hög egenålder.

Delområde 6

Förkolnad gran (PK3416) från fyllningen i grophuset A4066 daterades till 1016–1154 e.Kr. Dateringen är samstämmig med förkolnad ek (PK4481) från gropen A3956 som har daterats till tidig medeltid, 1039–1210 e.Kr. Kolet bedöms ha en hög egenålder varför resultatet bör korrigeras med cirka 25–75 år. Då hamnar vi mellan åren 1065–1115 och 1179–1229.

Två jordprover inom delområde 6 har analyserats avseende makrofossil. PM4459 från väggränsen A4457 innehöll endast träkol, medan prov (PM4560) från det lager (A4130) som fanns över anläggningarna innehöll en relativt stor mängd benfragment som antagligen har sitt ursprung i köksavfall. Lagret är troligtvis ett utplöjt kulturlager.

TIDIGARE VEDARTSANALYS
OCH DATERING I EKEBY 112

Förkolnad ek (PK859) togs vid utredningen från diket A277 (då A855) i Ekeby 112. Vid förundersökningen visade sig diket vara relativt sentida och kolet sekundärt. Men dateringen av kolet till 1160–1264 e.Kr. tillsammans med de spridda kolfläckar som fanns på ytan visar på odling redan under medeltiden, vid den tid då bosättningen på Ekeby 113 förefaller överges.

Fynd

Trots omfattande lämningar var fynden få. Det vanligaste fyndmaterialet utgjordes av bränd lera och smuliga djurben. Djurben togs endast in då de kunde relateras till förhistoriska anläggningar. Benen har analyserats översiktligt av Agneta Flood, Arkeologikonsult. Keramik- en utgör fyra poster och stenmaterialet består av åtta poster. Metallfynden var få och utgjordes av två järnföremål och en platta av bly. Sammanlagt har 33 fynd- poster registrerats.

BEN

De tillvaratagna benen har genomgått en översiktlig analys genomförd av Agneta Flood, Arkeologikonsult AB (bilaga 4). Benen kommer från åtta kontexter och väger sammanlagt 239,1 gram. Av dem kommer 201,1 gram från gropan A2164 där ett nötkreatur lagts ned med huvudet mot söder och ryggen mot väster. Djuret var fullvuxet. Sammanväxning av de led- ändar som förekom gav en ålder äldre än 2,5 år (Flood, e-post). Då gropan var hårt åtgången av odling så fanns endast ben från djurets högersida bevarade (F4225). Djurets revben fanns kvar i gropan, men var allt för smuliga för att vara möjliga att tas in. Övriga ben målades med ben- lim före upplockning. Förkolnad hassel från fyllningen i gropan har daterats till 1745–1611 f. Kr. (PK2265).

Även resterande identifierbara ben från andra kontexter kom från nötkreatur. Enstaka benslag från mellan- stort däggdjur, troligen svin, fanns också i materialet, bland annat i gropan A2358 inom delområde 3. Endast ett fynd var brända ben (F4465). De hittades i stolp- hålet A4367, delområde 6, och utgjordes av rörben från ett oidentifierat däggdjur.

KERAMIK, BRÄND LERA OCH LERKALK?

Keramik- en upptar fem poster. Tre fynd skickades till Torbjörn Brorsson på Kon- toret för keramiska studier (bilaga 8).

Ett fragment (F2833) utgör historiskt rumpkavel. Fragmentet påträffades vid schaktning i S2713, delområde 6. Övriga keramikfynd är av förhistorisk karaktär. F2993 hittades vid framrensning av stolp- hålet A2976 i S2952, delområde 3. Fyndet består av tre bitar med passning. De be- står av oornrade bukskärvor, troligtvis till ett mellanstort kärl. Keramik- en date- ras från förromersk järnålder till och med vikingatid. Två poster kommer från histo- riska kontexter i S836, delområde 1. F550 är en gråbrun, finmagrad mynningsskär- va tillhörandes ett mellanstort kärl som hittades i det historiska lagret A549. Myn- ningen är inåtböjd med en markerad kant. Utifrån mynningsformen, det fina och väl- brända godset och att kärlet formats på en kavalett kan det klassificeras som öster- sjökeramik, med en datering till slutet av 900-talet och 1000-talet. F914 hittades i stenpackningen A890. Fyndet består av två mynningsskärvor med passning från ett mindre eller mellanstort kärl. Kärlet har haft en mindre list strax under den svagt inåtböjda mynningskanten och det finns parallella linjer på kärlväggens in- sida som kan vara från när keramikern formade kärlet med hjälp av en kavalett. Brorsson (bilaga 8) menar att skärvorna kan klassificeras som mellanslavisk Feld- bergkeramik, som dateras från senare delen av 700-talet till första hälften av 800-talet, men han vill inte utesluta att skärvan tillhör ett betydligt äldre kärl. Keramik med en list vid mynningskanten förekommer också under slutet av för- romersk järnålder. Därmed är dateringen osäker. F4576 består av sintrad keramik

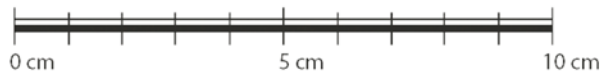
Figur 50. Keramikfynd.

Figur 51. F4559-1. Lerklining.

Figur 52. F4319-2. Fragment av lerkalk?

som påträffades i den undre fyllningen i gropen A1642 inom delområde 6. Även i makrofossilprovet PM2939 från lager A1482 som överlagrade gropen fanns en glasad mineralsmälta som bildats vid högtemperaturbrand.

Åtta poster med bränd lera har tagits tillvara. Fem av posterna har gräs- eller pinnavtryck och har registrerats som lerklining. Så gott som all bränd lera tillvaratogs från anläggningar och lager i S3864, område 6.

Två poster (F4319-2, F4559-2) innehåller bitar som var mycket luftiga och lätta. De innehåller troligen en blandning av lera och kalk, så kallad lerkalk.

Figur 53. F2322. Eldslagningssten i flinta.

BERGART

Åtta fyndposter utgörs av bearbetade stenar. Av dem är två slipstensfragment i sandsten (F2149, F3534). F2149 hittades på ytan intill härden A2048 i delområde 2. F3534 hittades i en av stenpackningarna (A3527) från historisk tid i delområde 5. Fynd av en fragmenterad malstenslöpares i diabas med en synlig fasett (F2884) gjordes i äldre matjord (A549) i delområde 1. I ytan av skärvstenshögen A953 i delområde 6 hittades ett litet fragment (23×18×5 mm) av ett slipat bergartsföremål (F4401), möjligen från en malsten. I stolphålet A2695 (delområde 6) fanns en bearbetad sandsten (F4237) bland skonstenarna. Stenen är snarast ett förarbete med flera parallella avspaltningar. I den historiska stenpackningen A890 i delområde 1 fanns en kvarnsten som kan utgöra en underliggare till en vridkvarn (F2884). Kvarnstenen mäter 0,3×0,4 meter och är 0,25 meter tjock. Hålet är rakt borrarat, 5,5 centimeter i diameter. I övrigt är stenen grovt huggen. Ett fynd av flinta (F2322)

gjordes vid rensning inom delområde 3, intill stolphålet A2316. Flintan har avspaltningar gjorda med tryckteknik. En kant bär spår av slag. Sannolikt rör det sig om en eldslagningsflinta tillverkad av ett äldre föremål. Färgen är mörkt grå danienflinta. Slutligen togs en sten in som är tveksam som artefakt. Det rör sig om en naturligt rundslipad sten med en central grop (F1713) – möjligen en skålgrop – som hittades i lagret A1482 öster om skärvstenshögen. Stenen betraktas som en ekofakt.

Figur 54. F551. Malsten.

METALL

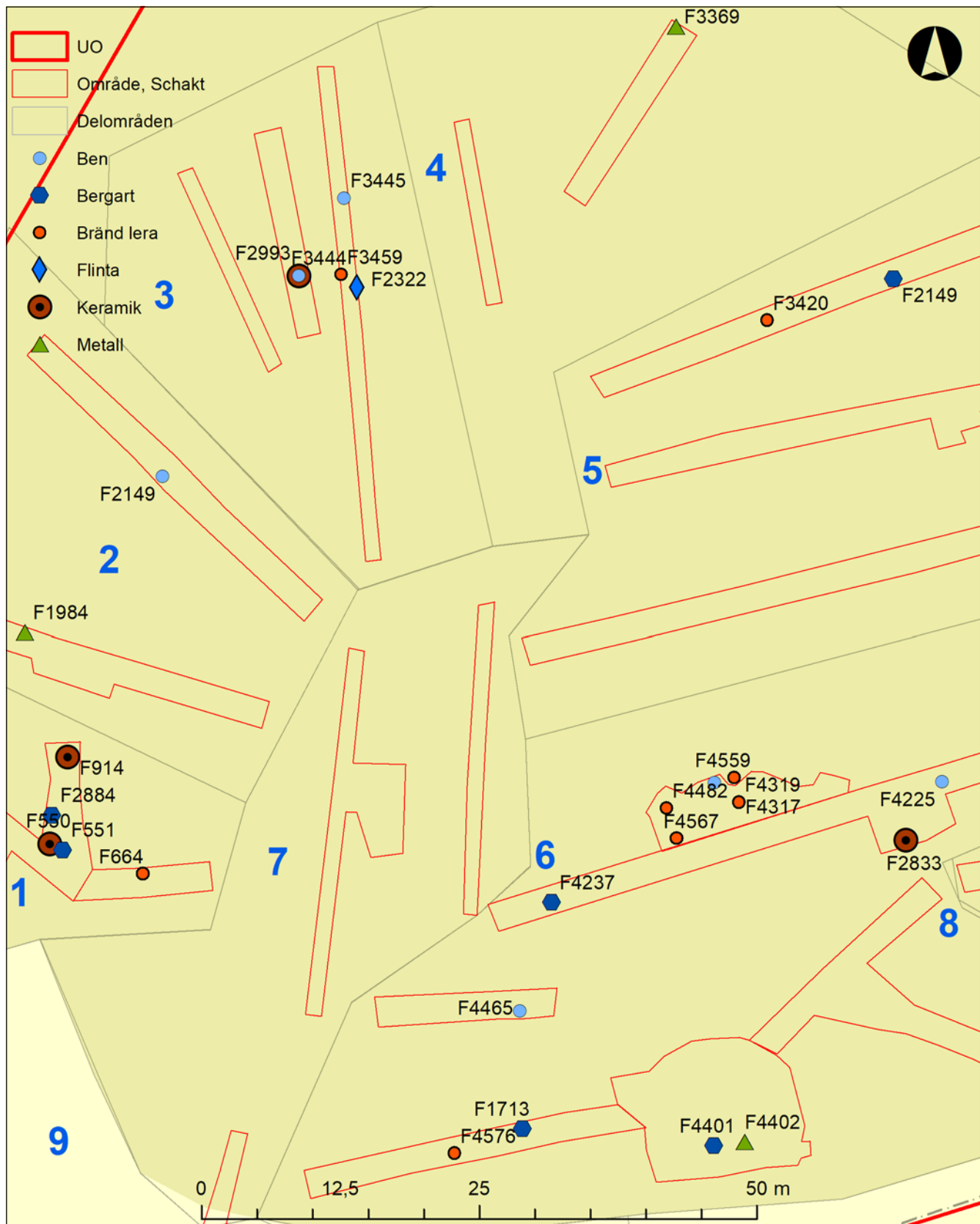
Tre metallföremål påträffades. Ett avlångt föremål i järn (F3369) hittades vid schaktning i S3356, delområde 4. En platta i bly (F1984) hittades i det historiska lagret A1973 i den västra slänten av delområde 2. Ett spetsfragment av järn påträffades ytligt i skärvstenshögen A953 (delområde 6). Troligtvis utgör det en avbruten spets från en plog. Inget av metallfynden har konserverats.

Figur 55. F2884. Kvarnsten.

Figur 56. F3369. Järnföremål.

Figur 57. Fyndspridning. Skala 1:1 000.

Tolkning av Ekeby 113

Bronsålder i Örebro län – en utblick

Antalet kända bronsåldersboplatser i Örebro län är få. Avseende undersökta boplatser finns "enstaka dateringar och en handfull anläggningar, oftast eldstäder eller skärvstensflak" (Karlenby 2003). Detta gäller fortfarande år 2018. Sedan texten ovan skrevs har en undersökning av brandgravar med datering till äldre bronsålder genomförts i Vintrosa 84:1 (Pettersson 2010). I övrigt har endast fler "enstaka dateringar" tillkommit. Först i övergången från yngre bronsålder till förromersk järnålder blir de funna boplatserna fler (Fornsök).

Leif Karlenby (2003) har sammanställt lösfynd av metall från bronsåldern i Närke. Fram träder en bild av tre centrala bygder under äldre bronsålder: en norr om Hjälmarén, en söder om Hjälmarén och en i västra Närke runt Edsberg. Utifrån stenmaterial förefaller Kumla och Hallsbergs socken hysa flera boplatser med kontinuitet från senneolitikum. Generellt anses bosättningsmönstret ha varit koncentrerat under äldre bronsålder och splittrades upp i mindre bosättningar under yngre bronsålder. Detta syns i Karlenbys sammanställning då de centrala bygderna försvinner under bronsålderns senare del, förutom i Glanshammar i norr (ibid.).

Äldre bronsålder på Källarbacken

Den äldsta lämningen är den djurgrav som påträffades direkt nedanför den östra slänten. Graven dateras till bronsålderns första århundrade. Hundra år senare eldas det i en härdgrop högst upp på kullen och ytterligare några hundra år senare är skärvstenshögen i bruk.

Från trakten kring Ekeby finns uppgifter om två förstörda hällkistor och lämningarna på Källarbacken förstärker bilden av en bygd under äldre bronsålder. De sank lermarkerna runt om har lämpat sig väl för boskapsskötsel. Avseende själva Källarbacken har förundersökningen inte kunnat svara på om det funnits en boplatz där. Däremot finns spår av rituella handlingar, dels i form av en begravning av ett mer eller mindre helt nötdjur, dels i form av offer av hela sädesax som bränts på skärvstenshögen.

Vad härdgropen representerar är oklart. Placeringen högst upp på kullen talar emot att det är en tillfällig eldstad. Dels är toppen hårt eroderad, vilket innebär att härden från början varit både större och djupare, dels är läget oskyddat från vädrets makter. Centralt i botten av härdgropen fanns även en lins av vit lera vilket tyder på att anläggningen var avsedd att användas upprepade gånger. Härden kan ha legat i en byggnad. Det finns flera stolphål i samma område. Inget hus har dock gått att rekonstruera utifrån den yta som togs fram vid förundersökningen.

SKÄRVSTENSHÖGEN

Synen på skärvstenshögar har förändrats från att under en lång period enbart setts som avfallshögar till en insikt om att det i samma anläggningstyp döljer sig flera olika kategorier (se exempelvis Artursson, Karlenby & Larsson 2011 och Karlenby 2011).

Fredrik Larsson (2014) delar upp skärvstenshögar i tre olika kategorier baserat på deras placering i förhållande till boplatz och rituell del samt utifrån deras komplexitet avseende funktioner/handlingar, innehåll och uppbyggnad. Kategori A är den mest komplexa och ligger oftast centralt på boplatzen eller i det rituella komplexet. Kategori B ligger istället i utkanten. De är mindre komplexa och används under en kortare tid än kategori A. Den sista kategorin, C, är den minst komplexa typen.

Den 11×10 meter stora skärvstenshögen i Ekeby 113 är anlagd nedanför den sandiga moränen på kullen. Högen är klart och tydligt planerad med en synlig kantkedja. Innanför kantkedjan syns uppstickande stenar och ett block som ingendera är eldpåverkade. Tillsammans ger stenarna en antydning till koncentrisk cirkel.

Utifrån Larssons kategorisering ovan förefaller skärvstenshögen A953 tillhöra kategori A eller B. Fynden som gjordes vid rensning av ytan består av små fragment av ett spetsigt järnföremål och av en slipad sten. Inga djurtänder, obrända ben eller keramikskärvar påträffades. De fyndtyperna är vanligt förekommande i skärvstenshögar med gravgömmor och kan vara spår av matoffer (Rundkvist 1994). Däremot fanns bränt speltvete i form av sädeskärnor och delar av axet som normalt separeras från spannmålet i samband med tröskning vilket innebär att hela sädesax har brunnit. Sädesoffer förekommer i rituella miljöer från bronsålder och en rimligt tolkning är att hela kärvar har bränts som offer.

Vid utredningen daterades förkolnad kärnved från ek taget mitt i högen till 1418–1264 f.Kr. Skärvstenshögar dateras framför allt till äldre bronsålder. Många har daterats till 1800–500 f.Kr. Men det finns även dateringar till senneolitikum och järnålder. Många skärvstenshögar har brukats under lång tid och dateringar från botten kan skilja sig avsevärt från prover tagna mer ytligt (Nøge 2008 med ref. till Forsman och Victor 2007).

SKÄRVSTENSHÖGAR OCH -FLAK I ÖREBRO LÄN

Från Örebro län finns 11 skärvstenshögar registrerade i Fornsök. Till det kommer skärvstensflak som är registrerade under "boplats". Sammanlagt finns 17 skärvstensflak och/eller -högar registrerade i Örebro län, inklusive högen och flaket i Ekeby 113 (Fornsök).

Skärvstenshögarna i Örebro län är fördelade på två områden – norr och söder om Hjälmarén – med den största koncentrationen i Ekebys norra grannsocken Gällersta. Det framgår tydligt att skärvstenshögarna och -flaken påträffas intill forntida vatten, i områden med sankmark. Endast en förekomst ligger långt från vatten. Det rör sig om Gällersta 199, en skärvstenshöga med trolig datering till förromersk/romersk järnålder som ligger i ett område med odlingsrösen (Gällersta 39:1). Ytterligare tre dateringar till järnålder finns från:

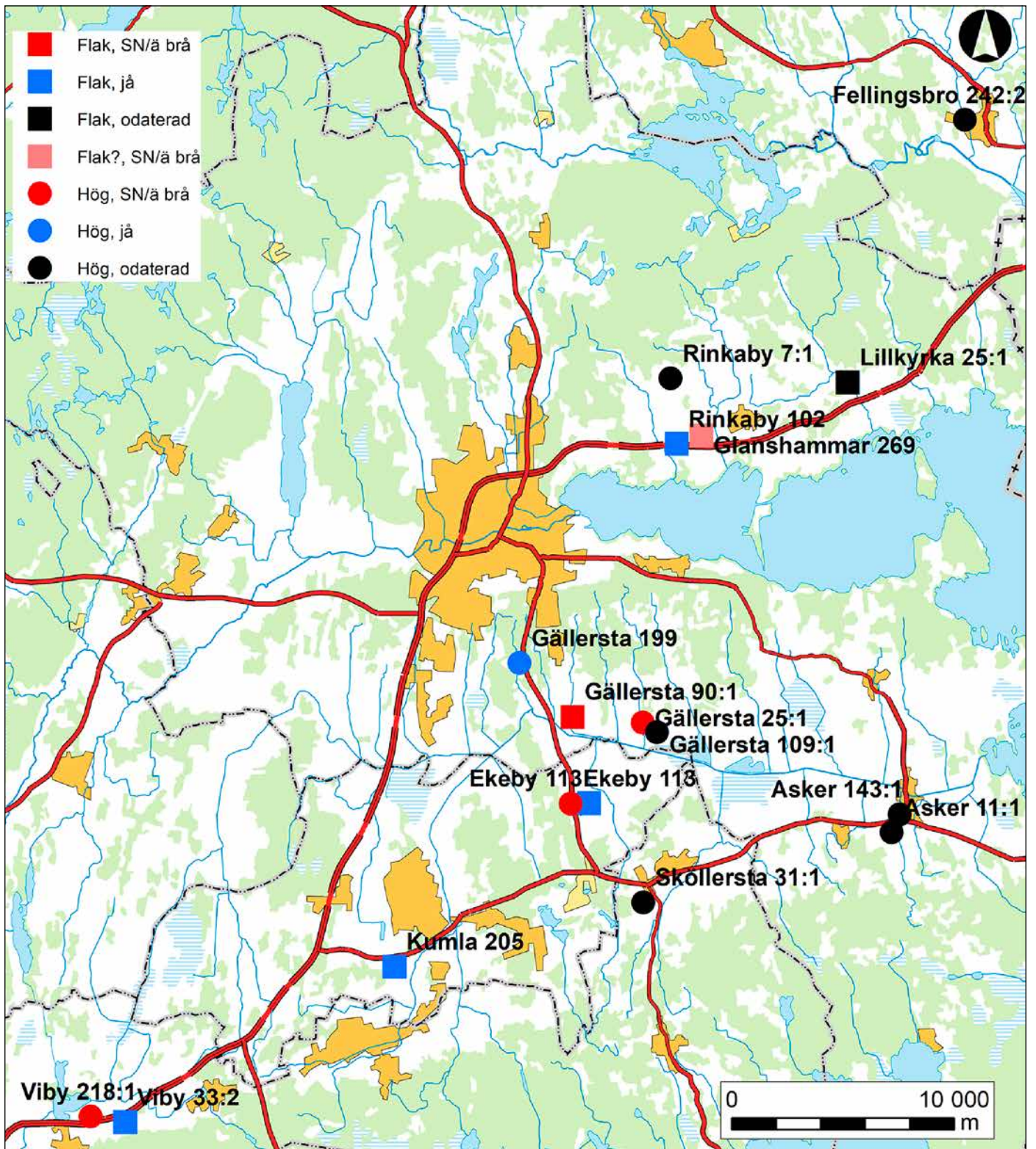
- *Viby 33:2, en boplats med omfattande skärvstenslager med dateringar från Kristi födelse till vikingatid*
- *skärvstensflaket Rinkaby 102 (romersk järnålder/folkvandringstid)*
- *Kumla 205, en boplats med två skärvstenslager (yngre järnålder)*

Tre fornlämningar har dateringar till senneolitikum eller äldre bronsålder. Det rör sig om:

- *Viby 218:1, daterad till 1882–1666 f. Kr.*
- *Glanshammar 269, daterad till 2130–1830 f. Kr.*
- *högen i Ekeby 113, daterad till 1420–1260 f. Kr.*

Övriga fornlämningar är odaterade. Ingen av förekomsterna har datering till yngre bronsålder. Intressant att notera är att det endast är någon kilometer mellan Viby 218 (senneolitikum) och Viby 33:2 (järnålder) samt mellan Glanshammar 269 (senneolitikum) och Rinkaby 102 (romersk järnålder/folkvandringstid).

Ekeby 113 ligger 4 kilometer söder om skärvstenshögarna Gällersta 25:1, Gällersta 90:1 och Gällersta 109:1 samt 6 kilometer norr, respektive söder om skärvstenshögarna Sköllersta 31:1 och Gällersta 199.

Figur 58. Skärvtenshögar och -flak i Örebro län. Skala 1:250 000.

EN DJURGRAV

I delområde 6 påträffades en långsmal grop (A2164) med skelettet av ett nötdjur (F4225). Djuret var lagt på sidan med framdelen mot söder och ryggen mot väster. Det var fullvuxet. Sammanväxning av de ledändar som förekom gav en ålder äldre än 2,5 år (Flood e-post). Endast botten av gropan var bevarad och det är därför omöjligt att säga om djuret varit helt när det lades ned. De bevarade benen låg dock i anatomiskt korrekt ordning. Förkolnad hassel (PK2164) från fyllningen har daterats till 1745–1611 f. Kr.

Seden att begrava djur finns dokumenterad från neolitikum och äldre bronsålder. Barbara Kołodziej (2011) har granskat djurbegravningar från äldre bronsålder i centrala och östra Europa. Den vanligaste formen av gravar (38 procent) är med hela djur i anatomisk ordning. De flesta av dem är nötkreatur (45 procent) och kommer från undersökningar av boplatser där de påträffas i utkanten. Djuren är oftast väldigt unga eller fullvuxna. Allt detta stämmer väl med A2164. I 60 procent av gravar med hela djur förekommer även gravgods (ibid.). Inga fynd gjordes i A2164. Dock var nedgrävningen hårt åtgången av plogen.

Gropen A2164 mätte 1,48×0,63 meter. Den var avlång med rundade kanter och liknade på det sättet en människograv. Även det fenomenet att djurgravarna liknar människogravar förekommer i Europa där djuren bland annat har begravts i samma väderstreck som människor (Kołodziej 2011).

En annan likhet med det europeiska materialet är att boplatser där gravar med nötkreatur påträffas även i övriga lager och anläggningar till övervägande del innehåller ben från nöt. Gravarna speglar därmed den lokala ekonomin (ibid.).

Även i Apalle påträffades "gravlika" nedgrävningar, men där var det hundar som begravts. Under de äldsta faserna fanns begravingarna i utkanten av boplatserna, nära en brunn (liksom i Ekeby), men övergick under de yngre faserna till att placeras i anslutning till husen. Även gropar med hästben i oordning påträffades, men de tolkades inte som begravingar (Ullén 1996).

Vid förundersökningen i Ekeby 113 påträffades även två större gropar (A3477, A3505) inom delområde 5 som i ytan innehöll stora mängder spridda och smuliga djurbensfragment. A3505 grävdes med maskin på grund av den torra och mycket kompakta leran i fyllningen som gjorde handgrävning omöjlig. Gropen visade sig vara endast 0,05 meter djup. Det är i sammanhanget möjligt att groparna är rester av deponerade djuroffer.

EN STORGÅRD FRÅN VIKINGATID OCH TIDIG MEDELTID?

Utifrån de dateringar av lämningar från folkvandringstid fram till tidig medeltid som finns spridda över kullen framstår det som att det har funnits en kontinuerlig närvaro, men inte säkert en boplat, på kullen under den tiden. Dateringen till folkvandringstid (420–564 e.Kr.) kommer från en grophärd i den västra delen av området. Det är utifrån förundersökningresultaten omöjligt att säga om härden ska sättas i samband med en boplat eller inte. Härden täcks av ett odlingslager som i sin tur överlagras av det stora skärvstensflaket A510 som dateras till vikingatid. Det daterade kolet (776–971 e.Kr.) är runt 100 år äldre än stolphålet A2976 i den norra delen av området (940–1021 e.Kr.). Storlek och tjocklek på skärvstensflaket talar dock för en längre bruksperiod. I östra slänten finns två dateringar till tidig medeltid. Fyllningen i grophuset A4066 har daterats till 1016–1154 e.Kr. och den närliggande gropan A3956 har daterats till 1039–1210 e.Kr. Avseende dateringen av grophuset ska det påpekas att fyllningen var mycket lik – om inte samma som – det lager (A4130) som överlagrade lämningarna. Dateringen av gropan gjordes däremot på kol taget i ett undre lager, stratigrafiskt avskilt från det större lagret A4130 som låg över.

Flera företeelser talar för att det har legat en större gård – möjligen en storgård – på Källarbacken under vikingatid fram till slutet av 1100-talet. Skärvstensflaket i västra delen består enligt makrofossilanalys av avfall från matlagning. Utifrån storlek och tjocklek på flaket är det en avsevärd mängd avfall som deponerats.

Under slutet av 1100-talet eller början av 1200-talet byggs den första stenkyrkan i Ekeby. Den låg endast 100 meter sydöst om de medeltida lämningarna i östra slänten. Vid en renovering i kyrkan år 1994 hittades ett fragment av en gavelhäll till en Eskilstunakista. Hällen har ett med mejsel uthugget propellerkors och dateras till sent 1000-tal (Pr 4 1070–1100 e.Kr., se Ljung 2016). Tidiga gravmonument förekommer generellt på platser med tidiga kyrkor, vilket gör det troligt att det före den medeltida stenkyrkan i Ekeby funnits en föregångare i trä. Dopfunten är från 1000-talet (Davidsson-Friberg 2000). En annan företeelse är att gravmonumenten har bebyggelselämningar i närheten – vanligen med östersjökeramik och/eller lämningar efter specialiserat metallhantverk, båda tecken på att det funnits slavar på gården. Från förundersökningen finns en skärva östersjökeramik (F550) och ytterligare en skärva (F914) som troligen är mellanslavisk Feldbergkeramik. Denna typ av keramik förekommer bland annat på Birka och andra handelsplatser i Östersjöområdet, men keramiken påträffas allt mer på andra typer av boplatser (Brorsson, bilaga 8).

De tidiga gravmonumenten tolkas vara resta av och för en jordägande elit och de tidiga privatkyrkorna är en av nycklarna till att se den äldre medeltidens sociala topografi (Hansson 2014; Ljung 2016; Vretemark 2014). Att marken på Källarbacken under historisk tid ägs av kyrkan är ett indicium på att den första kyrkan hör samman med bebyggelsen på Ekeby 113.

Många av de vikingatida och tidig-medeltida storgårdarna avhyses under 1100-talet (Hansson 2014). Kanske har det att göra med tegskiftet som i Närke går tillbaka till 1100-talet (Ericsson 1999).

STENHÄGNADERNA

I kartan från år 1784 syns två stenhägnader och flera odlingsrösen. Stenmaterialet i dem har sedan dess flyttats, men rester av anläggningarna finns kvar spridda över ytan.

Stenhägnader delas upp i stenrader, stensträngar och stenvallar. Skillnaden mellan strängar och vallar är att strängar utgörs av utrasade murar, medan vallarna har behållit sin form (Holback 2011).

De rester av hägnaderna som påträffades i Ekeby talar för att de har tillhört kategorin stenvallar. Inga murade partier påträffades. Olausson delar upp stenvallar efter deras förmodade funktion – antingen som del av en fornborg eller en gravhägnad (Olausson 1995). Ett typiskt inslag i Närke är annars stenhägnader runt gemensamma gården eller enskilda vretar. De flesta har förmodligen varit begränsningar runt mindre odlingsytor. Nästan samtliga lokaler återfinns i slättbygd och dateras generellt till medeltid (Ericsson 1999).

Det är oklart vilken ålder stenvallarna i Ekeby har. Intressant att notera är att endast ett fåtal av anläggningarna inom delområde 2 och 3 finns inom samma yta som stenvallarna, något som tyder på att de är äldre än stolphålen runt om. Ett av stolphålen i delområde 3 är daterat till vikingatid. En jämförelse kan göras med stenhägnaderna i Repa, Rinkaby socken som dateras till yngre järnålder eller tidig medeltid och kan ha fungerat som fädrev (Ericsson 1999).

Vid utredningen i Ekeby påträffades röjningssten som låg upp mot skärvstenshögens västra kant (Balknäs 2017). Stenarna kan relateras till den rektangulära inhägnad som syns på 1843 års karta. Både röjningsstenarna i hägnaden och skärvstenshögen bör därmed ha varit synliga under första halvan av 1800-talet. Som en notis ska påpekas att även en av stenhägnaderna i Repa löpte i anslutning till en skärvstenshögd (Ericsson 1999).

Stenhägnader kan inte ha fungerat som hägnader utan någon form av träkomplettering (ibid.). I Ekeby påträffades stolphål och störhål med innehåll av tegel eller trä i anslutning till hägnadsrester. Det tolkas som att hägnaderna varit i bruk långt fram i historisk tid. Att marken på kullen ägts av kyrkoherdebolet kan vara en förklaring till bevarandet av de ålderdomliga agrara lämningarna långt fram i historisk tid.

KÄLLAREN

Storleken på källaren och frånvaron av en intilliggande gård gör det mindre troligt att källaren använts som matkällare eller dylikt. Närheten till kyrkan och inslaget av kalkstensflis gör det troligare att den kan relateras till socknen. Det har inte gått att få fram något om källaren i arkiven. Det enda som kan sägas är att den inte har använts som sockenlada eftersom det framgår i sockenstämmans protokoll att sockenmagasinet varit ett hus (åren 1798–1832, SE/ULA/10198/KI/2).

Det är sannolikt att källaren byggts i samband med att kyrkan byggdes om åren 1769–1774. Då fanns på kyrkogården både smedja och kalkugn (Davidsson-Friberg 2000). Kalkstensflisorna i källarens västra vägg kan vara återanvänt material från kyrkan och utgöra en äldre avgränsning av källaren, vilket i så fall skulle innebära att den byggts ut mot söder vid något tillfälle, troligen under 1800-talet. Inga daterande fynd påträffades, men baserat på kartunderlag och uppbyggnad tolkas källaren som tillkommen före år 1850 vilket gör den till fornlämning.

SAMMANFATTANDE TOLKNING

Källarbacken har lämningar som sträcker sig från äldsta bronsålder fram till historisk tid. Det är dock osäkert om det finns en kontinuitet på platsen under hela den tiden. Två perioder framstår tydligt: äldre bronsålder och yngre järnålder – tidig medeltid. Däremellan finns en datering av ett lager till förromersk järnålder och en grophärd från folkvandringstid. Det är osäkert hur det förromerska lagret ska tolkas. I fält tolkades det som relaterat till skärvstenshögen och det finns en möjlighet att det är ett lager som ackumulerats under lång tid, men den det kan också vara fråga om en återkomst till platsen under förromersk järnålder då marken brukats som åker. En sådan tolkning stöds av ortnamnet Ekeby som tillhör en grupp som enligt ortnamnsforskning tillhör ägomark av trädbeväxta hårdvallsängar och som uppstår under förromersk järnålder. Alternativt börjar odlingen först efter folkvandringstid. Marken har då brukats som äng och åker fram till yngre järnålder då en gård byggs på kullen. Det är troligt att gården varit betydande och att innehavarna av gården låtit uppföra den första kyrkan i Ekeby. Under slutet av 1100-talet upphör gården och marken doneras sannolikt till kyrkan samtidigt. De stenhägnader som funnits runt kullen har inte kunnat dateras, men tolkas något osäkert som agrara lämningar.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med förundersökningen var att skapa underlag för Länsstyrelsens bedömning av om tillstånd till att ta bort aktuella delar av fornlämningarna kan ges. Arkeologgruppen AB har svarat på frågeställningarna och klargjort att:

- *endast hägnaden på Ekeby 112 anses utgöra fornlämning. Ingen mer arkeologisk insats förordas.*
- *en arkeologisk undersökning behöver utföras av Ekeby 113 innan bygg- och anläggningsverksamhet får ske.*

Förundersökningen har, i enlighet med beslutet, genomförts med hög ambitionsnivå. Arbetet har genomförts som angivet i undersökningsplanen med ett undantag: anläggningar och lager har dokumenterats skriftligt istället för digitalt. De skriftliga anläggningsblanketterna har skannats och kommer att ingå i det digitala arkivet.

Fornlämningarnas bevarandegrad

EKEBY 112

Endast ett av stolphålen i hägnaden var välbevarat.

EKEBY 113

De bäst bevarade lämningarna finns i slänterna, i övergången mellan den sandiga moränen på toppen av kullen och den siltiga leran nedanför. Detta kan dels bero på en preferens under förhistorisk tid, men är också en konsekvens av att svackorna i slänten har jämnats ut i samband med markanvändning, både under förhistorien, i historisk tid och nutid. I svackorna finns lager bevarade.

Avgränsning av fornlämningarna

EKEBY 112

Avgränsningen har minskats ned så att endast hägnaden kvarstår.

EKEBY 113

Avgränsningen av fornlämningen i Fornsök behöver utökas, i synnerhet mot sydväst. Även i öster och väster finns behov av en utvidgning. Ett förslag till ny utbredning presenteras i figur 59. Den föreslagna ytan uppgår till 16 300 kvadratmeter. Utav dessa är cirka 1 000 kvadratmeter trädbevuxen, blockig morän, där källaren A500 ligger. Inför en slutundersökning bedöms 10 000 kvadratmeter ha hög vetenskaplig potential.

Figur 59. Förslag till ny utbredning av Ekeby 112 och Ekeby 113.

Bedömning av typ av aktiviteter

EKEBY 112

Fornlämningen består av en stolphålsrad från en hägnad, sannolikt av agrar karaktär.

EKEBY 113

Källarbacken har utgjort ett attraktivt läge under flera perioder. De äldsta lämningarna är från bronsålderns period I–III och utgörs av en djurgrav, en skärvstenshöj och en grophärd. De daterade lämningarna är av rituellt karaktär. Om det funnits en samtida boplatz på kullen eller om den legat en bit bort är oklart. Dock finns en datering till romersk järnålder från ett mörkt lager som innehöll sädeskärnor, djurbensfragment och en glasad mineralsmälta. Lagret, som ligger vid skärvstenshögen, är troligen ett odlingslager med äldre, omrörda boplatzrester. Från folkvandringstid och fram till tidig medeltid finns ett stort antal lämningar som visar att en gård funnits på platsen. Därutöver finns flera odlingslager från historisk tid.

I kartan från år 1784 syns två stenhägnader och flera odlingsrösen. Stenmaterialet i dem har sedan dess flyttats, men rester av anläggningarna finns kvar spridda över ytan. Det är oklart vilken ålder stenhägnaderna har. Intressant att notera är dock att endast ett fåtal av anläggningarna i delområde 2 och 3 finns inom samma yta som stenhägnaderna, något som tyder på att stenhägnaderna är äldre än stolphålen runt om. Ett av stolphålen i delområde 3 är daterat till vikingatid.

Bedömning av vetenskaplig potential

Fornlämningars vetenskapliga kunskapsvärde bedöms av i vilken utsträckning som en arkeologisk undersökning kan bidra med ny och meningsfull arkeologisk kunskap.

EKEBY 112

Efter förundersökningen framstår det som att endast stolphålen - som tolkas som en hägnad - är fornlämning. Ingen mer arkeologisk insats förordas. Det är däremot intressant ur en kulturgeografisk synvinkel att notera den medeltida dateringen av odling i relation till lämningarna på Ekeby 113.

EKEBY 113

Arkeologgruppen AB anser att Ekeby 113 har stor vetenskaplig potential. En undersökning bör utföras innan bygg- eller anläggningsverksamhet får se. Undersökningen bör genomföras med hög ambitionsnivå.

Antalet kända och undersökta bronsåldersboplatser i Örebro län är få och små. Ekeby 113 ligger i en av de tre centralbygder som Karlenby (2003) skissat fram med hjälp av lösfynd i metall och som förstärks av spridningsbilden för skärvstenshögar. Skärvstenshögen i Ekeby tillhör den typ som är medvetet konstruerad med diverse konstruktionsdetaljer. Vid en undersökning finns stor potential i att undersöka skärvstenshögen noga.

Djurgraven tillhör en lämningstyp som påträffas i Europa, men som är ovanlig i Sverige, vilket kan bero på svåra bevarandeförhållanden. I Ekeby var bevarandegraden för obrända ben bra vilket ger goda möjligheter att studera både ekonomiska och mer rituella aspekter av livet under alla de perioder som finns representerade på platsen.

Även lämningarna från yngre järnålder och medeltid har stor potential. Gårdens relation till gravfälten Ekeby 4:1 och 5:1 samt kyrkan och Eskilstunkistan kan ge en god inblick i kristnandeprocess och i driften av en större gård.

Referenser

Tryckta källor

- Artursson, M., Karlenby, L. & Larsson, F. 2011. Gravar, skärvstenshögar samt andra skärvstensförekomster. I: (red. Artursson, M., Karlenby, L. & Larsson, F.) *Nibble – en bronsåldersmiljö i Uppland*. Riksantikvarieämbetet.
- Balknäs, N. 2017. Boplatslämningar i Ekeby. Ekeby Prästgård 1:7, Ekeby socken, Kumla kommun, Närke. Arkeologisk utredning. Arkeologgruppen AB rapport 2017:50.
- Bergold, H. 2008. *Ekeby Prästgård*. Arkeologisk utredning. Närke, Kumla kommun, Ekeby Prästgård 2:1. Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen. Rapport 2008:22. (RAÄ dnr 321-3904-2009) .
- Bless Karlsen, K., Nylén, A., Ros, J., Anttila, K., Runeson, H. & Lihammer, A. 2010. *Fossil åker, skärvstenshög och medeltida gård*. Förundersökning och särskild arkeologisk undersökning. Fornlämning Gällersta 39:1 Attersta 7:8, Gällersta socken, Örebro kommun Närke. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2010:15.
- Davidsson-Friberg, I., 2000. *Ekebys historia och historier. En Närkesocken under 1 000 år*. Malmö.
- Emanuelsson, M. 2018. *Riksväg 51 från Kvarntorp till Almbro*. Arkeologisk utredning etapp 2, Kompletterande arkeologisk utredning etapp 1. Del av riksväg 51, Ekeby och Gällersta socknar, Kumla och Örebro kommuner. Örebro län, Närke. Stiftelsen Kulturmiljövård, Rapport 2018:2.
- Ericsson, A. 1999. Fossilt odlingslandskap i Närke. I: (red. Ericsson, A.) *Odlingslandskap och uppdragsarkeologi. Artiklar från Nätverket för arkeologisk agrarhistoria*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter nr 2. Linköping.
- Esbjörnson, E. 2000. *Kyrkor i Örebro län - en vägledning till Svenska kyrkans kyrkobyggnader*. Örebro.
- Hansson, M. 2014. Att hysa folk på gården. I: (red. Karsvall, O. & Jupiter, K.) *Medeltida storgårdar – 15 uppsatser om ett tvärvetenskapligt forskningsproblem*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi CXXXI. Uppsala.
- Holback, T. J. 2011. Rituelle och agrara stenhägnader. I: (red. Artursson, M., Karlenby, L. & Larsson, F.) *Nibble – en bronsåldersmiljö i Uppland*. Riksantikvarieämbetet.
- Karlenby, L. 2003. Till frågan om Närkes bronsålder – ett försök till definition. I: (red. Karlenby, L.) *Mittens rike*. Riksantikvarieämbetet. Trelleborg.
- Karlenby, L. 2011. *Stenbärarna. Kult och rituell praktik i skandinavisk bronsålder*. Uppsala.
- Karlenby, L. 2016. *Arkeologi längs Glanshammarsvägen*. Förundersökning inför bygget av gång- och cykelväg mellan Glanshammar och Myrö, Glanshammars och Rinkaby socknar, Örebro kommun, Närke. Arkeologgruppen AB, rapport 2016:14
- Karlenby, L. 2018. *Spår av tidigmedeltida odling och historiska boplatslämningar vid Mosjö 106 och 107 samt lämningar från tidigneolitikum och äldre järnålder vid Mosjö 73*. Fornlämning Mosjö 73, 106 och 107, Mosjö socken, fastighet Törsjö 3:14, Örebro kommun, Närke. Arkeologgruppen AB rapport 2018:01.
- Kołodziej, B. 2011. Animal Burials in the Early Bronze Age in Central and Eastern Europe. *Analecta Archaeologica Ressoviensia, volume 5*. Rzeszów 2010 (2011).
- Larsson, F. 2014. *Skeke – gudar, människor och gjutare. Rituelle komplex från bronsålder och äldre järnålder samt en höjdbosättning från yngre järnålder med gjuteriverkstad*. Arkeologisk undersökning. Rapport 2014:53. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska uppdragsverksamheten UV Mitt.

- Ljung, C. 2016. *Under runristad häll. Tidigkristna gravmonument i 1000-talets Sverige*. Stockholm Studies in Archaeology 67:1. Stockholm.
- Noge, A-S. 2008. *Skärvstenshögar med människoben i norra Mälardalen*. Magisteruppsats. Uppsala Universitet.
- Olausson, M. 1995. *Det inneslutna rummet – om kultiska hägnader, fornborgar och befästa gårdar i Uppland från 1300 f Kr till Kristi födelse*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter nr 9. Studier från UV Stockholm. Stockholm.
- Pettersson, E (red.) 2010. *Västra Via vid vägen. Boplatsslämningar och järnframställningsplats från järnåldern samt brandgravar från senneolitikum-äldre bronsålder*. Särskild arkeologisk undersökning. Undersökningar för E18 Örebro-Lekhyttan. Västra Via 2:4, 2:6 & 10:1, raä 84:1-2, Vintrosa socken, Närke. SAU rapport 2010:2.
- Rundkvist, M. 1994. Skärvstenshögar med gravgömmor i östligaste Mälardalen. I: *Fornvännen* 89:2.
- Ullén, I. 1996. Food Ethics, Domestication and Togetherness – a Close-up Study of the Relation of Horse and Dog to Man in the Bronze Age Settlement of Apalle. *Current Swedish Archaeology, volume 4*.
- Vikstrand, P. 2003. *Järnålderns bebyggelsenamn. Om bebyggelsenamnens uppkomst och ålder i Mälardalen*. Utgivna av Institutet för språk och folkminnen, Namnarkivet i Uppsala, Serie B: 13. Uppsala.
- Vretemark, M. 2014. Fru Sigrids gård i Varnhem. I: (red. Karsvall, O. & Jupiter, K.) *Medeltida storgårdar – 15 uppsatser om ett tvärvetenskapligt forskningsproblem*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi CXXXI. Uppsala.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

- Ekonomiska kartan, 1981, Rikets allmänna kartverk, akt J133-10f2d
- Ekonomiska kartan, 1955, Rikets allmänna kartverk, akt J133-10f2d
- Häradsekonomska kartan, 1864-67, Rikets allmänna kartverk, J112-65-6
- Sockenkarta med beskrivning Ekeby, 1857, Lantmäteristyrelsens arkiv, akt S-11-1:2
- Ekeby 1-7, Laga skifte, 1843, Lantmäteristyrelsens arkiv, akt S-11-5:5
- Ekeby 1-7, Storskifte på inägor, 1784, Lantmäteristyrelsens arkiv, S11-5:3
- Ekeby 1-7, Geometrisk avmätning, 1688, Lantmäteristyrelsens arkiv, S2:26-27
- Ekeby socken, Geografisk karta, 1673. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt S-11-1:1

WEBBMATERIAL

- 2018.10.26 Ekeby kyrkoarkiv (T-län), Sockenstämmans protokoll och handlingar, SE/ULA/10198/K I/2 (1798-1832) <https://sok.riksarkivet.se/digitala-arkiv?Arkivsok=Ekeby&EndastDigitaliserat=false&Lan=%C3%A4n&Arkivtyp=Alla&AvanceradSok=False&PageSize=100&typAvLista=Standard&page=1&postid=Arkis+09e859de-49d7-11d5-a6ed-0002440207bb&tab=post&FacettState=undefined%3ac%7c&s=Balder>
- 2018.06.05 <https://www.lansstyrelsen.se/orebro/besok-och-upptack/kulturmiljoer/ekeby-kyrka.html>
- 2018.07.30 (publicerad 25 maj 2018) <https://www.na.se/logga-in/under-graset-lag-ekebys-historia-fynd-visar-att-området-var-bebott-redan-pa-bronsaldern>

E-POST

- Flood, A. 2018-08-1

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Ekeby 112	
Snr	Beskrivning
S186	ploglager 0,4-0,5 i matjorden finns spridda kantiga stenar ca 0,05-0,2 m stora i botten gul lera med järnutfällningar
S281	plogjord 0,3-0,4 i botten sandig, stenig morän
S291	ploglager 0,25-0,45 i botten sandig, bitvis stenig morän
S295	ploglager 0,25-0,45 i botten siltig lera i S, sandig morän i N
S299	ploglager 0,2-0,5 djupast i S i botten siltig lera i S sandig stenig morän upp mot höjd i N
S311	ploglager 0,35-0,45 i botten siltig lera, bitvis med stora stenar. 1 stph från utredningen visade sig vara frostsprängd sten med matjord i.
S315	ploglager 0,55
S340	matjord 0,3 i botten gulbrun lera
S349	matjord 0,3-0,6 lager 0,3 i botten gulbrun lera recent glas, rödgods, tegelfnyk och br lera i ploglagret
S439	ploglager 0,25-0,4, 0,3 m kulturlager i N delen, undergrunden beige/ljusbrun silt m järnutfällningar

Ekeby 113	
Snr	Beskrivning
R506	1x1 m stor ruta genom A510 och A529.
S515	S delen matjord 0,7 N delen matjord 0,5 lager A529 0,2 i botten gul lera
S811	matjord 0,5-0,6 m i S delen av lager A529 finns spridda stenar 0,1-0,3 m stora, ej eldpåverkade. i botten lera
S819	matjord 0,6 m i botten ligger lager och flak som inte grävdes igenom.
S836	matjord 0,5 äldre matjord A549 0,4 KL 0,1 m i botten lera i V, sandig morän i Ö
S866	matjord 0,2-0,4 i V delen KL 0,05 botten sandig morän
S1590	matjord 0,55 lager 0,15 i botten gul lera
S1605	matjord 0,55 lager A1482 0,15 i botten gul lera
S1626	matjord 0,25-0,5 lager och anläggningar i botten gul lera i Ö och finsandig morän i V
S1636	matjord 0,25 i botten finsandig morän
S1830	matjord 0,5 lager lerig silt 0,15-0,2 i botten ljusbrun till grå lera 3 m från schaktkanten börjar lager A1834 med en otydlig svacka.
S1852	matjord 0,7 lager A529 0,1 i botten gul lera
S1989	matjord 0,2-0,4 i botten finsandig morän med mycket sten
S2194	matjord 0,4-0,8 i botten gul lera med markfast block
S2266	matjord 0,2-0,7 i botten gul lera
S2713	matjord <0,4 KL A4130 0,2 i botten lera, i V sandig morän
S2724	matjord <0,4 i botten lera
S2743	vegetationsskikt 0,08 ploglager 0,35 steril ljusbrun beige silt med enstaka småsten Anläggning brunn A2765 26x1,5 m
S2760	vegetationsskikt 0,1 ploglager 0,25 steril ljusbrun silt med småsten inga anläggningar. 13x3 m.
S2952	matjord < 0,5 i S gul lera N om lilla diket brun lera
S3082	matjord 0,25 i botten ljus beige finsandig morän med mycket småsten
S3295	matjord 0,25 i botten finsandig morän
S3329	matjord 0,3 i botten ljus finsandig morän med fler stenar än på toppen
S3356	matjord 0,25 i botten ljus finsandig morän
S3371	matjord <0,5 KL 0,15 m, sparad i S finsandig morän med mycket sten 0,05-0,3 m stora i Ö gul lera
S3535	matjord 0,3 i botten finsandig morän, relativt stenig, i Ö gul lera
S3730	matjord 0,2-0,4 KL <0,2 i botten gul lera i Ö, finsandig morän i V
S3864	utvidgning av långt schakt matjord 0,5 KL 0,2 i botten gul lera
S4325	matjord 0,3 i botten sandig morän

Bilaga 2a) Anläggningstabell Ekeby 112

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning
A100	Stolphål	0,3	0,9	50	grå lerig silt med små fragment av bränd lera (?).
A111	Pinnhål				störhål
A118	Pinnhål				störhål
A124	Utgår				
A128	Grop				
A139	Stolphål	0,3	0,13	50	grå lerig silt med små fragment av bränd lera (?).
A148	Ränna	0,45	0,2	20	Brun lerig silt med ca 70% knytnävsstora stenar i fyllningen.
A178	Stolphål	0,8	0,3	50	Mörkgrå lerig silt med enstaka kolfnyk. med stenskonig. Rund i plan. Skålad profil. PM med kol.
A198	Ränna	0,2	0,2	20	Gråbrun lerig silt.
A214	Ränna	0,55	0,18	20	Brungrå lera med lite järnutfällningar. ca 50% kantiga stenar 0,05-0,2 m stora. Trattformiga profiler.
A230	Dike	0,95	0,2	10	Brun lerig silt, troligen åkerdike.
A242	Lager		0,3	10	Mörk gråbrun sandig silt med koncentrationer av kol. Järnutfällningar. 30% sten i storleken 0,05-0,25 m. Vissa av stenarna ser eldpåverkade (sotiga) ut. Sluttar åt S, tjockast i N. Slutar vid dubbeldike.
A246	Störning	0,3	0,2	50	maskingrävt dike, minst 0,2 m dj.
A252	Dike	0,6	0,06	10	botten av ränna med mörkgrå lera med järnutfällningar. Plan botten, sluttande sidor.
A261	Grop	0,7	0,15	50	Mörk brungrå lera av sotig karaktär, inget synligt kol. Formen oregelbunden. Störd av djurgångar. Möjligen en djurhåla.
A269	Utgår				
A277	Ränna	0,38	0,18	10	Mörk gråbrun svagt humös siltig lera med litet inslag av kol. Trattformig med plan botten. Rännorna A277 och A270 divergerar.
A285	Stolphål				med matjord
A303	Dike				stenfyllt dräneringsdike

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning
A307	Dike				stenfyllt dräneringsdike
A370	Dike	0,7	0,3	5	Kantiga och rundade stenar 0,05-0,15 m stora i gråbrun lera med lite kol. Fyllningen är likadan som lagret runtom. Skålad from.
A396	Utgår	0,9	0,1	100	härdbotten? rotvälta? svedjebruk? Oregelbunden. Lätt humös mörk gråbrun siltig lera med inslag av kol ytligt. 1 sten 0,07m st. I den sterila botten var leran lätt bränd.
A406	Stolphål	0,3	0,05	50	Stphbotten, rund i plan. Botten plan, sluttande sidor. Mellangrå lerig silt.
A414	Utgår	0,4	0,07	50	Botten av stenlyft? Ligger nära boomerang-formad mörkfärgning som inte mättes in. Båda är troligen djurhål. Brungrå knorvig lerig silt med järnutfällningar.
A423	Utgår				plogfåra.
A430	Röjningsröse			50	Samling med odlingsstenar, packning snarare än röse. I Ö kanten av åkern. PM438.

Bilaga 2b) Anläggningstabell Ekeby 113

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
500	Källargrund	9x7	1,8	20	Kallmurad	9
510	Skärvstensflak		0,2	5	Skärvstensflak, ovalt. Gråbrun, sotig färg med koncentrationer av kol och skörbränd sten. Vissa stenar är sotiga och eldpåverkades, andra stenar är skörbända. Inga fynd i den 1x1 m stora ruta som grävdes med hacka. PM540 med kol.	1
525	Dike	0,6	0,04		Botten av dike fylld med matjord.	1
529	Lager		0,25	5	Mörkbrun humös lerig silt, tung och blöt mot botten. Enstaka kolfnyk och knytnävsstora stenar.	1
541	Stolphål	0,5	0,2	50	Gråbrun siltig sand med enstaka kolfnyk. Stenar <0,2 m stora. PK. Osäker relation till A529.	1
549	Lager, äldre matjord		0,25		Äldre matjord. Gråbrun, lätt humös silt med spridda stenar. Inslag av sot och kol. F av förhistorisk keramik, djurben och rödgods.	1
552	Stolphål	0,4	0,15	50	Centralt 1 skärvsten 0,15 m stor i grusig brungrå silt. Skålad profil.	1
561	Stolphål	0,6	0,2	50	Rundad, något oval i plan. Brungrå sandig silt med enstaka småsten.	1
576	Utgår	0,5	0,1	75	Osäkert stolphål. Möjligen stenlyft eller djurhåla. Grusig gråbrun silt. Oval i plan. Mjukt trekantig i profil.	-
595	Stolphål	0,35			Brungrå siltig lera	1
618	Stolphål	0,4			Påträffades först vid utredningen. Brungrå siltig lera	1
627	Stolphål	0,3	0,1	100	Gråbrun sandig silt, enstaka skärvig sten. Fynd av keramik (F664).	1
635	Stolphål	0,4	0,35	50	Stolpfärgning 0,2 m. Mörkgrå sandig silt skott med förhållandevis runda stenar, enstaka mindre kantiga. Raka väggar, skålad botten. Trol. historisk tid.	1
645	Stolphål	0,3			Osäkert. Brungrå siltig lera.	1
656	Stolphål	0,2			Brungrå siltig lera	1
672	Stolphål	0,6	0,16	50	Rundad, något oval i plan. Brungrå sandig silt med enstaka småsten.	1
688	Stolphål	0,3			Sten och skärvsten i gråbrun finsand. A688 och A695 ligger i samma sotiga yta, möjligen är de delar av en anläggning.	1
695	Kokgrop	1,3	0,3	50	Tidigare A584. Skålade sidor, plan botten. Stph i SV som trol. är yngre. Omrörd sotig brungrå finsand med inslag av kol och ca 40% skärvsten. PM i stph.	1
703	Stolphål	0,5	0,3	50	Tidigare A605. 2 stenar 0,15 m stora och flera ca 0,05 m stora stenar i gråbrun, lätt grusig silt. Raka väggar, lätt skålad botten.	1
710	Stolphål	0,4			Brungrå siltig lera, 2 stenar i ytan 0,05 m	1
716	Stolphål	0,4			Brungrå siltig lera	1

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
723	Grop	1			grop eller dubbelt stolphål. 1x0,5 m Ö-V 1 sten 0,2x0,3 i brungrå siltig lera	1
732	Stolphål	0,75			Dubbelt stph? 0,8x0,4 m N-S brungrå siltig lera småsten i S	1
740	Stolphål	0,75			Dubbelt stolphål? 0,75x0,4 N-S större i N i S 1 sten 0,1 m i brungrå siltig lera	1
748	Ränna	0,3	0,07	10	Brungrå siltig lera, skålad.	1
760	Ränna	0,4	0,03	10	Brungrå siltig lera. Skålad.	1
771	Stolphål	0,4	0,2	50	Mörkbrun lerig silt, liknande lagret A529.	1
798	Stolphål	0,45			Brungrå siltig lera, 1 sten 0,15x0,2 m centralt i anl.	1
861	Stolphål	0,2			Brungrå siltig lera, 1 sten i ytan	1
870	Stolphål	0,2			Brungrå siltig lera, 1 sten i ytan	1
877	Dike	1,9	0,13	10	Ljusbrun/grå silt, kompakt med förmultnade djurbensfragment. Liknar överliggande äldre odlingslager A549. Diket förgrenar sig i två armar västerut. Likartad/samma fyllning i A760 vilket innebär att de fyllts igen samtidigt. Annorlunda fyllning ä	1
890	Stenpackning	8	0,5	10	Terrassering? Stenar 0,15-0,5 m stora i gråbrun lätt humös silt. Fynd av underliggare till vridkvarn, rödgods och förhistorisk keramik, djurben. Nedgrävd i slänt. L ca 8 m , br i schaktet 2,1 m djup 0,5 m.	1
942	Stolphål	0,8	0,35	50	Kompakt mörk gråbrun siltig lera med inslag av kol. Ca 50% sten, de flesta 0,1 m stora, den största 0,25 m. Flera av stenarna är skärviga. Lätt 4-kantig i form. Stolpe i N, beräknad stl 0,2 m i diameter.	6
953	Skärvstenshög	11	0,4		Mörkbrun, ställvis svart med skärvig och skörbränd sten, sot och kol. Rund, välvd, med hyvlad topp. Konstruktionsstenar A982. Enstaka stenlyft med matjord i toppen. Metalldetekterad, enstaka utslag, inga fynd (dock inte djupt grävt). Flest utslag	6
1415	Stolphål	0,35	0,07	50	Brungrå lerig silt, några få stenar 0,03-0,05 m. Runt i plan.	6
1424	Kokgrop	1	0,4	30	Kompakt brunsvart siltig lera med stort inslag av sot och lite kol, enstaka stenar 0,1-0,15 m st. Rund i plan, djupt skålad i sektion. F av djurben. PM. Placerad intill mindre markfast sten.	6
1442	Stolphål	0,3			Brun lera med skärvsten.	6
1451	Stolphål					6
1458	Pinnhål					6
1464	Dike				Hålväg?	6
1470	Dike				Sentida.	6

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
1482	Lager		0,2	50	Brungrå sotig lerig silt med kol och lite småsten. Vi har på de flesta ställen grävt igenom lagret för att se anläggningarna.	6
1501	Grop	0,65			Brungrå sotig lera, kolfnyk i ytan. Lite mörkare än lagret A1482. Skuret av recent dike.	6
1507	Stolphål	0,5	0,23	50	Gråbrun lerig silt med inslag av kol. 0,5x0,25 (fortsätter in i schaktväggen), Rund i plan, U-formad profil. PK4615.	6
1512	Stolphål	0,3			Grå lera med inslag av kol.	6
1517	Stolphål	0,8			Gråspräcklig siltig lera.	6
1528	Stolphål	0,4			Otydlig stolphålsbotten? Grå lera.	6
1535	Stolphål	0,45			Gråbrun siltig lera.	6
1541	Stolphål	0,25			Brungrå siltig lera.	6
1546	Grop	0,8			Stolphål? Gråbrun lerig silt med småsten och 1 sten 0,15 m. 0,8x0,3 m framtaket.	6
1552	Stolphål	0,25	0,03	50	Stolphålsbotten. Gråspräcklig lera.	6
1559	Stolphål	0,35			Osäkert. Gråbrun lera.	6
1565	Stolphål	0,2			Botten. Brungrå lera.	6
1570	Stolphål	0,5			Skärvsten i gråbrun lerig silt. Oklar relation till lager A1482, troligen under.	6
1577	Stolphål	0,4			Gråbrun lerig silt med kolfnyk.	6
1583	Stolphål	0,5	0,1	50	Gråbrun lerig silt med skärvsten. Oklar rel. till A1482, troligen under. Grå lerig silt. Rund i plan, otydlig och ojämn i profil. Med stenskonning.	6
1642	Grop	0,7	0,4	75	Gråbrun siltig sand med inslag av kol. Flera stenar i ytan. Oval 0,7x0,5 m. I sektion raka väggar med mjuk övergång till plan botten. Övre 0,2 m innehöll gråbrun, relativt kompakt silt med stenar 0,1 m stora. Under det fanns en bottenfyllning av lucker brun sand	6
1650	Grop	1	0,4	25	Osäker, ev. stenlyft. Brungrå finsand med lite småsten. 1x0,7 m. Oval. Sektion: gråbrun grusig finsand med 2 skärviga stenar. I botten 1 sten, troligen tillmakad. Fynd av 1 spik.	6
1660	Stolphål	0,3			Gråbrun finsand.	6
1667	Stolphål	0,7			Gråbrun finsand. Centralt stenar 0,05-0,2 m.	6
1677	Stolphål	0,25			Lagerrest? Stolphålsbotten? Mörkbrun sotig silt/finsand.	6
1682	Stolphål	0,7			Gråbrun finsand. 4 stenar i ytan 0,1-0,3 m stora.	6
1689	Stolphål	0,3			Kompis med A1677 (liknande fyllning). Sotig mörkbrun finsand.	6
1696	Stolphål	0,3			Mörkbrun finsand.	6
1714	Grop				Lagerrest? Gråbrun finsand med många naturstenar <0,25 m stora.	6
1726	Stolphål	0,4			Gråbrun melerad silt med lite skärvsten.	6

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
1733	Stolphål	0,35			Sotig mörkbrun finsand.	6
1739	Stolphål	0,25			Mörkbrun finsand.	6
1745	Stolphål	0,25			Gråbrun finsand.	6
1751	Stolphål	0,4			Gråbrun siltig lera, håller fukt.	6
1758	Stolphål	0,35			Mörk brungrå siltig lera.	6
1764	Stolphål	0,35	0,01	100	Stolphålsbotten? Grå lera. Vid undersökningstillfället var marken stenhård p.g.a. torka. Troligen stolphålsbotten. Stolphålet är troligen yngre än KL A1482.	6
1771	Stolphål	0,3			Grå lera.	6
1777	Stolphål	0,45			Gråbrun siltig lera med 1 skärvsten i ytan. Håller fukt.	6
1784	Stolphål	0,45	0,05	50	Brungrå lera med skärvig och naturlig sten. Oklar relation till KL A1482. Grå lerig silt. Rund i plan, otydlig i profil. Stolphålsbotten. Sten i ytan.	6
1791	Stolphål	0,55			Brungrå finsand med småsten.	2
1799	Grop	1,2	0,27	25	Brungrå finsand/siltig sand med småsten. Sotig fyllning, inget synligt kol. Avlångt rundad i plan. Skålad profil.	2
1811	Stolphål	0,5			Brungrå finsand med småsten. 0,35x0,5 m framtaget.	2
1817	Stolphål	0,3			Brungrå finsand.	2
1823	Stolphål	0,6			Brungrå finsand med stenar i V 0,05-0,15 m stora.	2
1834	Lager	0	0,2	50	Mörk brungrå lerig silt med skärvsten och enstaka kolfnyk. Samma som A529.	1
1840	Härd	0,9	0,15	50	Mycket kol- och skärvstensrik. Mycket kol mot botten där bottenleran blivit eldpåverkad. PK1847.	1
1851	Stolphål	1,1	0,3	50	Plan: Lagerrest? Ev. stolphål i NV där sten syns. Gråbrun finsand med lite småsten. Sektion: brungrå siltig sand med småsten, båda stolphålen med stenskoning. Inslag av kol (PK) 1,1x0,9, djup 0,15, 0,3	2
1860	Stolphål	0,2	0,1		Gråbrun siltig lera.	1
1867	Stolphål	0,17	0,06		Gråbrun siltig lera.	1
1873	Stolphål	0,14	0,06		Gråbrun siltig lera.	1
1909	Pinnhål	0,03			Stör bevarad.	2
1912	Pinnhål	0,03			Stör bevarad.	2
1915	Lager				Gråbrun, lätt humös siltig sand med lite småsten.	2
1938	Stenpackning				Natursten 0,15-0,25 meter stora.	2
1944	Stensträng				Stenar 0,15-0,55 m. Stenarna ligger i lagret A1915. Troligen samtida med A890. Ev. stolphål i SV.	2

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
1958	Stolphål	0,5			Gråbrun finsand med småsten. Packning av sten 0,3 m.	2
1966	Stolphål	0,55	0,25	50	Gråbrun småstenig, kompakt siltig finsand. ca 40 % stenar (kantiga), 1 sten 0,2 m stor. Raka sidor, plan botten. Tidigare snittat av utredningsschakt. Trol. historiskt.	2
1973	Lager, historisk tid				Brungrå finsand med litet inslag av tegelkross, skärs av stolphål. I lagret finns spridda stenar 0,2-0,4 m.	2
1977	Stolphål	0,3			3 stenar 0,1 m i gråbrun finsand med småsten.	2
1998	Utgår	0,35	0,12	50	Gulgrå finsand med lite småsten. Skålad form. 0,25x0,35 m. Djurhåla? Stolphål? Stenlyft?	-
2005	Stolphål	0,5	0,15	50	Brungrå siltig finsand med lite småsten. Rundad i plan, skålad profil.	2
2012	Stolphål	0,3			Brungrå finsand med lite småsten.	2
2019	Stolphål	0,8			Stolphål??? Stor sten 0,35 m i brungrå finsand med lite småsten.	2
2037	Lagerrest	0,6			Mörkfärgning. Brungrå finsand med lite småsten.	2
2046	Stolphål	0,55			Brungrå finsand med lite småsten.	2
2054	Grop	1,1			Kokgrop? Svartbrun finsand med stort inslag av sten <0,1 m samt sot och lite kol.	2
2063	Stolphål	0,8	0,4	50	Plan: Gråbrun finsand med lite småsten. 3 stenar 0,1-0,25 m i S. Rund i plan. Sektion: stolpfärgning mörkbrun sandig silt, backfill brun sandig silt. Profilen V-formad med mjuk ""vändning"" i botten.	2
2072	Stolphål	0,45			Gråbrun finsand med lite småsten. 2 stenar i ytan.	2
2080	Stolphål	0,55			Gråbrun finsand med lite småsten.	2
2088	Stolphål	0,6			Grop? Gråbrun finsand med lite småsten.	2
2097	Stolphål	0,4	0,2	50	Plan: Gråbrun finsand med lite småsten. Sektion: mörkbrun siltig sand. Rund i plan, djupt skålad profil. PK3370.	2
2104	Stolphål	0,5			Stolpfärgning 0,2 m i diameter centralt i gråbrun finsand.	2
2121	Stolphål	0,5			Gråbrun finsand.	2
2128	Stenpackning				Nedgrävning med terrassering. F av spik. Stenar 0,2-0,4 m stora.	2
2135	Grop	1,2			Mörkbrun sotig finsand. Framtagen del 1,2x0,45 m.	2
2141	Härd	0,5			Stolphål? Sotig och kolig finsand med skärvsten.	2
2148	Härd	1,1	0,15	50	Sotig och kolig finsand med skärvsten, störst koncentration N om det markfasta blocket. Blocket är eldpåverkat. Upptar större delen av anläggningen. Form i plan oval. PM PK	2
2157	Stolphål	0,5			Ovalt. Gråbrun finsand.	2

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
2164	Grav	1,3	0,08	75	Grå lera med inslag av silt och kol, stenhård. Enstaka mindre stenar 0,03 m stora. 1,3x0,55 m, oval, gravliknande form, rundad botten. Kraftigt påverkad av plöjning.	6
2178	Kokgrop	1,5			Framtaget 1,5x0,95 m. Oval. Fyllning av mörkbrun sotig siltig finsand. I ytan finns ca 25% sten, både eldpåverkad och naturlig.	2
2188	Stolphål	0,45			Gråbrun siltig sand med småsten. Framtaget 0,45x0,25 m.	2
2203	Stolphål	0,25			Brungrå lera.	3
2209	Stolphål	0,55			Stolphål eller grop. Oval 0,35x0,55 m. djup >0,1 m. Brungrå lera.	3
2217	Stolphål	0,45			Brungrå lera.	3
2225	Stolphål	0,25			Brungrå lera.	3
2232	Stolphål	0,35			Brungrå lera.	3
2240	Utgår	0,2		20	Plan: Ev. plogspår. 1x0,2 m. Brungrå lera. Sektion: i plan syntes något som liknar en ränna, men i sektion syns inga färgskiftningar. Kan vara absoluta botten av en ränna, men går inte att se någon färgskiftning i sektion. Kan bero på att mark	-
2246	Stolphål	0,5	0,1	20	Brungrå siltig lera. Torrt, svårt att se och gräva. Rund, skålad i profil.	3
2254	Stolphål	0,35			Brungrå lera.	3
2261	Dike	1,9			Brungrå lera med lite småsten.	3
2277	Stolphål	0,4			Framtaget 0,3x0,4 m. Gråbrun finsand med 1 0,15 m stor centralt.	3
2283	Utgår				Rest av matjord mellan stenar.	-
2289	Utgår	0,4			Brungrå småstenig finsand. Rest av matjord mellan stenar.	-
2297	Stolphål	0,4	0,04	50	Brungrå siltig finsand. Skålad botten av stph.	3
2304	Stolphål	0,4			Brungrå finsand.	3
2310	Stolphål	0,3			Brungrå lera.	3
2316	Stolphål	0,25			Oval. Brungrå lera.	3
2323	Stolphål	0,5	0,3	50	Gråbrun siltig lera med lite sot och bränd lera. 3 stora stenar. Framtaget 0,3x0,6 m. Sektion med raka väggar. Botten ej nådd p.g.a. sten i schaktvägg. Stolpen har troligtvis varit spetsad och ca 0,2 m i diameter.	3
2334	Ränna	1,2			Ränna med ev. stolphål i Ö. 1,2x0,5 m. Dj >0,1 m i Ö. Brungrå lera.	3
2344	Grop	0,9			Stenar <0,4 m i V. Brungrå lera med djurben.	3
2353	Stolphål	0,25	0,1	50	Brungrå lerig silt med småsten. Skålad i sektion.	3
2358	Grop	1,1	0,25	50	Brungrå lera med sot och kol. Framtagen del 1,1x0,8 m. Skuren av A2366.	3

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
2366	Dike	2,2			Brungrå lera med 1 sten 0,2 m stor i S kanten. Bredd 2,2 m.	3
2371	Stolphål	0,35			Brungrå lera.	3
2391	Dike					6
2402	Grop					6
2413	Grop					6
2422	Grop	0,5	0,08	50	Kompakt gråbrun lera. Spadtag? I så fall spadat från V. Fynd av ben (ej tillvaratagna).	6
2429	Grop	0,45	0,1	50	Grå färg. Gråbrun lera med enstaka småstenar. Skålad form. Stolphålsbotten?	6
2437	Lagerrest	0,9			Grå mörkfärgning 0,9x0,45 m.	6
2449	Grop	0,8			Grå med mindre stenar, ca 0,08 m stora. 0,6x0,8 m.	6
2460	Grop	0,86			Kan vara två gropar, Fortsätter utanför schaktet. Grå fyllning.	6
2474	Stolphål	0,3				6
2482	Stolphål	0,3	0,2	50	Liknar A2474. Grå lerig fyllning.	6
2497	Stolphål	0,3			Grå, stenig fyllning.	6
2504	Stolphål	0,4				6
2512	Stolphål	0,4				6
2522	Stolphål	0,3			Osäkert.	6
2531	Stolphål	0,4				6
2540	Grop	0,8			Oval, 0,4x0,8 m. Grå fyllning.	6
2552	Stolphål	0,4				6
2562	Stolphål	0,35				6
2571	Stolphål	0,5	0,25	50	Gråbrun lerig silt med inslag av kol. Stor sten 0,4 m i NÖ. Rund i plan. Skålad botten och närmst lodräta väggar.	6
2581	Stolphål	0,3			Grå fyllning.	6
2590	Stolphål	0,3			Grå fyllning.	6
2596	Stolphål	0,4	0,12	100	Gråbrun sandig silt. Rund i plan med stor sten. U-formad i profil.	6
2605	Stolphål	0,38	0,03	50	gråbrun sandig lerig silt. Rund i plan, skålförmad i profil.	6
2612	Stolphål	0,3				6
2620	Stolphål	0,3			Ovalt, 0,2x0,3 m.	
2627	Stolphål	0,3			Ev. stenlyft. Ovalt, 0,2x0,3 m.	6
2634	Stolphål	0,45	0,18	50	Plan: Brun färgning, matjord. Sektion: 0,45x0,36 m (forts in i schaktväggen). Rund i plan, U-formad med platt botten i profil (brant släntade väggar). Inget antecknat om fyllningen. Bedömd som stolphål.	6

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
2641	Stolphål	0,3				6
2648	Stolphål	0,45			Med skörbränd sten.	6
2657	Stolphål	0,4				6
2664	Stolphål	0,4				6
2671	Stolphål	0,3				6
2678	Stolphål	0,4				6
2686	Stolphål	0,4			Tegel på ytan. Matjordsliknande fyllning.	6
2695	Grop	0,7	0,25	50	Plan: Matjordsliknande mörkfärgning 0,5 m i diameter. Sektion: gråbrun finsand med stort inslag av stenar, varav några skärviga. Ev. stolphål. Skålad sektion med lätt skålad botten. Svagt 8-formad = ev. omstolpat om stolphål.	6
2705	Lagerrest	0,5			Matjordsliknande fyllning.	6
2728	Stolphål	0,3			Stenar 0,1 m stora.	8
2735	Stolphål	0			Oval mörkfärgning, 0,2x0,4 m.	8
2764	Stolphål	0,4	0,1		Grå lera, skålad form.	8
2775	Brunn	2,8			Framtagen 2,8x1,5 m. Skärvsten på kanterna.	8
2785	Lager i brunn	0			Inre fyllning i brunnen A2775. Mörkbrun humös lerig silt.	8
2793	Grop	0,65			Grop eller stenlyft. 0,4x0,65 m. Gråbrun siltig lera.	8
2801	Grop	0,85			0,85x0,45 m. Grå siltig lera.	8
2811	Grop	0,85			0,85x0,4 m. Grå siltig lera.	8
2826	Stolphål	0,3	0,05	50	Plan: skärvig sten i grå lerig silt. oval 0,3x0,4 m, oval. Sektion: sten <0,05 m stora i gråbrun lerig silt. 0,2x0,3 m, skålad sektion.	6
2834	Stolphål	0,35			Grå lerig silt med småsten.	6
2841	Grop	2			Grop med tillmakad eller sprängd sten. Stora kantiga stenar blandat med brungrå lerig silt.	6
2853	Stolphål	0,3	0,2	100	Beskrivning på A695:s blankett. Kol från brunnen stolpe låg över kokgropen A695.	1
2866	Lager	0			Äldre, grått tramplager/markhorisont.	1
2905	Stolphål	0,55	0,25	50	Brungrå sandig silt med kolfnyk, småsten mot botten. Vertikala skoningsstenar i V. Oval/ rundad i plan. Branta raka väggar, plan botten.	2
2913	Stolphål	0,5			Brungrå siltig sand med småsten.	2
2921	Stolphål	0				2
2956	Grop	0,6			Gråbrun (siltig?) lera med inslag av småsten och kol. Ev. stolphål.	3
2965	Stolphål	0,2			Grå lera.	3
2970	Stolphål	0,2			Grå lera.	3

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
2976	Stolphål	0,45	0,26	50	Plan: Gråbrun lera med inslag av kol. F3444 keramik. Sektion: gråbrun lerig silt. Rund i plan, djupt skålad profil. Ben i botten (ej tillvaratagna). PK3443.	3
2984	Stolphål	0,35	0,05	50	Gråbrun lerig silt med inslag av kol och småsten. Rund i plan.	3
2994	Dike	0,5			Br. 0,5 m. Gråbrun siltig lera med inslag av kol. F av grönt buteljglas ytligt.	3
3000	Stolphål	0,4			Gråbrun lera.	3
3006	Stolphål	0,35			Gråbrun lera med inslag av kol.	3
3012	Stolphål	0,4			Gråbrun lera med inslag av kol.	3
3020	Grop	0,5			Stolphål eller grop. Framtaget 0,5x0,4 m. Gråbrun lera med inslag av kol.	3
3027	Stolphål	0,4			Stolphål eller grop. 0,4x0,3 m framtaget. Gråbrun lera med småsten.	3
3032	Stolphål	0,5	0,17	50	Dubbelt stolphål? Gråbrun lera med småsten i V. Sektionen rundad/djupt skålad. I plan något av långt rundad/oval.	3
3045	Stolphål	0,55			Gråbrun lera med småsten och lite kol.	3
3054	Stolphål	0,5			Gråbrun lera med lite småsten.	3
3062	Stolphål	0,5			Gråbrun lera med lite småsten.	3
3070	Stolphål	0,4			3 kantiga (skärviga?) stenar i ytan. Skuret av dike A3077.	3
3077	Dike	1,5			Gråbrun lera.	3
3131	Härd	0,7			Sotig siltig lera med småsten. Ev. grop. 0,5x0,7 m.	2
3149	Stenlyft	0,5	0,1	50	Stolphål? 0,5x0,4 m. Brungrå siltig sand. Rund i plan, något ojämna kanter i profil.	7
3157	Stolphål	0,3			0,25x0,3 m. Grå sandig silt.	7
3164	Stolphål	0,3			0,3x0,25 m. Grå sandig silt.	7
3170	Stolphål	0,25			Grå sandig silt.	7
3176	Stolphål	0,3	0,07	50	Grå sandig silt. Skålad form.	
3182	Stolphål	0,4			Brungrå sandig silt. 0,35x0,4 m.	7
3190	Stolphål	0			Omstolpat stolphål? Stenskonning i S av 3 stenar 0,15-0,2 m i grå sandig silt.	7
3199	Härd	0,9	0,1	50	Plan: 0,9x0,7 m. Grå kolig sotig sandig silt med lite småsten. Sektion: Gråsvart sandig silt, rikligt med kol, lins av vit lera i botten, centralt. Något otydlig i plan, skålad profil. PM	7
3207	Stolphål	0,55			Grå sandig silt. 0,45x0,55 m.	7
3214	Stolphål	0,7	0,35	50	Plan: Stolpfärgning i Ö 0,3 m stor + 0,15 m i N. Sektion: relativt tydlig nedgrävning i morän. Stolpfärgning 0,3 (i ytan 0,4) m av brungrå sandig silt. Plan botten, lätt konkava väggar. Grusig fyllning med enstaka sten som backfill. Skoning	7
3229	Stolphål	0,4		50	Sten i mitten 0,15 m stor, i gå sandig silt.	7

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
3236	Stolphål	0,5			Grå sandig silt.	7
3244	Utgår	0,5		50	Plan: Grå sandig silt. Sektion: lös matjord mellan stenar. Djurben. Ojämn form. Rester av matjord mellan stenar.	-
3252	Lagerrest	0,5		50	Plan: Stor sten 0,2 m i S. Grå sandig silt med kolkoncentration i mitten. Sektion: Liten kolfläck.	7
3259	Stolphål	0,25	0,1	50	Grå sandig silt. Rund i plan, skålad profil.	7
3265	Utgår	0,15		50	Grå sandig silt.	-
3271	Stolphål	0,4	0,15	50	Inmätning: 0,4x0,35 m. Grå sandig silt. Undersökning: 0,3 m i diameter. Botten av stolphål, skålad form. Rund i plan. Brungrå sandig silt.	7
3280	Stolphål	0,3	0,1	50	Gråbrun sandig silt. Rund i plan, skålad profil.	7
3287	Stolphål	0,5			Stolphål eller stenlyft. 0,4x0,5 m. Brungrå sandig silt.	7
3302	Stolphål	0,5	0,1	50	Plan: 0,5x0,4 m. Gråbrun småstenig silt med 1 sten 0,1 m stor i V. Sektion: brungrå siltig sand med enstaka skörbränd sten i ytan. Sphbotten. Skålad form.	7
3311	Utgår	0,4		50	Plan: Småstenig gråbrun silt. Sektion: djurhåla fylld med lös, rotig matjord,	-
3318	Stolphål	0,25	0,1		Småstenig gråbrun silt.	7
3333	Stolphål	0,45			Brungrå småstenig lerig silt med 2 stenar <0,1 m i N.	4
3341	Stenlyft	0,3	0,1	50	brun sand, relativt porös.	4
3360	Grop	0,55			Stolphål? Gråbrun småstenig lerig silt. 3 stenar 0,15-0,2 m stora i kanterna, trol. i sterilen.	4
3378	Stolphål	0,3	0,1		Osäkert. Skålad form. Gråbrun lerig silt med småsten.	5
3389	Stolphål	0,35			Brungrå lerig silt med småsten.	5
3395	Utgår	0,4		50	Brungrå lerig silt med småsten. 3 stenar i ytan 0,05-0,2 m stora. Undersökning: kan vara koncentration av kulturlager runt en sten, men det går inte att avgränsa.	-
3402	Stolphål	0		40	Plan: Brungrå lerig silt med småsten. 1 sten 0,3 m i ytan. Inslag av kol. Sektion: mörkbrun lerig silt med kolfnyk koncentrerat till södra delen. Inga tydliga avgränsningar.	5
3411	Härd	1,2		50	Plan: Sten och skärvsten. Lite kol i ytan. Brungrå lerig silt med småsten. I kanterna rullsten 0,2 m, centralt skärvsten. Sektion: skärvig sten blandat med obrända stenar, enstaka kolfnyk i grå sandig silt. Kompakt. Fynd av ben (ej tillvaratagna)	5
3464	Stolphål	0,4	0,1	50	Plan: Brungrå lerig silt med stenar ca 0,05 m stora. Sektion: brungrå grusig sandig silt, stenhård. Stenar i ytan 0,07-0,1 m stora.	5
3471	Stolphål	0,2			Grå lerig silt.	5

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
3477	Grop	0			Stor grop med djurben i ytan. Grå lera med spridda stenar 0,2 m stora, överlagras av stenpackning.	5
3484	Dike	1,4			Grå lera.	5
3492	Grop	0,4			Stolphål eller liten grop packad med naturliga stenar 0,05-0,1 m stora.	5
3499	Stolphål	0,25			0,2x0,25 m. Grå lera med en liten sten (0,03 m stor).	5
3505	Grop	2,8	0,3	100	Två gropar som går ihop, går inte att av göra vilken som är vilken i ytan. Spridda djurben i ytan. 2,8x2,4 m framtaget. Undersökta med maskin p.g.a. extrem torka. Grå lera med enstaka kol- och benfnyk. Skålad form.	5
3523	Lager, historiskt?	0	0,15		Alla anläggningar utom de stora groparna, diket och A3492 syntes i A3523. Överst i V är det endast som en grå hinna på morän, i sektionen är det 0,5 m tjockt. Brungrå siltig lera med inslag av spridd skärvsten och lite bränd lera.	5
3527	Röjningsröse	3,8			i/över A3523. Stenar 0,15-0,3 m stora i 1-2 skikt. F av slipsten och spik ytligt. 3,8x1,6 m framtaget.	5
3548	Stolphål	0,4			Brungrå lerig silt med småsten.	5
3555	Stolphål	0,45	0,3	100	Plan: Härd? Grop? 0,95x0,7 m. Brungrå lerig silt med stort inslag av kantiga (skärviga?) stenar <0,15 m stora. Sektion: mörkbrun siltig sand. Otydlig i plan U-formad i profil. Stenskonig.	5
3566	Stolphål	0,45	0,25	50	Stolphål? 0,75x0,5 m. Brungrå lerig silt med spridda naturstenar 0,05 m stora och 1 sten 0,35 m i V. Oklar relation till A4189. Eventuellt omstolpat. Snittad: mörk gråbrun lätt humösa finsand med inslag av kol och bränd lera. Skonsten 0,1-0,3 m.	5
3583	Stolphål	0,5			Brungrå lerig silt med grus.	5
3590	Stolphål	0,3	0,05	50	Plan: Grå siltig lera med 1 sten 0,1 m stor i Ö. Djup >0,1 m. Sektion: Gråbrun sandig silt. Rund i plan, skålformad profil. Botten av litet stolphål.	5
3597	Stolphål	0,3	0,13	50	Plan: Brungrå lerig silt med grus. Sektion: brun sandig silt, liknar matjorden. Sentida? Rund i plan, U-formad i profil.	5
3604	Stolphål	0,5	0,13	50	Plan: Grå siltig lera med 1 sten 0,15 i Ö. Djup >0,15 m. Sektion: grå sandig silt. ≈,6x0,7 m i plan, djup 0,13. Något ojämn och otydlig både i plan och i profil.	5
3612	Stolphål				Gråbrun lerig silt. Sentida tegel i fyllningen. 3 stenar 0,05 m och 1 sten 0,2 m stor i Ö.	5
3620	Grop	4,2			Nedgrävning med spridda uppstickande naturstenar 0,05-0,15 m stora. 4,2x0,9 m framtaget.	5

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
3628	Utgår	0,3		50	Grå siltig lera med skärvstenskross. Lucker i ytan. Undersökt: kan vara en sönderplöjd rest av något, men det grå inte att avgöra då det endast var lite mörkare på ytan.	-
3635	Stolphål	0,45	0,02	50	Troligen från historisk tid. Knorvig grå lera, 1 lersten i SV. Sot- och kolfläck utan djup.	5
3643	Röjningsröse				Nedgrävning med ca 0,2 m stora naturstenar i anslutning till markfasta stenar. I grå lera.	5
3666	Stolphål	0,2	0,1	50	Gråbrun siltig lera med sot och kol. Rund i plan, raka väggar, plan botten.	5
3711	Lager, äldre matjord				Äldre matjord. Gråbrun lerig silt med lite småsten.	5
3722	Röjningsröse				Odlingstenar 0,1-0,3 m stora i A3711.	5
3748	Utgår	0,25		50	Plan: gråbrun lerig finsand.	-
3754	Stenlyft	0,3				5
3765	Stenlyft	0,35			Småstenig lerig silt.	5
3772	Stolphål	0,35	0,15		Gråbrun kompakt småstenig finsand. Djupt skålad.	5
3784	Röjningsröse				Odlingsten 0,05-0,2 m stora i äldre matjord A3846.	5
3790	Stolphål	0,35			Grå siltig lera.	5
3797	Grop	0,6	0,1	50	Grop fylld med sten 0,1 m stora i brungrå lerig silt. Sektion: grop kantade med sten, fylld med brun sandig silt (matjord?). 1 skärva y rödgods mot botten. Plan botten.	5
3807	Utgår	0,75		50	Plan: Dubbelt stolphål? Grå lera. Sektion: syntes som två fläckar i plan men endast ett tunt lager 0,01 m syntes i sektion. Sönderplöjda stolphål?	-
3823	Stolphål	0,35			Grå lera med 2 småstenar.	5
3832	Lager				Väg? Grå siltig lera med grus och småsten <0,1 m stora.	5
3840	Stolphål	0,4			Framtaget 0,25x0,4 m. Grå lerig silt. 1 skärvsten 0,1 m stor i SV.	5
3846	Lager, äldre matjord				Äldre matjord. Gråbrun silt.	5
3883	Stolphål	0,3	0,08		Gråbrun lerig silt. Raka sidor (?) plan botten.	
3891	Ränna	0,7	0,35	20	Plan: 0,3-0,6 m bred. Brungrå lerig silt med spridda småstenar. Sektion: 3x0,3-0,7 m. Oregelbunden i plan, U-formad profil (enligt ritningen brant sluttande väggar och plan botten!) Övre lagret mörk gråbrun siltig lera (A3891) Undre lagret lerigt. Inslag av kol.	6
3918	Stolphål	0,2			Gråbrun lerig silt.	6
3925	Stolphål					6
3933	Stolphål	0,4			Gråbrun lerig silt. Sitter ihop med A3942.	6

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
3942	Ränna	0,4			0,15x0,4 m. Gråbrun lerig silt, något ljusare än A3933.	6
3948	Stolphål	0,5			Brungrå lerig silt. 1 sten 0,15 m i S.	6
3956	Grop	1,35	0,23	50	Plan: 1,3x1,2 m. Gråbrun lerig silt. Kulturlagerrest? Sektion: gråbrun sandig lerig silt med fläckvisa kolkoncentrationer. F av lerklining (GF4482). 1,35x1,1 m. Avlång i plan, skålformad i profil. PK4481. Stor grop med två stolphål i SÖ (A4489)	6
3983	Stolphål	0,45			0,2x0,45 m.	6
3992	Stolphål	0,35			Mörk gråbrun lerig silt.	6
4001	Ränna	3	0,25	20	Plan: Ränna med stolphål och grop. Gråbrun lerig silt, i gropen syns kol och bränd lera. Sektion: 3x0,3-0,8 m, avlång, rundad i plan Övre lagret lucker mörkbrun/grå lerig silt (A4001) Undre lagret (A4457) ljusbrun flammig slitig lera med kol	6
4026	Stolphål	0,4	0,16	50	Plan: Avlång, ränna? 0,2x0,4 m. Mörk, gråbrun lerig silt. Sektion: gråbrun sandig lerig silt 0,28x0,46 m. Avlång rundad i plan, skålformad i profil. Stolphålsbotten.	6
4036	Stolphål	0,45	0,18	50	Plan: Gråbrun lerig silt, 1 sten 0,2 m stor. Sektion: gråbrun sandig lerig silt. Rund i plan, U-formad i profil. Stenskoning.	6
4045	Stolphål	0,2			Gråbrun lerig silt.	6
4050	Stolphål	0,4			Gråbrun lerig silt. Avlång 0,2x0,4 m. Ränna?	6
4058	Stolphål	0,5			Gråbrun lerig silt med 3 uppstickande stenar.	6
4066	Grophus	2,5	0,15	20	Gråbrun siltig lera med kol, bränd lera och djurben. I V väggen finns två stenar 0,3 m stora. Anläggningen är rektangulär, kanterna skarpa och väggarna brant släntade. Fynd av bränd lera och djurtand. PM.	6
4084	Stolphål	0,3			Gråbrun lerig silt.	6
4092	Stolphål	0,2			Gråbrun lerig silt med småsten.	6
4099	Stolphål	0,2			Gråbrun lerig silt.	6
4106	Grop	0,7			0,7x0,5 m. Grop med 1 kantig sten i lerpäckning. Stenen är flat och rektangulär, 0,12x0,3 m stor. Gråbrun lerig silt.	6
4122	Ränna	1,3			Gråbrun lerig silt. 1,3x0,2 m.	6
4130	Lager				Gråbrun, lätt humös lerig silt med spridda småstenar. Inslag av kol, djurben och bränd lera.	6
4189	Lager, historiskt?				Stenigt område. Stenar 0,1-0,3 m. Ev. anläggning.	5
4238	Stolphål	0,5	0,3	50	Gråbrun sand, svagt humös och mörkare stolpfärgning 0,25 m br och 0,2 dj. Stort inslag av knytnävsstora stenar. Raka väggar, relativt plan botten.	6

Anr	Typ	Stl/m	Dj/m	Undersökt %	Beskrivning	Delområde
4246	Stolphål	0,4			Gråbrun finsand, 2 stenar <0,1 m i ytan.	6
4257	Stolphål					6
4265	Ränna	1,3	0,13	35	Kompakt mörkgrå siltig lera. Oregelbundet avlång 1,3x0,2 m. Djup 0,05-0,13 m. Eventuellt spadad. Husränna med ev. små stolphål.	6
4280	Grop	1,25	0,1	50	Gråbrun lerig silt, i botten 3 stenar 0,15-0,4 m stora. Sluttande väggar och någorlunda plan botten. Mellanstenen troligen ditlagd och sedan nedtryckt i undergrunden av tryck uppifrån.	6
4289	Stolphål					6
4332	Grop	0,6			Grop eller stolphål. Gråbrun lerig sand med 2 stenar <0,25 m stora i Ö.	6
4340	Stolphål	0,4			1 sten 0,15 i NÖ. Gråbrun lerig sand.	6
4347	Stolphål	0,4			Gråbrun lerig sand.	6
4355	Grop	0,8			gråbrun kompakt lerig sand med enstaka stenar < 0,05 m stora.	6
4367	Stolphål	0,7	0,2	75	Plandokumentation: grusig lerig silt med stort inslag av sten <0,25 m. Sektion: gråbrun sand, sandigare vid stenarna. Sten <0,3 m stora. Lodräta kanter, oregelbunden botten. Stolpfärgning i södra delen 0,15-0,2 m br.	6
4377	Stolphål	0,4	0,06	50	Lite grusig gråbrun finsand, ljusare än A4367 intill. Formen nästan rund.	6
4457	Lager i anl.	3	0,1		Bottenlager i A4001. Ljusbrun flammig slitig lera med kolfläckar. PM och PK. Ränna med stolphål och grop. Gråbrun lerig silt, i groppen syns kol och bränd lera. 3x0,3-0,8 m, avlång, rundad i plan, sluttande mot N i profil. Övre lagret lucker mörk	6
4483	Stolphål	0,3	0,1	50	i kanten av groppen A3956. Igenfylld med samma material. Brungrå lerig silt m inslag av kol.	6
4489	Stolphål	0,18	0,18	50	i kanten av groppen A3956. Igenfylld med samma material. Brungrå lerig silt m inslag av kol.	6
4510	Stolphål	0	0		Troligt stolphål, endast delvis framtaget i sektion genom KL A4130.	6
4561	Lager i anl.	0,7	0,15		Äldre lager mot botten av A3891. Ljusbrun lerig silt med enstaka kolfnyk.	6
4583	Stolphål	0,3	0,1	50	Brun sandig silt, rund i plan, skålad profil.	6
4800	Lager		0,1		Brungrå lerig silt med inslag av kol och enstaka skärvsten.	1

Bilaga 3. Fyndtabell

Fnr	Material	Typ	Antal	Mått/mm	Kontext	Beskrivning
550	Keramik	kärl	1	28x26x10	A549	Östersjökeramik. Mynningen är inåtböjd med en markerad kant. Relativt finmagrat, välbränt.
551	Bergart, diabas	malsten	1	58x46x36	A549	malsten i diabas, fragment med 1 tydlig fasett.
664	Bränd lera	lerklining	3		A627	keramik?
914	Keramik	kärl	2	19x15x7	A890	Mynningsskärva, spjälkad. Feldbergkeramik? (senare delen av 700-talet till första hälften av 800-talet) eller slutet av förromersk järnålder.
1713	Bergart	ev. bearbetad	1	120x05x60	A1482	Osäker. Fin rundad sten med ev. skålgrop, typ lommesten
1984	Metall, bly	föremål	1	53x38x5	A1973	Fragment av en platta, nästan av mitt på. Ej konserverad
2149	Ben				A2148	Brända ben. Saknas
2149	Bergart, sandsten	slipsten	1	44x37x9	A2148	Fragment, slät slipad yta, sandsten, något skadad av verktyg eller maskin vid u.
2322	Bergart, flinta	eldslagningssten	1	19x17x15	vid A2316	Rensfynd. Omarbetat, äldre föremål. Spår av tryckteknik. Mörkgrå.
2833	Keramik	rumpkakel	1	32x28x8	S2713	Schaktfynd.
2884	Bergart	Kvarnsten			A890	Troligen vridkvarn, underliggare. 0,3x0,4 m, h 0,25. Hålet är rakt borrarat, 5,5 cm i diameter, med vridmärken. Relativt grovt huggen.
2993	Keramik	kärl	3		A2976	Oornerade bukskärvor datering från förromersk järnålder till och med vikingatid.
3140	Ben					Brända ben.
3369	Metall, järn	föremål	1	134x22x22		Ev. spiskrok eller liknande. Ej konserverad
3420	Bränd lera	lerklining	2		A3411	Med gräsavtryck.
3444	Ben					Brända ben.
3445	Ben					
3459	Bränd lera		3		A2323	
3534	Bergart, sandsten	slipsten	1	100x80x20	A3527	Fragment, med slipspår på ena sidan, avspaltad på den andra sidan, sandsten.
4225	Ben					2 påsar, från grav.
4237	Bergart, sandsten	förarbete	1	120x85x68	A2695	Sandsten med flera avspaltningar,
4317	Ben					tand

Fnr	Material	Typ	Antal	Mått/mm	Kontext	Beskrivning
4319_1	Bränd lera		14		A4066	1 liten bit är rödare och slätare, möjligen keramik.
4319_2	Lerkalk		3		A4066	Mycket luftiga och porösa.
4401	Bergart	slipat stenfragment	1	23x18x5	A953	Litet fragment av glätt-, mal- eller slipsten.
4402	Metall, järn	spetsfragment	1	20x9x6	A953	Liten järnspets, troligen från jordbruksredskap, historisk tid. Påträffad ytligt. Ej konserverad
4458	Ben					Tand i undre lagret A4001.
4465	Ben					Brända ben?
4482	Bränd lera	lerklining	8		A3956	Med gräsavtryck
4559_1	Bränd lera	lerklining	8		A4130	Med gräsavtryck, 2 bitar plana och tunna.
4559_2	Lerkalk		1		A4130	Luftig och porös,
4567	Bränd lera	lerklining	5		A3891	med pinnavtryck. Två bitar är tunna och platta, liknande keramik, men utan magring.
4576	Bränd lera		2		A1642, övre lagret	Möjligen delar av ugnsvägg. Största biten har en slät sida.
4576	Sintrad lera		4		A1642, undre lagret	Möjligen delar av ugnsvägg. Största biten har en slät, lerig sida.
4600	Ben				A3505	

Bilaga 4. Osteologisk rapport

Osteologisk analys av djurben från RAÄ Ekeby 113, Ekeby socken i Närke

Beställare: Arkeologgruppen AB, AG 2018_22

Osteologisk analys Arkeologikonsult AB: Agneta Flood

MATERIAL OCH RESULTAT

Arkeologikonsult har på uppdrag av Arkeologgruppen utfört en osteologisk analys av benmaterialet från förundersökningen av en bronsåldersboplats RAÄ Ekeby 113 inom fastigheten Ekeby Prästgård 1:7 i Närke.

De arkeologiska lämningarna som innehöll benmaterial utgjordes av gropar, stolphål, kulturlager och en ränna. Majoriteten av det osteologiska materialet utgjordes av obrända djurben men en av groparna (4367) innehöll några få brända ben. Den sammantagna vikten för materialet var 239,1 gram, fördelat på åtta kontexter. Det obrända materialet var tort och bräckligt och större benslag hade fragmenterat till mindre bitar. Endast delar från nötkreatur kunde identifieras till benslag och arten utgjorde majoriteten av materialet. Därutöver förekom enstaka benslag från mellanstort däggdjur, som möjligen kan tillhöra svin. Framförallt utgjordes materialet av köttrika delar, d.v.s. rester av delar som kan ha utgjort matavfall. Delar av köttfattiga delar såsom tänder och tåled förekom emellertid också.

Benmaterialet i flertalet av de åtta kontexterna var sparsamt, förutom i A2164 som innehöll fler och större delar. Den södra delen av denna anläggning innehöll delar från de bakre extremiteterna (lårben, skenben) av ett nötkreatur och den norra delen innehöll delar från de främre extremiteterna (överarmsben, armbågsben, strålben).

Kontext	Fnr	Art	Vikt (g)	Benslag	Antal fr.	kommentar
A1642	4576	Nötkreatur	15,7	Mellanfotsben 1 fr. (metatarsal diafys)	1	
				Rörben 1 fr.	1	
A2164	4225 Norra	Nötkreatur	103,2	Lårben 1 fr. (femur caput)	1	
		Nötkreatur		Skenben 5 fr. (tibia distal 3 fr. diafys 2 fr.)	5	
		Nötkreatur		Rörben 61 fr.	61	
	4225 Södra	Nötkreatur	98,1	Överarmsben 1 fr. (humerus distal dx)	1	
		Nötkreatur		Strålben 2 fr. (radius proximal dx 1 fr. diafys 1 fr.)	2	
		Nötkreatur		Armbågsben (ulna proximal dx)	1	
		Nötkreatur		Rörben diafys 33 fr.	33	
A2358	3445	Mellanstort däggdjur	5,2	Rörben diafys 1 fr.	1	Möjligen överarmsben från svin.
		Däggdjur	9,1	Rörben 36 fr.	36	
A2976	3444	Nötkreatur	2,3	Tåled 3 1 st. (phalanx 3)	5	Fragmenterat i 5 delar.
A4066	4317	Däggdjur oident.	0,1	Tandkrona 1 fr.	1	
A4130	4559	Nötkreatur	4,4	Kindtand 1 st. (molar)	13	Fragmenterat i 13 delar.
A4367	4465	Däggdjur oident. (br)	0,3	Rörben 4 fr.	4	
A4457	4458	Nötkreatur	0,7	Kindtand 1 fr. (krona molar)	1	Fragmenterat i 5 delar
Summa:			239,1		167	

Tabell 1. Osteologisk sammanställning av benmaterial från förundersökningen av bronsåldersboplats RAÄ Ekeby 113, Ekeby Prästgård 1:7, Ekeby socken, Närke.

Bilaga 5. Vedartsanalys

ProjektId 1924_2

Närke, Kumla, Ekeby socken, Ekeby Prästgård 1:7, Fornlämning Ekeby 113, Boplats

A510, PK539, SKÄRVSTENSFLAK

Endast en mindre mängd silt och humus på träkolet. Eken var en liten flisa som inte kunde tas tillvara. Granen kom från stam, troligen kärnved. För datering valdes träkol av björk.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran	Björk	Ek*
0,4	0,4	17	17	12	4	1

* ej tillvaratagen

A1840, PK4847, GROPHÄRD

Provet bestod av 4,3 g fuktig kulturjord, Efter flotering återstog 1,7 g träkol. De 9 fragmenten av al kom från snabbvuxen, ung al.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Al
1,7	1,7	9	9	9

A2097, PK3370, STOLPHÅL

Tre små fragment av träkol inbäddade i silt. Eken var från kärnved. Provet är inte avsett för datering.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Björk	Ek*
0,1	0,1	3	3	2	1

* ej tillvaratagen

A2164, PK2265, GROP

Provet bestod av 2,1 g grå silt med fastsittande träkol. Efter rensning återstod 0,1 g. Träkolet utgjordes av ett större fragment samt fyra mindre sekundärt fragmenterade stycken alla med färska brottytor.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Hassel
0,1	0,1	5	5	5

A2976, PK3443, STOLPHÅL

Lite prov. Träkolet var rent och fritt från inslag av silt. Björkfragmentet för litet för datering. Eken kommer från kärnved, varför en viss egenålder är att räkna med vid bedömning av dateringsresultatet.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Björk	Ek
0,1	0,1	4	4	1	3

A3199, PK3676, HÄRD

Rent träkol. Träkolet kommer från välvuxen ung al. Egenåldern bedöms inte överstiga 30 år.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Al
1,9	1,9	18	18	18

A3956, PK4481, GROP I HUSGAVEL

Rent träkol från kärnved av ek. Egenåldern kan i detta fall vara hög, varför en korrigering av dateringen på 50 ± 25 år kan vara lämplig

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Ek
0,1	0,1	3	3	3

A4066, PK4316, LAGER I GROPHUS

Träkol med ett kraftigt inslag av inbäddad silt. Träkolet, som kom från välvuxen stam, var skört och föll samman i småflis under analysen.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran
0,1	0,1	6	6	6

Våren år 2017 genomfördes en förundersökning av fornlämningen varvid två prover analyserades.

AnlNr	Provnr	Anläggning	Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran	Björk	Ek	Lönn	Kommentar
A416	PK421	Skärvestenshög	0,3	0,3	7	7			7		Kärnved. Beta-467215 3080 $\pm$ 30 BP
A4	PK 1	Kulturlager	0,1	0,1	4	4	1	1	1	1	

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(highest probability ranges: INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -26.5$ o/oo)

Laboratory number **Beta-505665**

Conventional radiocarbon age **3260 ± 30 BP**

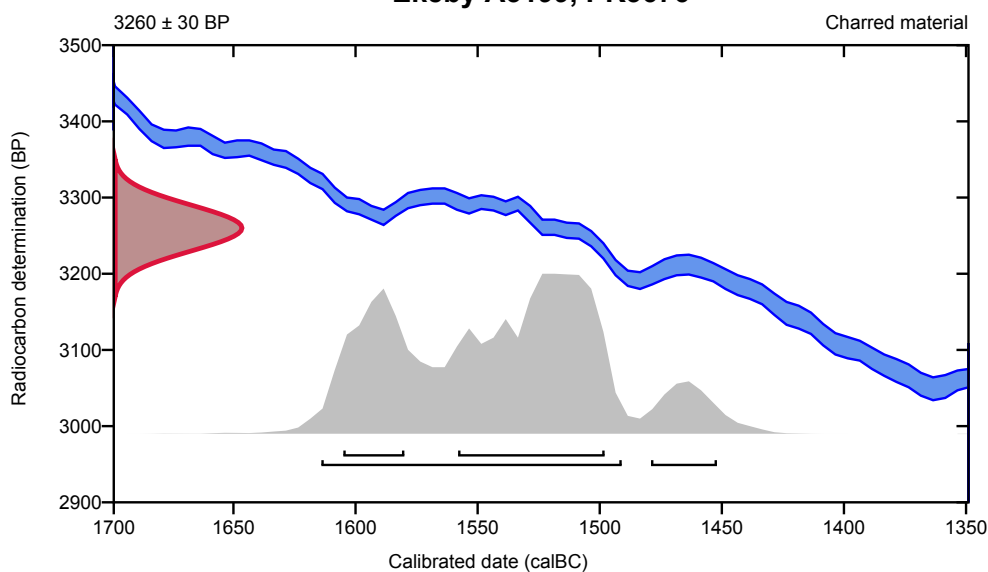
95.4% probability

(87.8%)	1616 - 1493 cal BC	(3565 - 3442 cal BP)
(7.6%)	1481 - 1454 cal BC	(3430 - 3403 cal BP)

68.2% probability

(48.5%)	1560 - 1500 cal BC	(3509 - 3449 cal BP)
(19.7%)	1607 - 1582 cal BC	(3556 - 3531 cal BP)

Ekeby A3199, PK3676

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. Radiocarbon, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(highest probability ranges: INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -26.5$ o/oo)

Laboratory number **Beta-505666**

Conventional radiocarbon age **1070 $\pm$ 30 BP**

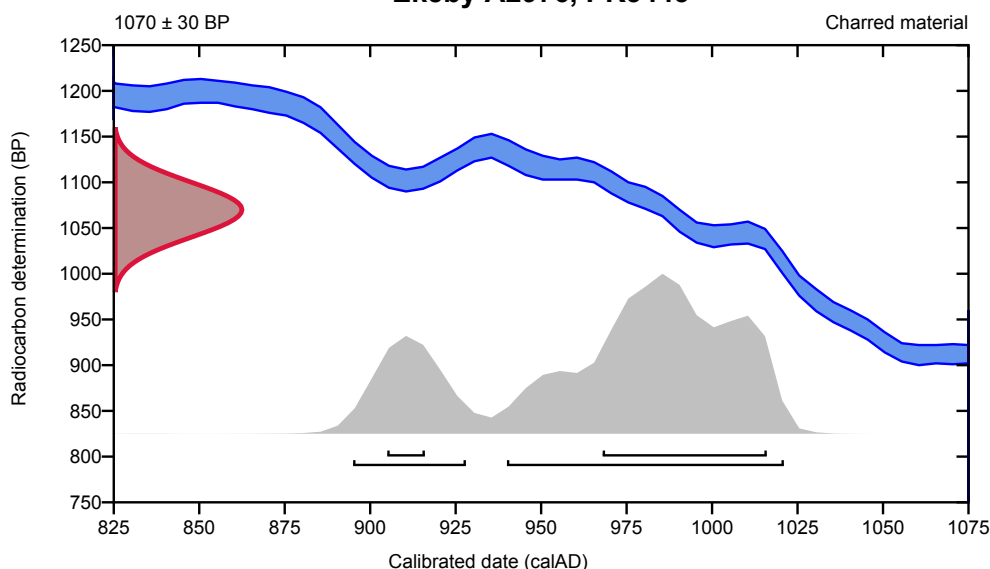
95.4% probability

(74.5%)	940 - 1021 cal AD	(1010 - 929 cal BP)
(20.9%)	895 - 928 cal AD	(1055 - 1022 cal BP)

68.2% probability

(58.8%)	968 - 1016 cal AD	(982 - 934 cal BP)
(9.4%)	905 - 916 cal AD	(1045 - 1034 cal BP)

Ekeby A2976, PK3443

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. Radiocarbon, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(High Probability Density Range Method (HPD): INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -26.5$ o/oo)

Laboratory number **Beta-505667**

Conventional radiocarbon age **1560 $\pm$ 30 BP**

95.4% probability

(95.4%) 420 - 564 cal AD

(1530 - 1386 cal BP)

68.2% probability

(52.6%) 430 - 493 cal AD

(1520 - 1457 cal BP)

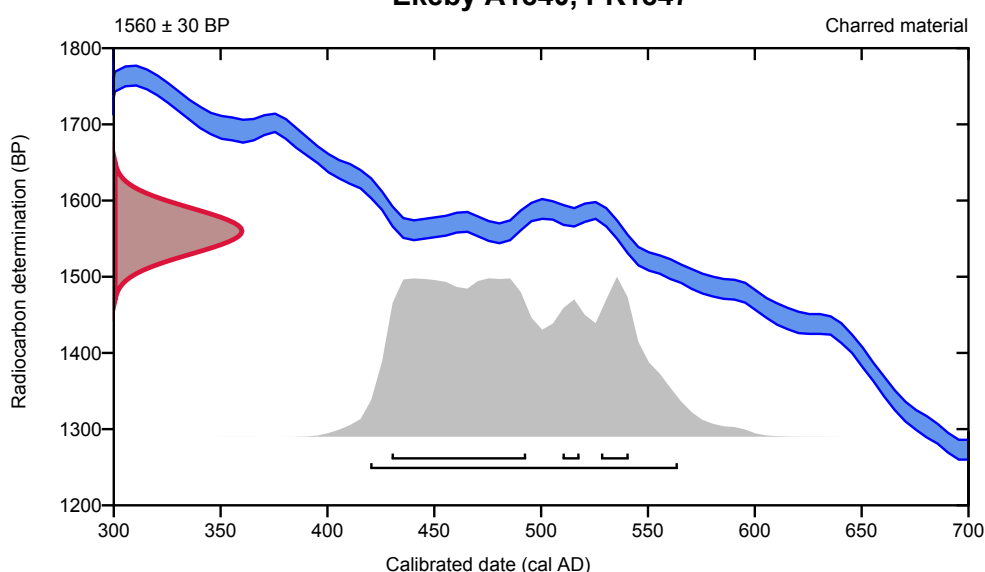
(10.2%) 528 - 541 cal AD

(1422 - 1409 cal BP)

(5.4%) 510 - 518 cal AD

(1440 - 1432 cal BP)

Ekeby A1840, PK1847

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. Radiocarbon, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(highest probability ranges: INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -24.7$ o/oo)

Laboratory number **Beta-505668**

Conventional radiocarbon age **1150 $\pm$ 30 BP**

95.4% probability

(95.4%) 776 - 971 cal AD

(1174 - 979 cal BP)

68.2% probability

(31.9%) 916 - 967 cal AD

(1034 - 983 cal BP)

(25.1%) 864 - 904 cal AD

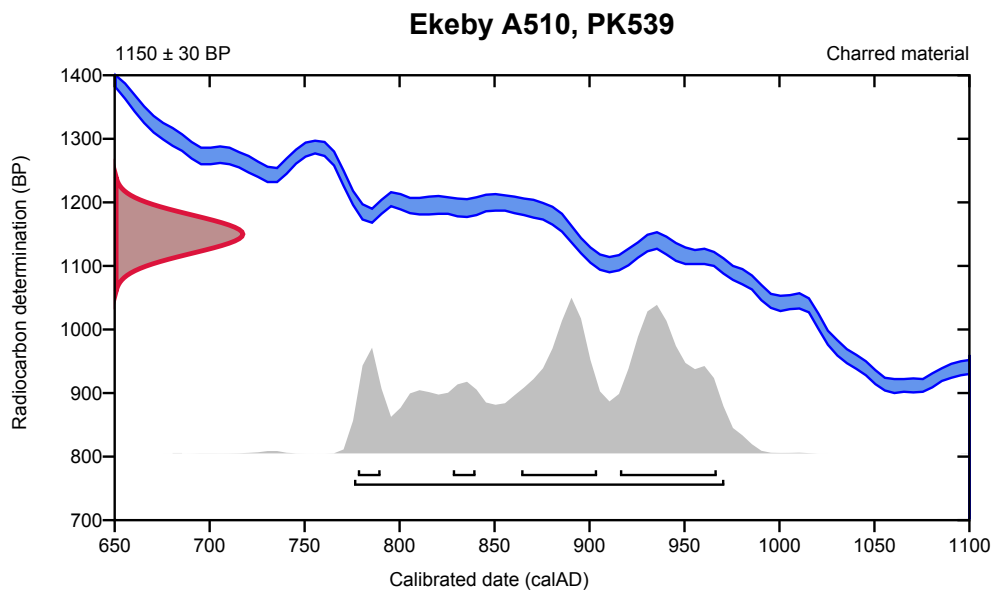
(1086 - 1046 cal BP)

(6.3%) 778 - 790 cal AD

(1172 - 1160 cal BP)

(4.9%) 828 - 840 cal AD

(1122 - 1110 cal BP)

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. Radiocarbon, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(highest probability ranges: INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -27.0$ o/oo)

Laboratory number **Beta-505669**

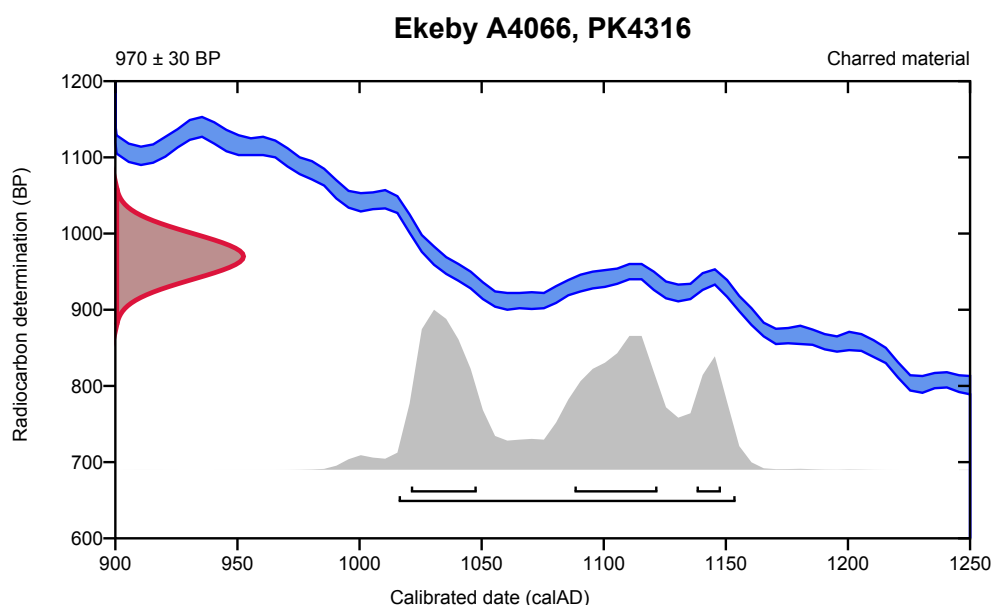
Conventional radiocarbon age **970 $\pm$ 30 BP**

95.4% probability

(95.4%) 1016 - 1154 cal AD (934 - 796 cal BP)

68.2% probability

(31.4%)	1088 - 1122 cal AD	(862 - 828 cal BP)
(28.3%)	1021 - 1048 cal AD	(929 - 902 cal BP)
(8.4%)	1138 - 1148 cal AD	(812 - 802 cal BP)

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. Radiocarbon, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(highest probability ranges: INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -24.0$ o/oo)

Laboratory number **Beta-505670**

Conventional radiocarbon age **2080 $\pm$ 30 BP**

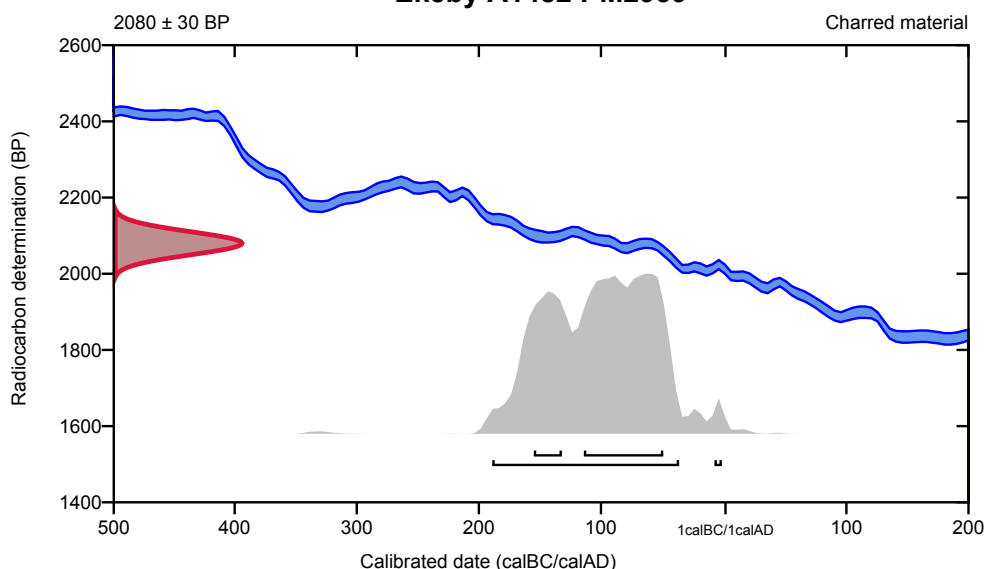
95.4% probability

(94.5%)	191 - 38 cal BC	(2140 - 1987 cal BP)
(0.9%)	9 - 3 cal BC	(1958 - 1952 cal BP)

68.2% probability

(51.9%)	116 - 51 cal BC	(2065 - 2000 cal BP)
(16.3%)	157 - 134 cal BC	(2106 - 2083 cal BP)

Ekeby A1482 PM2939

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. *Radiocarbon*, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, *Radiocarbon*55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(High Probability Density Range Method (HPD): INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -27.0$ o/oo)

Laboratory number **Beta-505672**

Conventional radiocarbon age **900 $\pm$ 30 BP**

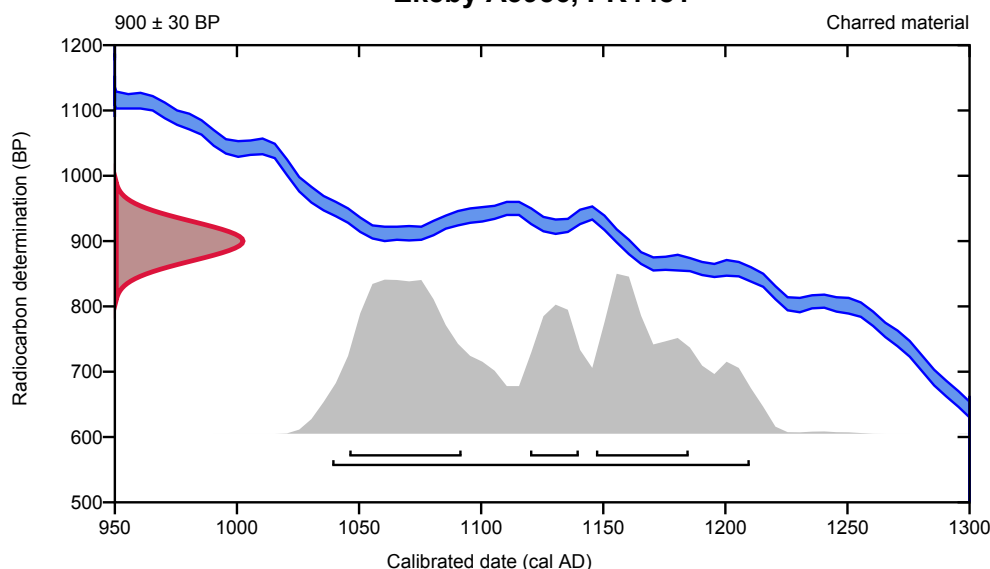
95.4% probability

(95.4%) 1039 - 1210 cal AD (911 - 740 cal BP)

68.2% probability

(33%)	1046 - 1092 cal AD	(904 - 858 cal BP)
(23.5%)	1147 - 1185 cal AD	(803 - 765 cal BP)
(11.8%)	1120 - 1140 cal AD	(830 - 810 cal BP)

Ekeby A3956, PK4481

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. Radiocarbon, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(highest probability ranges: INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -25.7$ o/oo)

Laboratory number **Beta-508339**

Conventional radiocarbon age **3370 $\pm$ 30 BP**

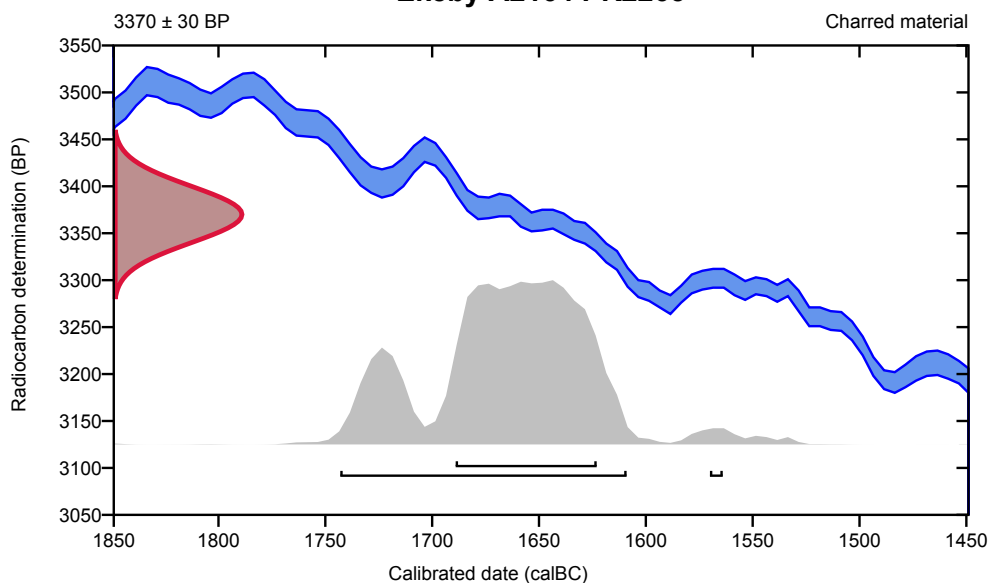
95.4% probability

(94.8%)	1745 - 1611 cal BC	(3694 - 3560 cal BP)
(0.6%)	1572 - 1566 cal BC	(3521 - 3515 cal BP)

68.2% probability

(68.2%)	1691 - 1625 cal BC	(3640 - 3574 cal BP)
---------	--------------------	----------------------

Ekeby A2164 PK2265

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. *Radiocarbon*, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, *Radiocarbon*55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Bilaga 7. Makroskopisk analys av jordprover från Ekeby sn 113, Kumla, Närke

TEKNISK RAPPORT

Jens Heimdahl, Arkeologerna SHM 2018-09-17

BAKGRUND

Under den arkeologiska förundersökningen av bronsålderslämningarna vid Ekeby kyrka, RAÅ 113, Kumla kommun, Örebro län, insamlades åtta jordprover för makroskopisk analys. De provtagna anläggningarna bestod av boplatlämningar (kokgrop, skärvstensflak, hus, väggrännor) samt en större skärvstenshö. Målsättningen med analysen var att med hjälp av det makroskopiska innehållet komplettera de arkeologiska tolkningarna, och inför en eventuell vidare undersökning göra en bedömning av lämningarnas potential för denna typ av analyser. Analysen har också syftat till att finna förkolnat material med kort egenålder lämpligt att datera med ¹⁴C-analys.

METOD OCH KÄLLKRITIK

Provtagningen genomfördes dels av arkeologerna under utgrävningen, dels av undertecknad vid ett fältbesök 29 maj. Inkomna till laboratoriet preparerades proverna genom flotation och våtsiktning enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986). Våtsiktades skedde i siktare med minsta maskstorlek 0,25 mm. Efter floteringen förvarades materialet i vatten till dess analys under stereolupp kunde ske. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers et al. 2009) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

Av innehållet av levande rottrådar och daggmaskkokonger är det tydligt att den provtagna jorden utgör delar av aktiva biologiska horisonter där material av mindre fraktioner kontinuerligt har omlagrats till nutid. Därmed är endast det förkolnade materialet i provet rimligt att tolka som tillhörande den arkeologiska lämningen.

ANALYSRESULTAT

I tabellen har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1-3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1-5 st) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. Allt vegetabiliskt material i tabellen är förkolnat.

FU Ekeby Kumla		PM	2938	2936	2937	2935	1482	4459	4560	4616
		A	539				2939	4457	4130	1424
		Kontext	Skärvstenshög			Skärvstensflak	Kulturlager under A953	Vägränna	Kulturlager över hus i öst	Kok? Grop
		Volym (l)	2	1,7	1,5	1,8	2,5	0,7	1,4	3
Förkolnade vedartade växter		Träkol	00	00	000	000	00	00	00	00
		Kvist/knopp	0	0						
Förkolnade örtartade växter		Förkolnade strån och örtdelar								0
Animaliska rester		Däggdjurs- och fågelben				0	0		00	
		Brända benfragment (däggdjur/fågel)				0				
Övrigt		Övrigt					0			
		Glasade smältor								
Förkolnade fröer/frukter mm										
Kräkvicker	<i>Vicia cf. cracca</i>					1				
Sädeskorn (ospec.)	<i>Cerealiea indet</i>			4			3			1
Brödvete	<i>Triticum cf. spelta</i>			2						
Agnfragm speltvete	<i>racis Triticum spelta</i>			11						

DISKUSSION

Det makroskopiska innehållet i jordproverna på platsen varierar mellan olika typer av anläggningar och är generellt svåra att förutse. Proverna från de boplatsanknytna anläggningarna visade sig t.ex. vara förhållandevis fattiga till innehåll. Detta är att betrakta som normalt när ett mindre antal prover analyseras. Nedan diskuteras de enskilda anläggningarna separat.

Skärvstenshög A 539

Den sotiga jorden i skärvstenshögen provtogs på tre olika platser och analyserna visade på olika resultat. PM 2936 och 2938 innehöll endast träkol och enstaka fragment av förkolnat ris som i sammanhanget är svårtolkat. PM 2937 innehöll däremot, förutom en större mängd träkol, bränt speltvete, både i form av sädeskärnor och de delar axet som normalt separeras från spannmålet i samband med tröskningen. Sammansättningen kan här tolkas som att hela sädesax bränts, snarare än att det rör sig om spår av matlagning, då normalt endast kärnorna påträffas, och då ofta tillsammans med annan säd eller benfragment. Detta skulle antingen kunna tolkas funktionalistiskt genom att man i närheten av eldandet hanterat otröskat spannmål som råkat brännas, eller rituellt genom att man medvetet bränt ax av speltvete som en del av en kultisk handling. Denna senare tolkning kan i sammanhanget styrka skärvstenshögen som ett resultat av en åtminstone delvis kultisk praktik. Resultatet understryker också att skärvstenshögar kan vara mycket heterogena till sin uppbyggnad.

Skärvstensflak PM 2935

Jorden mellan skärvstenen innehöll förutom träkol brända och obrända benfragment vilket kan tolkas som att skärvstenen har sitt ursprung i vattenuppvärmning i samband med matlagning. Inga vegetabilier påträffades i provet med undantag för en kärna av kråkvicker. Kråkvicker är ett vanligt ogräs som kan ha hamnat i detta sammanhang av en tillfällighet, men det kan också ha insamlats och tillagats som ärtor.

Kulturlager A 2939

Detta kulturlager innehöll spår av köksavfall, både vegetabilisk (sädeskärnor) och animalisk (djurbensfragment), samt en glasad mineralsmälta som bildats vid högtemperaturbrand (husbrand av lerklinad byggnad eller metall/keramikhantverk). Sammansättningen visar på närhet till kok- eller bostadshus. (Att ha i åtanke när det gäller kulturlager i utomhusmiljöer på boplatser är möjligheten att vissa av dem kan utgöra spår av hushållsnära odlingar som gödslats/jordförbättrats med spisaska. Detta gäller kulturlager som är >20 cm tjocka.)

Väggränna A 4457

Provet innehöll endast träkol, av vilka inga slutsatser kan dras i sammanhanget.

Kulturlager A 4130

Innehållet präglas av en relativt stor mängd benfragment som antagligen har sitt ursprung i köksavfall.

Kokgrop 1424

I denna grop påträffades förutom träkol, även förkolnade örtdelar och ett fragment av säd – ett innehåll som kan bekräfta att det rör sig om en matlagningsanläggning. Erfarenheten av kokgropar är att deras innehåll kan vara mycket olika. En del innehåller rika spår av matrester, andra några få, och ytterligare en kategori inga alls. Detta är sannolikt kopplat till hur matlagningen gått till och hur länge gropen använts.

REFERENSER

Cappers, R, T. T., Neef, R. & Bekker, R- M. 2009: Digital atlas of economic plants. *Groningen Archaeological Studies vol 9*. Groningen

Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel.

Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-590.

Bilaga 8. Keramik från Ekeby 113, Ekeby socken, Kumla kommun - FU

Dr. Rer. Nat. Torbjörn Brorsson

Nyhamnsläge 2018-11-16

FNR. 550. A549

Mynningsskärva tillhörandes ett mellanstort kärl. Mynningen är inåtböjd med en markerad kant. Godset är relativt finmagrat med största bergartskorn på cirka 1,5 mm. Kärlet har varit välbränt i en förhållandevis kontrollerad atmosfär. Kärlet har formats på en långsamgående skiva, en så kallad kavalett.

Utifrån mynningsformen, det fina och välbrända godset och att kärlet formats på en kavalett kan det klassificeras som östersjökeramik, med en datering till slutet av 900-talet och 1000-talet.

FNR. 914. A890

Mynningsskärva från ett mindre eller mellanstort kärl. Kärlet har varit tillverkat av en lera som magrats med krossad bergart med största korn på cirka 3 mm. Kärlytan är spjälkad men man kan se att kärlet haft en mindre list/kant upptill strax under mynningskanten. Man kan vidare notera att det finns parallella linjer på kärlväggens insida och dessa kan härröra från när keramiken formade kärlet med hjälp av en kavalett, vilka dateras från tidig vikingatid. Kärlet har haft en svagt inåtböjd mynningskant.

Bortser man från att skärvan påträffas mitt i Närke så skulle den ha klassificerats som mellanslavisk Feldbergkeramik, som dateras från senare delen av 700-talet till första hälften av 800-talet. Denna typ av keramik förekommer bland annat på Birka och andra handelsplatser i Östersjöområdet, men keramiken påträffas allt mer på andra typer av boplatser.

Man kan emellertid inte utesluta att skärvan tillhör ett betydligt äldre kärl och keramik med en list vid mynningskanten förekommer också under slutet av förromersk järnålder. Därmed är dateringen osäker och man kan inte utesluta någon av ovanstående dateringar.

FNR. 2993. A2976

Oornerade bukskärvor som troligtvis tillhört ett mellanstort kärl. Kärlet har varit tillverkat av en lera som magrats med krossad bergart med största korn på cirka 2,5 mm. Kärlytan är glättad och utifrån godset kvalitet kan keramiken dateras från förromersk järnålder till och med vikingatid.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2018:50

